

ชมมปทฎฐกถา ปณจโม ภาโค

(แบบแยก -อติ คัพพ์)

๙. ปาปาคความณณา

๑. จูเพกสาฎกาวตถ. ๗
๒. เสยสกตเถรวตถ. ๑๐
๓. ลาขเทวธีดาวตถ. ๑๑
๔. อนาถปิณชีกาวตถ. ๑๔
๕. อสณญตปริกขารภิกขวตถ. ๑๘
๖. พินาลปทกเสฎฐฐิวตถ. ๑๙
๗. มหาธนวาณิชาตถ. ๒๒
๘. กุกกภูมิตตวตถ. ๒๔
๙. โภกสุนขลุตทวตถ. ๒๙
๑๐. มณิการกุกูปกตีสสเถรวตถ. ๓๒
๑๑. ตโยชนวตถ. ๓๕
๑๒. สุปปพุทธสกาวตถ. ๓๙

๑๐. ทณทวาคความณณา

๑. ฉพพคคิยภิกขวตถ. ๔๓
๒. ฉพพคคิยภิกขวตถ. ๔๔
๓. สมพหุลกุมารวตถ. ๔๕
๔. โภณชานตเถรวตถ. ๔๖
๕. อุโปสถกมมวตถ. ๕๑
๖. อชครเปตวตถ. ๕๒
๗. มหาโมคคัลลานตเถรวตถ. ๕๕
๘. พหุณชีกภิกขวตถ. ๕๙
๙. สนตติมหามตตวตถ. ๖๔
๑๐. ปีโลตติกเถรวตถ. ๖๘
๑๑. สุขสามเณรวตถ. ๗๐

๑๑. ชรราวาคความณณา

๑. วิสาขายสหายิกาวตถ. ๗๙
๒. สิริมาวตถ. ๘๒
๓. อุตตรตเถรวตถ. ๘๖
๔. อธิมานิกภิกขวตถ. ๘๗
๕. รูปนทตเถรวตถ. ๘๘
๖. มลลิกาเทวีวตถ. ๙๒
๗. โลพูทายิตเถรวตถ. ๙๕
๘. ปฐมโพธิวตถ. ๙๘
๙. มหาธนเสฎฐฐิปุตตวตถ. ๑๐๐

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ – กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๑๖ ก.พ.๖๓ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 6

แผนผังประกอบ: แผนที่ชมพูทวีป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธานุชาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

๙. ปาปาคความณณา

๑. จูเพกสาฎกาวตถ..... ๗
[พราหมณ์และพราหมณ์ผลัดกันไปฟังธรรม].....๗
[พราหมณ์คิดบูชาธรรมด้วยผ้าสาฎกที่ห่มอยู่].....๗
[ขณะมีจเฉตจิตด้วยสัทธาจิต].....๗
[ทานของพราหมณ์ให้ผลทันตาเห็น].....๗
[รีบทำกุศลมีผลดีกว่าทำช้า].....๘
[แก้อรธ].....๙
๒. เสยสกตเถรวตถ..... ๑๐
[พระเถระทำปฐมสังฆาภิเสส].....๑๐
[กรรมชั่วให้ทุกข์ในภพทั้ง ๒].....๑๐
[แก้อรธ].....๑๐
๓. ลาขเทวธีดาวตถ..... ๑๑
[หญิงถวายข้าวตอกแก่พระกัสสปะ].....๑๑
[จิตเสื่อมใสในทานไปเกิดในสวรรค์].....๑๑

- [วิธีทำทิพยสมบัติให้ถาวร].....๑๑
[บุญให้เกิดสุขในภพทั้ง ๒].....๑๒
[แก้อรธ].....๑๓
๔. อนาถปิณชีกาวตถ..... ๑๔
[ท่านเศรษฐีบำรุงภิกษุสามเณรเป็นนิตย].....๑๔
[การหมดสิ้นแห่งทรัพย์ของท่านเศรษฐี].....๑๔
[เศรษฐีถวายทานตามมีตามได้].....๑๔
[เมื่อมีจิตผ่องใส ทานที่ถวายไม่เป็นของเลว].....๑๔
[เทวดาห้ามเศรษฐีให้เลิกการบริจาค].....๑๔
[เทวดาถูกเศรษฐีขับไล่ ไม่มีที่อาศัย].....๑๕
[ท้าวสักกะทรงแนะนำอุบายให้เทวดา].....๑๕
[เศรษฐีกลับรวยอย่างเดิม].....๑๖
[เศรษฐีอดโทษแก่เทวดา].....๑๖
[เมื่อกรรมให้ผล คนโง่จึงเห็นถูกต้อง].....๑๖
[แก้อรธ].....๑๖

๕. อสณฺณตปริกขารภิกขุวตฺถุ.....	๑๘
[ของสงฆ์ใช้แล้วควรรับเก็บ].....	๑๘
[อย่าดูหมิ่นกรรมชู้ว่านิดหน่อย].....	๑๘
[แก้อรรถ].....	๑๘
๖. พินาลปทกเสณฺณฐิวตฺถุ.....	๑๙
[ให้ทานเองและชวนคนอื่น ได้สมบัติ ๒ อย่าง].....	๑๙
[บัณฑิตเรียไรของทำบุญ].....	๑๙
[เหตุที่เศรษฐีมีชื่อว่าพินาลปทกะ].....	๑๙
[เศรษฐีให้คนสนิทไปดูการทำของบุรุษผู้เรียไร].....	๒๐
[ฉลาดพูดทำให้ผู้มั่งร่ำยากกลับอ่อนน้อม].....	๒๐
[อย่าดูหมิ่นบุญว่านิดหน่อย].....	๒๐
[แก้อรรถ].....	๒๐
๗. มหาธนาณิชาตฺถุ.....	๒๒
[พ่อค่านินต์ภิกษุ ๕๐๐ เดินทางร่วม].....	๒๒
[พวกโจรให้คนใช้ไปสืบข่าวพ่อค้า].....	๒๒
[พ่อค้าถูกโจรสกัด ต้องพักอยู่ในระหว่างทาง].....	๒๒
[ภิกษุลาพ่อค้ากลับไปเมืองสาวัตถี].....	๒๓
[สิ่งที่ควรเว้น].....	๒๓
[แก้อรรถ].....	๒๓
๘. กุกกุณฺณิมิตตวตฺถุ.....	๒๔
[ธิดาเศรษฐีรักพรานกุกกุณฺณิมิตร].....	๒๔
[ธิดาเศรษฐีลอบหนีไปกับนายพราน].....	๒๔
[กุกกุณฺณิมิตรอาฆาตในพระพุทธรเจ้า].....	๒๕
[กุกกุณฺณิมิตรเลิกลาอาฆาตในพระพุทธรเจ้า].....	๒๕
[เขาทั้งหมดสำเร็จโสดาปัตติผล].....	๒๕
[พระโสดาบันไม่ทำบาป].....	๒๖
[แก้อรรถ].....	๒๖
[บุรพกรรมของกุกกุณฺณิมิตรพร้อมด้วยบุตรและลูกสะใภ้].....	๒๗
[การสร้างเจดีย์ในสมัยก่อน].....	๒๗
[แย่งกันเป็นหัวหน้าในการบรรจุพระธาตุ].....	๒๗
[เศรษฐีบ้านนอกได้เป็นหัวหน้า].....	๒๗
[คติของผู้ไม่เห็นสังจะไม่แน่นอน].....	๒๘
๙. โภกฺสุนฺทททวตฺถุ.....	๒๙
[นายพรานพบพระเถระเที่ยวบิณฑบาต].....	๒๙
[นายพรานให้สุนัขกัดพระเถระ].....	๒๙
[นายพรานแทงพระเถระ].....	๒๙
[ฝูงสุนัขรุมกัดนายพราน].....	๓๐

[พระเถระสงฆ์ในศีลและสมณภาพของตน].....	๓๐
[พระศาสดาทรงรับรองศีลและสมณภาพ].....	๓๐
[บุรพกรรมของนายพราน].....	๓๐
[แก้อรรถ].....	๓๐
๑๐. มณิการุกุปกตีสสเถรวตฺถุ.....	๓๒
[พระเจ้าปเสนทิโกศลส่งแก้วให้นายช่างเจียรไน].....	๓๒
[แก้วมณีหายนายช่างสืบหากคนเอาไป].....	๓๒
[ช่างแก้วทำโทษพระตีสสเถระเพราะเข้าใจผิด].....	๓๒
[ช่างแก้วตะนกกะเรียนตายแล้วจึงทราบความจริง].....	๓๓
[ช่างแก้วได้แก้วมณีคืนแล้วขอมาพระตีสสเถระ].....	๓๓
[พระเถระเห็นโทษของการเข้าชายคาเรือน].....	๓๓
[คนทำบาปกับคนทำบุญมีคติต่างกัน].....	๓๓
[แก้อรรถ].....	๓๔
๑๑. ตโยชนวตฺถุ.....	๓๕
[กาถูกไฟไหม้ตายในอากาศ].....	๓๕
[ภรรยาตายเรือถูกถ่วงน้ำ].....	๓๕
[ภิกษุ ๗ รูป อดอาหาร ๗ วันในถ้ำ].....	๓๖
[พวกภิกษุทูลถามถึงกรรมของตนและผู้อื่น].....	๓๖
[บุรพกรรมของกา].....	๓๖
[บุรพกรรมของภรรยาตายเรือ].....	๓๖
[บุรพกรรมของภิกษุ ๗ รูป].....	๓๗
[คนจะอยู่ที่ไหนๆ ก็ไม่พ้นจากกรรมชั่ว].....	๓๘
[แก้อรรถ].....	๓๘
๑๒. สุปปพุทฺธสทวตฺถุ.....	๓๙
[เจ้าสุปพุทฺธะแก้งั่งนั่งปิดทางเสด็จพระศาสดา].....	๓๙
[เจ้าสุปพุทฺธะทำกรรมหนักจักถูกแผ่นดินสูบ].....	๓๙
[เจ้าสุปพุทฺธะมุ่งจับผิดพระศาสดาด้วยคำเท็จ].....	๓๙
[เจ้าสุปพุทฺธะทรงทำการศึกษาพระองค์อย่างแข็งแรง].....	๓๙
[จะหนีผลแห่งกรรมชั่ว ย่อมไม่พ้น].....	๔๐
[แก้อรรถ].....	๔๐
[มีามงคลเป็นเหตุให้ท้าวเธอเสด็จลงจากปราสาท].....	๔๐
[เกิดเหตุน่าประหลาดเพราะกรรมชั่ว].....	๔๐
[ท้าวเธอถูกแผ่นดินสูบไปเกิดในอเวจีนรก].....	๔๐
๑๐. ทณฺฑวาคควณฺณนา	
๑. ฉพพคคิยภิกขุวตฺถุ.....	๔๓
[เหตุทรงบัญญัติบริหารทานสิกขาบท].....	๔๓
[แก้อรรถ].....	๔๓

๒. ฉพพคดียกิกขุวตถุ.....	๔๔	[พวกโจรภูจนารบรุชจับได้].....	๕๖
[เหตุให้ทรงบัญญัติตลตลตตตตตตตตต]	๔๔	[พวกเดียรฉัตรและพวกโจรภูจนารบ]	๕๖
[แก้อรธ]	๔๔	[พระเถระถึงมรณะสมควรแก่กรรมของตน]	๕๖
๓. สมพหุลกุมารกาวตถุ.....	๔๕	[บุรพกรรมของพระมหาโมคคัลลานะ]	๕๗
[พระศาสดาทรงพบพวกเด็กตึง]	๔๕	[หญิงชู้ยุงผัวฆ่ามารดาบิดา]	๕๗
[แก้อรธ]	๔๕	[เชื้อเมียต้องเสียพ่อแม่]	๕๗
๔. โภณฑชานตเถรวตถุ.....	๔๖	[มารดาบิดาสินหาในบุตรยิ่งกว่าตน]	๕๗
[รูปสตรีติดตามพระเถระไปทุกแห่ง]	๔๖	[ผลของกรรมชั่วตามสนอง]	๕๗
[บุรพกรรมของพระเถระ]	๔๖	[แก้อรธ]	๕๘
[เวทดาแกลังทำพระเถระให้แตกกัน]	๔๖	๘. พหุณชกิกขุวตถุ.....	๕๙
[รังเกียจกันด้วยสีลเภท]	๔๖	[กฏุมพีเตรียมเครื่องใช้ก่อนบวช]	๕๙
[เวทดาขยายความจริง]	๔๗	[ถูกพวกภิกษุต่อว่าแล้วนำตัวไปเฝ้าพระศาสดา]	๕๙
[เวทดาทำให้เกิดเป็นพระโภณฑชานะ]	๔๗	[พระศาสดาให้เอากลั้มิหิรีและโอดตปปะ]	๕๙
[พวกภิกษุบอกคฤหัสถ์ให้ขับไล่]	๔๗	[บุรพกรรมของภิกษุนั้น]	๕๙
[พระราชาสั่งไปสอบสวนพระโภณฑชานะ]	๔๘	[พระโพธิสัตว์ต้องเดินไพร]	๖๐
[พระราชาทรงสันนิษฐานว่าเป็นรูปเทียม]	๔๘	[พระราชกุมารทั้ง ๒ ถูกรากษสจับไว้]	๖๐
[พวกภิกษุติเตียนพระราชากับพระเถระ]	๔๙	[พระโพธิสัตว์แสดงเทวธรรมแก่รากษส]	๖๐
[พระศาสดาทรงได้สวนทั้ง ๒ ฝ่าย]	๔๙	[พระโพธิสัตว์รู้ทั้งประพตติเทวธรรม]	๖๑
[แก้อรธ]	๔๙	[พระโพธิสัตว์ได้ครองราชสมบัติ]	๖๒
๕. อุโปสถกมมวตถุ.....	๕๑	[พระศาสดาทรงย่อขาดก]	๖๒
[หญิงรักษาอุโปสถมุ่งผลต่างๆ กัน]	๕๑	[แก้อรธ]	๖๒
[สรรพสัตว์ถูกส่งไปเป็นทอดๆ]	๕๑	๙. สันตติมหามตตวตถุ.....	๖๔
[แก้อรธ]	๕๑	[สันตติมหามตต ได้ครองราชสมบัติ ๗ วัน]	๖๔
๖. อชครเปตวตถุ.....	๕๒	[คน ๒ พวกมีความคิดต่างกัน]	๖๔
[พระมหาโมคคัลลานะเห็นเปรตถูกไฟไหม้]	๕๒	[หญิงนักฟ้อนเป็นลมตาย]	๖๔
[เล่าการเห็นเปรตให้พระลักขณเถระฟัง]	๕๒	[โศกเพราะภรรยาตาย]	๖๔
[พระศาสดาก็เคยทรงเห็นเปรตนั้น]	๕๒	[พระศาสดาระงับความโศกของบุคคลได้]	๖๕
[บุรพกรรมของอชครเปต]	๕๒	[แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ในอากาศ]	๖๕
[กรรมชั่วให้ผลชั่ว]	๕๒	[บุรพกรรมของสันตติมหามตต]	๖๕
[ผู้ทำกรรมดียอมชนะผู้ทำกรรมชั่ว]	๕๓	[ผลของการชักชวนมหาชนบำเพ็ญการกุศล]	๖๕
[แก้อรธ]	๕๔	[การปรินิพพานของมหาสันตติมหามตต]	๖๖
๗. มหาโมคคัลลานตเถรวตถุ.....	๕๕	[สันตติมหามตตควรเรียกว่าสมณะหรือพรหมณ์]	๖๖
[พวกเดียรฉัตรคิดหาอุบายฆ่าท่าน]	๕๕	[แก้อรธ]	๖๖
[เดียรฉัตรจ้างพวกโจรฆ่าพระเถระ]	๕๕	๑๐. ปีโลตติกเถรวตถุ.....	๖๘
[พระเถระถูกพวกโจรทุบ]	๕๕	[พระอานนทจัดการให้ปีโลตติเกบวช]	๖๘
[พระเถระประสานกระดูกแล้วไปเฝ้าพระศาสดา]	๕๕	[พระปีโลตติเกอยากสึก]	๖๘
[พระเถระแสดงฤทธิ์แล้วปรินิพพาน]	๕๖	[พระปีโลตติเถระบรรลุพระอรหัต]	๖๘

[คนหมดเครื่องข้อมไม่ต้องไปๆ มาๆ].....	๖๘
[แก้อรธ].....	๖๙
๑๑. สุขสามเนรวตถุ.....	๗๐
[เรื่องคันธเศรษฐี].....	๗๐
[เศรษฐีจ่ายทรัพย์สร้างสิ่งต่างๆ].....	๗๐
[คนบ้านนอกกระหายในภัตของเศรษฐี].....	๗๐
[ชาวชนบทยอมทำการจ้างในบ้านเศรษฐี].....	๗๑
[นายภัตตมตีกะเตรียมบริโภคมัทธ]	๗๒
[นายภัตตมตีกะถวายภัตแก่พระปัจเจกพุทธะ]	๗๒
[ทานที่ถวายไม่เหลือมีผลมาก].....	๗๓
[คันธเศรษฐีแบ่งทรัพย์ให้ภัตตมตีกะ]	๗๓
[สัมปทา ๔ อย่าง].....	๗๔
[นายภัตตมตีกะได้เป็นเศรษฐี].....	๗๔
[นายภัตตมตีกะไปเกิดในเมืองสาวัตถี]	๗๔
[สุขกุมารบรรพชา].....	๗๕
[สุขสามเนรวตถุ]	๗๕
[สุขสามเนรวตถุอรหัต]	๗๖
[บัณฑิตยอมฝึกตน].....	๗๗
[แก้อรธ].....	๗๗
๑๑. ขราวคควณณา	
๑. วิสาขยสหายิกาวตถุ.....	๗๙
[สามีมอบภรรยาของตนแก่นางวิสาข]	๗๙
[มหรสพเกี่ยวกับสุรา].....	๗๙
[หญิงเหล่านั้นคิดหาอุบายดื่มสุรา].....	๗๙
[เทวบุตรมารบันดาลให้แสดงกายวิการแต่ไม่สำเร็จ].....	๘๐
[แก้อรธ].....	๘๐
[ผู้รับคำเตือนยอมได้ผล].....	๘๐
[นางวิสาขาชี้โทษของสุราโดยบุคคลลาภิชฐาน]	๘๐
๒. สิริมาวตถุ.....	๘๒
[นางสิริมาบรรลุโสดาปัตติผล].....	๘๒
[ภิกษุพรรณนาความดีของนางสิริมา].....	๘๒
[นางสิริมาเจ็บ].....	๘๓
[นางสิริมาถึงแก่กรรม].....	๘๓
[ศพนางสิริมาผู้เลอโฉมหาค่ามิได้].....	๘๔
[แก้อรธ].....	๘๕
๓. อุตตรตเถรวตถุ.....	๘๖
[พระเถร้อาหารเพราะน้ำใจกรุณา].....	๘๖

[ได้ฟังเทศนาบรรลุโสดาปัตติผล].....	๘๖
[แก้อรธ].....	๘๖
๔. อธิมานิกภิกขุวตถุ.....	๘๗
[พวกภิกษุสำคัญผิด].....	๘๗
[พระศาสดาแก้คำสำคัญผิดนั้น].....	๘๗
[แก้อรธ].....	๘๗
๕. รูปนทเถรวตถุ.....	๘๘
[พระนางรูปนันทาทรงผนวช].....	๘๘
[พระนางไม่เข้าเฝ้าพระศาสดาเพราะเกรงถูกตำหนิ]	๘๘
[ชาวนครนิยมฟังธรรม].....	๘๘
[ความเลื่อมใสของบุคคล ๔ จำพวก].....	๘๘
[๑. รูปปมาณิกา].....	๘๘
[๒. โขสัปปมาณิกา].....	๘๘
[๓. ลูขัปปมาณิกา].....	๘๘
[๔. จัมมปมาณิกา].....	๘๘
[พระนางรูปนันทาเถรีเข้าเฝ้าทรงสดับธรรม].....	๘๙
[พระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่พระนาง].....	๘๙
[พระนางนันทาสำเร็จโสดาปัตติผล].....	๙๐
[พระศาสดาทรงแสดงวิปัสสนา].....	๙๐
[แก้อรธ].....	๙๑
๖. มลลิกาเทวีวตถุ.....	๙๒
[พระนางมลลิกาทำสัญญากับสุนัข]	๙๒
[พระราชพาฬรู้พระนางมลลิกา].....	๙๒
[พระนางมลลิกาเกิดในเวจี].....	๙๒
[พระราชาทูลถามสถานที่พระนางเกิด].....	๙๓
[ธรรมของสัตบุรุษไม่เท่าเหมือนของอื่น].....	๙๓
[แก้อรธ].....	๙๔
๗. โลหุทายิตเถรวตถุ.....	๙๕
[พระเถระกล่าวธรรมไม่เหมาะแก่งาน].....	๙๕
[ถึงกาลก่อนก็เลอะเหมือนกัน].....	๙๕
[บุรพกรรมของพระโลหุทายี].....	๙๕
[โสมทตสอนให้พ่อทูลขอโค].....	๙๕
[โสมทตพาพ่อเข้าเฝ้าพระราชทาน].....	๙๖
[โสมทตได้รับพระราชทาน].....	๙๖
[ผู้มีสุตะน้อยเหมือนโคถึก].....	๙๖
[แก้อรธ].....	๙๖
๘. ปฐุมโพธิวตถุ.....	๙๘

[ทรงกำจัดการแล้วเปล่งอุทาน].....๙๘	[บุตรเศรษฐีหมดตัวเพราะประพตือบายมุข].....๑๐๐
[แก้อรธ].....๙๘	[เศรษฐีต้องเที่ยวขทาน].....๑๐๑
๙. มหาธนเสฏฐิปุตตวตถุ.....๑๐๐	[แก้อรธ].....๑๐๑
[พวกนักเลงชวนเศรษฐีบุตรให้ดื่มเหล้า].....๑๐๐	

๙. ปาปาคุควณณา

๑. จุฬาสภาภูทกตถุ.

“อภิฏธเรถ กลยาณ -อิตี อิมั ฌมมเทสนั สตถา เซตวเน วิหระนโต จุฬาสภาภูทกพรหมณั อารพภ กเถสิ.

[พรหมณัและพรหมณัผลัดกันไปฟังธรรม]

วิปัสสิทสพลสส กาลสมั ทิ มหาเอกสภาภูทกพรหมโณ นาม อโหสิ.

อยมปน เอตริท สิวตถิยั จุฬาสภาภูทโก นาม.

ตสส ทิ เอโก นิวาสนสภาภูทโก อโหสิ, พรหมณันิยาปิ เอโก, อุภินนปิ เอกเมว ปารุปนั.

พหิคมนกาลเอ พรหมโณ วา พรหมณั วา ตั ปารุปติ.

อเถกทิวสั, วิหारे ฌมมสสวเน ไชสิเต, พรหมโณ อาห “โภติ ฌมมสสวานั ไชสิตติ. กิ ทิวา ฌมมสสวานั^๑ คมิสสสิ, อุทาทุ รัตตี? ปารุปนสส ทิ อภาเวเน น สกกา อมเทหิ เอกโต คนตุ -อิตี.

พรหมณั “สามิ อหั ทิวา คมิสสามิ -อิตี สากุกั ปารุปิตวา อคมาสิ.

[พรหมณัคิตุบูชาธรรมด้วยผ้าสภาภูทกที่ห่มอยู่]

พรหมโณ ทิวสภาคั เคเห วิตินาเมตวา รัตตี คนตวา สตถุ ปุโรโต นิสินโน ฌมมัส อสัสสิ.

อถสส สริรั ฌรมาณา ปญจวณณณา ปิติ อุปปชชช.

โส สตถารั ปุชิตุกาโม^๒ หุตวา “สเจ อิมั สากุกั ทสสามิ, เนว พรหมณันิยา, น มยหั ปารุปนั ภวิสสติ -อิตี จินเตสิ.

อถสส มจเจรจิตตานัน สทสสั อุปปชชช, ปุเนกั สทธาจิตต อุปปชชช, ตมปิ อภิวานต ปุน มจเจรสทสสั อุปปชชช.

อิติสส พลวมจเจร พนริตวา คนนหนตั วิย สทธาจิตต ปฎิพาหติเยว.

[ชนะมัจเจรจิตด้วยสทธาจิต]

ตสส “ทสสามิ, น ทสสามิ -อิตี จินเตนตสเสว, ปฐุมยาโม วิติวตโต.

ตโต มชฌิมยามะ สมปตเต, ตสมปิ ทาตุ นาสกชช.

ปจฌิมยามะ สมปตเต, โส จินเตสิ “มม สทธาจิตเตน มจเจรจิตเตน จ สทธี ยุชฌนตสเสว, เทว ยามา วิติวตตา.

อิท มม เอตตกั มจเจรจิตต วพฒมานัน จตุหิ อปาเยหิ สีสั อุกชชชิตุน ทสสติ. ทสสามิ สากุกั -อิตี.

โส มจเจรสทสสั อภิวิตวา สทธาจิตต ปุเรจาริกั กตวา สากุกั อาทาย สตถุ ปาหมุเล รุเปตวา

“ชิตั เม, ชิตั เม -อิตี ติกชตตุ มหาสททหมกาลิ.

[ทานของพรหมณัให้ผลทันตาเห็น]

ราชา ปเสนทโกสโล ฌมมัสสุนนโต ตั สทท สุตวา “ปุจจณ นั, กิ กิร เตเน ชิตั -อิตี อาห.

๑ ส. ฌมมสสวานาย.

๒ ปุชิตุกาโม -อิตปิ.

โส ราชบุรีเสหิ ปุจฉิตโต ตมตถ์ อาโรเจสิ.

ต์ สุตวา ราชา “ทุกร์ กตฺ พราหมณน, สงคหมสส กริสสามิ -อิติ เอกํ สาฏกยัค ทาเปสิ.

โส ตมปิ ตถาคตสเสว อทาสิ.

ปุณ ราชวา “เทว จตตารี อฏฐ โสฬส -อิติ ทวิคณํ กตวา ทาเปสิ.

โส ตานิปิ ตถาคตสเสว อทาสิ.

อถสส ราชา ทวตตีสยคานิ ทาเปสิ.

พราหมโณ “อตตโน อคคเหตวา ลทฺธํ ลทฺธํ วิสสชเชสิเยว -อิติ วาทวิโมจนตถ์

ตโต “เอกํ ยัค อตตโน เอกํ พราหมณินา -อิติ เทว ยุกานิ คเหตวา तीस युคानि ตถาคตสเสว อทาสि.

ราชา ปน, ตสมิ สตตกขตตมปิ ททนเต, ปุณ ทาทุกาไมว อโหสิ.

ปุพเพ มหาเอกสาฎโก จตฺสภูจฺฉิยา สาฏกยัคเส เทว อคคเหสิ.

อยม ปน ทวตตีสยคททกาเล เทว อคคเหสิ.

ราชา ราชบุรีเส อาณาเปสิ “ทุกร์ ภณ พราหมณน กตฺ, อนเตปุเร มม เทว กมพลे อาหาราเปยยาถ -อิติ.^๑

เต ตถา กริสฺ.

ราชา สตสหสคคณนเก เทว กมพลे ตสส ทาเปสิ.

พราหมโณ “น อิม มม สรีเร อุปโยคํ อรหนติ, พุทฺธสาสนสเสว เต อนุจฉวิกา -อิติ

เอกํ กมพลํ อนโตคณฺฐกฺฉิยํ สตถุ สยนสส อุปริ วิตานํ กตวา พนฺธิ,

เอกํ อตตโน ฆเร นิพทฺธํ ภูยชนตสส ภิกฺขุโน ฆตตกิจจภูฐานเ วิตานํ กตวา พนฺธิ.

ราชา สายณหสมเย สตถุ สนติกํ คณฺฐวา กมพลํ สยชานิตวา “ภนเต เกน ปุช กตา -อิติ ปุจฉิตวา, “เอกสาฎกน -อิติ วุตเต,

“พราหมโณ มม ปสาทภูฐานเเยว ปสีทติ -อิติ “จตตารโ หตถิ จตตารโ อสเส จตตารี กทาปณสทสสานิ จตสโส อิตถิโย

จตสโส ทาสิโย จตตารโ ปุริเส จตตารโ คามวเร -อิติ เอว ยาว สพฺพสตา จตตารี จตตารี กตวา สพฺพจตฺกํ นามสส ทาเปสิ.

[ริบทำกุศลมีผลดีกว่าทำชั่ว]

ภิกฺขุ ธมฺมสภายํ กถํ สมฺภูฐานเปสิ “อโห อจฉริยํ จูฬกษัตริย์กสส กมฺม, มุหุตตเมว สพฺพจตฺกํ ลภิ,

อิทาเนว เขตตภูฐานเ กเตน กลยณกมเมน อชเชว วิปาโก ทินฺโน -อิติ.

สตถา อาคณฺฐวา “กาย นุตถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กาย สนฺนินฺนา -อิติ ปุจฉิตวา, “อิมาย นาม -อิติ วุตเต,

“ภิกฺขเว สจาย เอกสาฎโก ปฐฺมยามเ มยหํ ทาทุ อสภฺขิสส, สพฺพโสฬสํ อลภิสส.

สเจ มชฺฉิมยามเ ทาทุ อสภฺขิสส, สพฺพภูฏํ อลภิสส.

พลวปจฺจเส ทินฺนตตา ปเนส สพฺพจตฺกํ ลภิ.

กลยณกมฺม โกรนเตน หิ อุปฺปนจิตตํ อหาเปตวา ตังณณเญว กาทพฺพ,

๑ อาหาระยาถ -อิติ ยุตตฺ.

ทนต์ กตฺ กุสลํ ทิ สมปตฺตี ททมานํ ทนฺธเมว ททาติ, ตสฺมา จิตฺตฺบุปฺปาทสมนฺนฺตรเมว กลยาณกมฺมํ กาทพฺพํ -อิตฺติ วตฺวา
อนุสนธิ ฆณฺฑิตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คากฺกมาห

“อภิตถเรถ กลยาณ, ปาปา จิตฺตํ นิวารเย,
ทนต์ ทิ กรโต ปุณฺณ, ปาปสฺมี รมตี มโน -อิตฺติ.

[แก้อรธ]

ตตถ “อภิตถเรถ -อิตฺติ: “ตฺริตฺตฺริตํ สีฆสีฆํ กเรยฺย -อิตฺติ อตฺถโถ.

คิหิณา ทิ, “สลาภกตฺตทานาทิสฺส กิลฺลิจิเวท กุสลํ กริสฺสามิ -อิตฺติ จิตฺเต อฺปปนฺเน,
ยถา อณฺเณ โองาสํ น ลภนฺติ, เหวํ “อหํ ปุเร อหํ ปุเร -อิตฺติ ตฺริตฺตฺริตเมว กาทพฺพํ.

ปพฺพชิตฺเตน วา อฺปฺชฌายวตฺตาทินิ กโรนฺเตน อณฺเณสฺส โองาสํ อทฺตวา “อหํ ปุเร อหํ ปุเร -อิตฺติ ตฺริตฺตฺริตเมว กาทพฺพํ.

“ปาปา จิตฺตํ -อิตฺติ: กายทฺวจฺริตาทิโต ปน ปาปกมฺมโต อฺกุสลจิตฺตฺบุปฺปาทโต วา สพฺพภูฏาเน จิตฺตํ นิวารเย.

“ทนต์ ทิ กรโต -อิตฺติ: โย ปน “ทสฺสามิ, กริสฺสามิ, สมปฺชฺชิสฺสติ นฺ โข เม โน -อิตฺติ เหวํ จิกฺขลฺมคฺเคน คจฺฉนฺโต วีย ทนต์ ปุณฺณํ กโรติ,
ตสฺส เอกสากฺกสฺส วีย มจฺฉเรสฺสสํ ปาปํ โองาสํ ลภติ.

อถสฺส ปาปสฺมี รมตี มโน. กุสลกมฺมกรณกาเลเวว ทิ จิตฺตํ กุสลกมฺเม รมตี, ตโต มุจฺจิตฺวา ปาปนินฺนเมว โหติ -อิตฺติ.

คากาปริโยसानเ พฺพฺหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺส -อิตฺติ.

จูฬกสาฎกาวตฺถุ.

๒. เสยยสกตเถรวตถุ.

“ปาปญเจ ปุริโส กยิรา -อิติ อิมั ฌมมเทสนัน สตถา เขตวเนน วิหรนโต เสยยสกตเถเร อารพภ กเถสิ.

[พระเถระทำปฐมสังฆาทิเสส]

โส กิร โลหุทายิตเถรสส^๑ สหวิหริโก อตตโน อนนริตี ตสส อโรเจตวา เตน ปฐมสังฆาทิเสสกมเม สมทปิโต,
อุปนุญปนุนาย อนนริติยา, ตั กมมกาลี.

[กรรมชั่วให้ทุกขในภพทั้ง ๒]

สตถา ตสส กิริยั สุตวา ตั ปกโกสาเปตวา “เอวั กิร ตวั กโรสิ -อิติ ปุจฉิตวา, “อาม ภนเต -อิติ วุตเต,
“กสฺมา ภาริยั กมมํ อกาลี, อนนุจฉวิกั โมฆปุริส -อิติ นานปการโต ครหิตวา สิกฺขาปทํ ปญญาเปตวา
“เอวรूपิ หิ กมมํ ทิฏฐุฌมเมปิ สมปราเยปิ ทุกขสวัตตนิกเมว โหติ -อิติ วตวา อนุสนธิ ฆณฺเฏตวา ฌมมํ เทเสนโต อิมั คาคมาห

“ปาปญเจ ปุริโส กยิรา, น นั กยิรา ปุนปฺปุน,
น ตมฺหิ ฌนทํ กยิราถ, ทุกฺโข ปापสฺส อุจฺจโย -อิติ.

[แก้กรรม]

ตสฺสโต “สเจ ปุริโส สกึ ปापกมมํ กเรยฺย, ตัฌนถญฺเฐว ปจฺจเวกฺขิตวา “อิทํ อปฺปฏิรูปุ โอพาริกั -อิติ น นั กยิรา ปุนปฺปุน,
โยปิ ตมฺหิ ฌนโท วา รุจิจิ วา อุปฺปชฺเชยฺย, ตปิ วิโนเทตวา น กยิราเถว.

กึการณา? ปापสฺส หิ อุจฺจโย วุฑฺฒิ อธิโลเกปิ ปโรโลเกปิ ทุกฺโข ทุกฺขเมว อวาทิ -อิติ.

เทสนาวसान พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสุ -อิติ.

เสยยสกตเถรวตถุ.

๓. लाखतेवธีतावतु.

“ปุณณญเจ บุริโส กยิธา -อิตี อิมं ธรรมเทศนं สตุถา เซตวเน วิหรนโต लाखतेवธีตร อารพภ กเถสิ.

วตु ราชคเห สมภูริตี.

[หญิงถวายข้าวตอกแก่พระกัสสปะ]

อายุสมา ทิ มหากัสสป ปีผลิคุหาย วิหรนโต ฌานัน สมมาปชชิตวา สตุตเม ทิวเส วุญญาย
ทิพเพน จกขุณา ภิกขาจารภูฐานัน โอลเณนโต เอกัง सालิเกเขตตपालิกัง อิตถี सालิสีसानิ คเหตุวา लाखे गुरुमानं तिसुवा
“सुथरा नुं सो असुथरा -อิตี วิมีสิตวา “सुथरा -อิตี ญตुवा “सकचिससति नुं सो मे संकहं कातुं नो -อิตี उपचारनโต
“विसारथा गुळीता मम संकहं गिरिससति, कतुवा ज पन महासुपत्ती लसिससति -อิตี ญตुवा जीवं पारुपितुवा पत्तमाहाय
सालिगेเขตतसस समीपे ओणुणासि.

กุลธिता เถร์ ทิสวาว ปสนนจิตตา ปณจวณณาย ปิตिया ผุญฐัสรีธา “ติญฐถ ฆนเต -อิตี วัตวา लाखे आहाय वेकेन कनुत्वा
เถरसส पत्ते อาगीरित्वा ปณจปติญฐิตेन वनतित्वा “ฆนते तुमेहेहि तिญฐธम्मसस णาคिनी असस -อิตี पत्तनमกาสิ.

[จิตเลื่อมใสในทานไปเกิดในสวรรค์]

เถโร “เอว โหตุ -อิตี อนุโมทนัง อกาสิ.

สาปี เถร์ วนทิตุวา อตตนา ทินนทานัน आवुชमाना निवत्ति.

ตาย จ ปน เกทหารมริยาทาย कमनमके ऐकस्मिं पिले षेत्रेविसे สไป निपच्छि.

โส เถรสส กาสาย ปฏิจจนัน ชงฆ์ ทิสิตุं नासकधि.

อิตรา ทานัน आवुชमाना निवत्तन्ती नं पत्ते पापुणि.

สไป พิลา นิกุมमितุวา ตं ทิสิตुवा तत्तเถव पातेสิ.

สา ปสนเนน जित्तेन कालं कतुवा त्वात्तिसग्वने तिसโยचनिके कनकिमाने सुत्तपपुथरा विय
सपुवालङ्कारपुग्मिन्तिเตन तिक्वतेन अत्तणावेन निपत्तति.

[วิธีทำทักขิสมบัตินำให้ถาวร]

สา ทวาทสहतถ์ เอกัง ทิพพวัตถ์ นิวาเสตวา เอกัง पारुपितुवा अज्जरसससปริवृत्ता
पुपुพगम्मं पाकसनत्तं सुवण्णलाखरितेन ओलमण्णเตन सुवण्णसरणेन पुग्मिन्तिเต विमानतुवाเร छिता
अत्तनो समपत्ती ओलเกตुवा “गिननुं सो मे कतुवा अयं समपत्ती लथरा -อิตี तिพเพน จกขุणा उपचारนตี
“อวยสส मे महाकसपत्तेरसस तिनलखनिससनเทन लथरा -อิตี ओणुणासि.

สา “เอว ปริตตเกน กมเมเน เอवरूपं समपत्ती लमितुवा नทานि मया ปมชชิต वण्णति,

อวยสส วัตตปฏิวัตต์ कतुवा อิมं समपत्ती एवारं गिरिससामि -อิตี जिनेत्तुवा

पात्वा कनगम्यं समुचखनिणुजेव गजवरत्तणिकणुजे पञ्ची आहाय कनुत्वा ऐरसस परिवेणं समुचचितुवा

पानियं परिणोचनियं उपणुणापेलि.

เถโร ตํ ทิสวา “เกนจิ ททเรน วา สามณเรน วา วตตํ กตํ ภวิสสตี -อิตี สลลภขเสสิ.

สา ทุตยทิวเสปิ ตถา อกาสิ.

เถโรปิ ตถาว สลลภขเสสิ.

ตตยทิวเส ปน **เถโร** ตสสา สมมชชนีสททํ สุตวา ตาลจฉิทเทหิ จ ปวิภูฏํ สรีโรภาสํ ทิสวา
ทวารํ วิวริตวา “**โก** เอส สมมชชตี -อิตี ปุจฉิ.

“**อหํ** ฆนเต ตุมหากํ อุปภูฏายิกา ลากเทวธิตา -อิตี.

“นनु มยหํ เอวันามิกา **อุปภูฏายิกา** นาม นตถิ -อิตี.

“**อหํ** ฆนเต सालิกเขตต์ รกขมานา ลาเซ ทตวา ปสนนจิตตา นิวตตเนตี สปเปเน ทภูฏา กาลํ กตวา ตาวตีสเทวโลเก อุปปนนา,
‘มया อय्यํ นิสสาय อयं **สมปตตี** ลทธา, อิทานิปี ตุมหากํ วตตปฏิวตตํ กตวา สมปตตี ถาวรํ” กริสสามีตี อากตมहि ฆนเต -อิตี.

“**ทียะ**ปิ ปเรปิ ตยาเวตํ **ฐานํ** สมมชชิตํ, ตยาว **ปานียํ** **ปริโภชนียํ** อุปภูฏापितํ -อิตี.

“อาม ฆนเต -อิตี.

“อเปหิ เทวธิตे, ตया กตं **วตตํ** กตं โหตุ, อิตโต ปภูฏาย อิมํ ฐานํ มา อากมิ -อิตี.

“ฆนเต มา มํ นาเสถ, ตุมหากํ วตตํ กตวา สมปตตี เม ถิรํ กาคุํ เทถ -อิตี.

“อเปหิ เทวธิตे, มา เม อนาคเต จิตตวิชนี คเหตุวา นิสินเนหิ ธम्मกถิเกหิ

‘มหากสสปตเถรสส กिर एका **เทวธिता** อากนตวา วตตปฏิวตตํ กตวา ปานียํ ปริโภชนียํ **อุปภูฏापेतตี**” วตตพพत्तं กिर,
อิตโต ปภูฏาย อิช มาคมิ, ปฏิกกม -อิตี.

สา “มา มํ ฆนเต นาเสถ -อิตี ปุนปुณํ ยาจิเทว.

เถโร “**นาย** มม วจันํ สุนาตี -อิตี จินเตตวา “ตว ปมาณํ น ซานาสิ -อิตี อจฉริํ ปหริ.

สา ตตถ สณฐาตุํ อสกุโกนตี อากาเส อุปปิตตวา อณชลี ปคคยห

“ฆนเต มया लठसमपतती मा नासेथ, ถาวรํ กาคุํ เทถ -อิตี โรหนตี” อากาเส อภูฏาสิ.

[บุญให้เกิดสุขในภพทั้ง ๒]

สตถา คนธกุฎิยํ นิสินโนว ตสสา โรหิตสททํ สุตวา โภภาสํ ฝริตวา เทวธิตาย สมมุเข นิสีทิตวา กเลนโต วिय

“เทวธิตे मम पुत्तसस गससपसस **सर्वरघ्नमेव** गाः, पुण्युत्तिकानमपन ‘**अयं** नो अतलोति स्ललभेत्तवा **पुण्युत्तरघ्नमेव** गाः,

पुण्युत्तरघ्न हि अिठ जेव समप्राये ज सुखमेव -อิตี วตวา ออนุสนธิ ฆณตวา ธम्मํ เทเสนโต อิมํ คากมาห

“**पुण्युत्तर** **पुरिसो** गिरा, गिरागेनं पुनपुनं,
तमहि चनहं गिराठ, सुखे पुण्युत्तर **अज्जयो** -อิตี.

๑ ถิรํ -อิตี.

๒ อุปภูฏापेतตี -อิตี ยุตตตริ.

๓ ย. เอตถนตเร “ปริเทวนตี -อิตี อตถิ.

[แก้อรธ]

ตสสโต “สเจ ปุริโส ปุณฺณํ กรายย, ‘เอการํ เม ปุณฺณ กตํ, อล เอตตาวตาทิ อโนรมิตวา ปุณฺณํ กโรถ”,
ตสส กรณกฺขณปี ตมฺหิ ปุณฺณเณ ฐจํ อุตฺสาหํ กโรถเว.

ก็การณา? สฺย ปุณฺณสฺส อุจฺจโย -อติ: ปุณฺณสฺส หิ อุจฺจโย วุฑฺฒิ อธิโลกปรโลกสุขาวหนโต สฺย -อติ.

เทสนาวसानเ สา เทวธีตา ปญจตตาวธีสโยชนมตถเก ฐิตาว โสตาปตติผลํ ปาปุณฺนิ -อติ.

ลาชเทวธีดาวตฤ.

“อหฺนฺเต มหาเสฏฺฐิ จตฺตถวารโกฏฺฐเก อธิวตฺถา เทวตา ตฺยหํ โอวาทถาย อาคตา -อิติ.

“เตนทึ วเทหิ เทวเต -อิติ.

“มหาเสฏฺฐิ ตยา ปจฺฉิมกาลํ โอนฺโณเกตฺวาว สมณสฺส โคตมสฺส สาสนเน พหฺรณํ วิปฺปกิณฺณํ,
อิทานิ ทฺคคฺโคตฺ หุตฺวาปี ตํ น มฺลยจสิเยว, เอรํ วตฺตมาโน กติปาเหเนว ฆาสจฉาทมมตฺตมปี^๑ น ลภิสฺสสิ,
กินฺเต สมเนน โคตเมน, อติปริจจาคโคโต อโรมิตฺวา กมฺมนฺเต ปโยเชนฺโต กุณฺมพํ สณฺฐเปหิ -อิติ.

“อฺยํ เม ตยา ทินฺโน โอวาโท -อิติ.

“อาม มหาเสฏฺฐิ -อิติ.

“คจฺฉ, นาหํ ตาทิสินํ สเตนปี สหสฺเสนปี สตสหสฺเสนปี สกฺกา กมฺเปตฺ,^๒ อฺยฺตฺตฺนฺเต วุตฺตํ,
กึ ตยา มม เคเห วสมานาย, สีขฺสสิมฺ เม ฆรา นิกฺขมาหิ -อิติ.

[เทวดาถูกเศรษฐีขับไล่ ไม่มีที่อาศัย]

สา โสตาปนฺนสฺส อริยสาวกสฺส วจฺนํ สุตฺวา ฐาตุํ อสฺกโกนฺตี ทารเก อาทาย นิกฺขมิ,
นิกฺขมิตฺวา จ ปน อลฺยฺตถ วสนฺภูฏานํ อลภมาณา “เสฏฺฐิ ฆมาเปตฺวา ตตฺถเวย วสิสฺสามิ -อิติ จินฺเตตฺวา
นครปริคฺคาหํ เทวปฺตฺตํ อฺปสงฺกมิตฺวา อตฺตนา กตาปรารุ อัจฺจิกฺขิตฺวา
“เอหิ, มํ เสฏฺฐิสฺส สนฺติกํ เนตฺวา ฆมาเปตฺวา วสนฺภูฏานํ ทาเปหิ -อิติ อาห.

โส “อฺยฺตฺตํ ตยา วุตฺตํ, นาหํ ตสฺส สนฺติกํ คนฺตุํ อฺสฺสามิ -อิติ ตํ ปฏิกฺขิปี.

สา จตฺนํ มหาราชานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา เตหิ^๓ ปฏิกฺขิตฺตา สกํ เทวราชานํ อฺปสงฺกมิตฺวา ตํ ปวตฺตี อัจฺจิกฺขิตฺวา
“อหํ เทว วสนฺภูฏานํ อลภมาณา ทารเก หตฺถेณ คเหตฺวา อนาถา วิจรามิ, วสนฺภูฏานํ เม ทาเปหิ -อิติ สฺฏฺฐตฺรํ ยาจิ.

[ทำวสัฏกะทรงแนะนำอุบายให้เทวดา]

อถ นํ โส อาห “อหฺมปี ตว การณา เสฏฺฐิ วตฺตํ น สกฺขิสฺสามิ, เอกมฺปนฺ เต อฺปายํ กเถสฺสามิ -อิติ.

[สา] “สาธฺ เทว กเถหิ -อิติ.

“คจฺฉ, เสฏฺฐิโน อายฺตฺตถเวสํ คเหตฺวา เสฏฺฐิสฺส หตฺถโค ปณฺณํ ออาหาราเปตฺวา
โวหารุปฺชีวิทฺ คหิตํ อฏฺฐารสโกฏฺฐินํ อตฺตโน อานฺนาภาเวน โสเธตฺวา ตฺจจฺฉคพฺเภ ปุเรตฺวา,
มหาสมฺพุทฺ ปวิฏฺฐิ อฏฺฐารสโกฏฺฐินํ อตฺถิ, อลฺยฺมปี อสฺกฺภูฏาเน นาม อสฺสามิกํ อฏฺฐารสโกฏฺฐินํ อตฺถิ,
ตํ สพฺพํ สํหริตฺวา^๔ ตสฺส ตฺจจฺฉคพฺเภ ปุเรตฺวา อิทฺนนาม ทณฺตกมฺมํ กตฺวา ฆมาเปหิ -อิติ.

๑ สี. ย. ฆาสจฉาทมมปี.

๒ สี. ย. หาราเปตฺ.

๓ สี. ย. เตเหปี.

๔ สี. ย. อหริตฺวา.

[เศรษฐีกัลป์บรรยายอย่างเต็ม]

สา “สาธู เทว -อิตี วุตตนเยเนว สพพ” กตวา ปุน ตสส สิริคพภ โธภาสยมาณา อากาเส รุตวา, “โก เอโส -อิตี วุตเต,
“อหนเต จตตถทวารโกฏฐเก อธิวตถา อนุธพาลเทวตา, มยา อนุธพาลตาย ย ตุมหาก สนตติเก กถิต, ตं เม ขมถ,
สกกสส ทิ เม วจเนน จตูปถณาสโกฏฐัน สหริตวา ตจจคพภปุรณน^๒ ทณทกมม กต. วสนนฐฐานัน อลภมาณา กิลมามี -อิตี อาท.

[เศรษฐีอดโทษแก่เทวดา]

อนาคตปิณฑทิก จินเตสิ “อัย เทวดา ‘ทณทกมม’ เม กตณติ วทติ, อดตโน จ โทส ปฏิกขานาติ, สมมาสมพุทตสส น หสเสสสามิ -อิตี.
โส ตัง สตถุ สนตติเก เนตวา ตาย กตกมม สพพ อารโจะสิ.

เทวดา สตถุ ปาเทสุ สิริสา นิปตติวา “ภนเต ย มยา อนุธพาลตาย ตุมหาก คุณ อชานิตวา ปาปกัง วจน วุตต, ตं เม ขมถ -อิตี
สทธาริ ขมาเปตวา มหาเสฐฐิ ขมาเปสิ.

[เมื่อกรรมให้ผล คนจึงเห็นถูกต้อง]

สทธา กลยณปาปกานัน กมมานัน วิปากวเสเนว เสฐฐินเจว เทวตถจ โววทนต์
“อิธ คหปติ ปาปบุคคลโลปิ, ยาว ปาป น ปจจติ, ตาว ภทรานิ ปสสตี, ยทา ปนสส ปาป ปจจติ, ตทา ปาปเมว ปสสตี,
ภทรบุคคลโลปิ, ยาว ภทร น ปจจติ, ตาว ปาปานิ ปสสตี, ยทา ปนสส ภทร ปจจติ, ตทา ภทรเมว ปสสตี -อิตี วตวา
อนุสนธิ ขมุตวา รมม เทเสนโต อิมา คาลา อภาสิ

“ <u>ปาโป</u> ปิ ปสสตี ภทร,	ยาว <u>ปาป</u> น ปจจติ;
ยทา จ ปจจตี <u>ปาป</u> ,	อถ [<u>ปาโป</u>] ปาปานิ ปสสตี;
<u>ภทร</u> โรปิ ปสสตี ปาป,	ยาว <u>ภทร</u> น ปจจติ;
ยทา จ ปจจตี <u>ภทร</u> ,	อถ [<u>ภทร</u>] ภทรานิ ปสสตี -อิตี.

[แก้กรรม]

ตตถ “ปาโป -อิตี: กายทจจริตาทินา ปาปกมเมเนน ยุตบุคคลโล.

โสปิ ทิ ปุริมสุจริตานุภาเวเน นิพพตตัง สุขัง อนุภวมาโน ภทรโรปิ ปสสตี.

ยาว ปาป น ปจจติ -อิตี: ยาว ตสส ตัง ปาปกมม ทิฐฐมเม วา สมปราเย วา วิปากัง น เทติ.

ยทา ปนสส ตัง ทิฐฐมเม วา สมปราเย วา วิปากัง เทติ,

อถ ทิฐฐมเม วิวิชา กมมกรณา สมปราเย จ อปายทุกขัง อนุภนโต โส ปาโป ปาปานิเยว ปสสตี.

ทุติยคาลาย.^๓

กายสุจริตาทินา ภทรกมเมเนน ยุตโต ภทรโร. โสปิ ปุริมสุจริตานุภาเวเน นิพพตตัง ทุกขัง อนุภวมาโน ปาป ปสสตี.

๑ ส. ม. ย. ตัง สพพ.

๒ ส. ม. ย. ตจจคพภปุรณน.

๓ ส. ม. ย. ทุติยคาลายปิ.

“ยาว ภาทรัง น ปจจติ -อติ: ยาว ตสส ตั ภาทรกมมึ ฏิกุฐฐมเม วา สมปราเย วา วิปากัง น เทติ.

ยทา ปน ตั วิปากัง เทติ, อถ ฏิกุฐฐมเม ลากสการาทิสุขั สมปราเย จ ทิพพสมปตติสุขั อนุภวมาโน โส ภาทรัง ภาทรานิเยว ปสสตี -อติ.

เทสนาวसानเน सा เทवता โสตาปตติฝเล ปติฏฐहि.

สมปตตปริสาयपि सात्तिका ธम्मเทसना ओहिसी -อติ.

อนุบาลปิณฑิกวตถุ.

๕. อสณฺณุตปริกขารภิกขุวตฺถุ.

“มววมณฺเณถ ปาปสฺส -อิตฺติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สฺตถา เขตฺวเน วิหรนฺโต เอกํ อสณฺณุตปริกขารํ ภิกขุํ อารพฺภ กถเสตี.

[ของสงฆ์ใช้แล้วควรรับเก็บ]

โส กิร ยงฺกิลฺลิจิ มณฺจปฐฺธาทีเกหํ ปริกขารํ พหิ ปริภุชฺชิตฺวา ตตฺถเถว ฉฯเทตี.

ปริกขารो วสฺเสนปี อาตฺเพนปี อุปะจิกาทิหิปี วินสฺสตี.

โส, ภิกขุหิ “นनु อวฺสุโส ปริกขารो นาม ปฐฺฐิสามตฺตพฺโพ -อิตฺติ วุตฺเต,

“อุปฺปกํ มยา กตํ อวฺสุโส เอตํ, น เอตสฺส จิตฺตํ อตฺถิ, นตฺถิ จิตฺตํ -อิตฺติ วตฺวา ปุณฺ ตเถว กโรตี.

ภิกขุ ตสฺส กิริยํ สตฺถุ อวโรเจสุ.

สฺตถา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกขุ เอวํ กโรสี -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

โส สตฺถารา ปุจฺฉิตฺวาปี “กิเมตํ ภควา, อุปฺปกํ มยา กตํ, นาสฺส จิตฺตํ อตฺถิ, นตฺถิ จิตฺตํ -อิตฺติ ตเถว อววมณฺเณนโต อาห.

[อย่าดูหมิ่นกรรมชั่วว่านิดหน่อย]

อถ นํ สฺตถา “ภิกขุหิ เอวํ กาตํ น วฏฺฏตี, ปาปกมฺมํ นาม ‘อุปฺปกนฺตี น อววมณฺเณตพฺพํ,

อชฺโฌกาเส ฐปีตํ หิ วิภฺงฺฆมฺฆาชนํ เทเว วสฺสนเต กิลฺลจาปี เอกพินฺทุนา น ปุริตี, ปุณฺปฺปุณํ วสฺสนเต ปนฺ ปุริเตว,

เอวเมว ปาปกมฺมํ กโรนฺโต ปุคฺคโล อนฺนุพฺพเพน มหนฺตํ ปาปฺราสี กโรตีเยว -อิตฺติ วตฺวา อนฺนุสนฺธี ฆณฺเฑตฺวา ฐมฺมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“มววมณฺเณถ ปาปสฺส ‘น มตฺตํ อากมฺิสฺสตี.’

อุทฺทพินฺทุนิปเตน อุทฺทกฺมโถปี ปุริตี;

ปุริตี พาลो ปาปสฺส โถกํ โถกปี^๑ อวจินํ -อิตฺติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ มววมณฺเณถ -อิตฺติ น อวชานเยย.

ปาปสฺส -อิตฺติ ปาป.

น มตฺตํ อากมฺิสฺสตี -อิตฺติ “อุปฺปมตฺตํ เม ปาปํ กตํ, กทา เอตํ วิภฺจฺจิสฺสตี -อิตฺติ เอวํ ปาปํ นาวชานเยย -อิตฺติ อตฺถโถ.

อุทฺทกฺมโถปี -อิตฺติ: เทเว วสฺสนเต มุขํ วิวริตฺวา ฐปีตํ ยงฺกิลฺลิจิ กฺลฺลาภาชนํ ยถา เอเกกสฺสาปี อุทฺทกพินฺทุโน นิปาเตน อนฺนุพฺพเพน ปุริตี,

เอวํ พาลปุคฺคโล โถกํ โถกมปี ปาปํ อวจินฺโต^๒ วชฺฌเนนโต ปาปสฺส ปุริตีเยว -อิตฺติ อตฺถโถ.

เทสนาวसान พฺพ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺสีสุ.

สฺตถาปี “อชฺโฌกาเส เสยฺยํ สนฺนริตฺวา ปฐฺฐิปากตฺกํ อกโรนฺโต อิทฺทนาม อาปชฺชตี -อิตฺติ สีกฺขาปทํ ปณฺญาเปสี -อิตฺติ.

อสณฺณุตปริกขารภิกขุวตฺถุ.

๑ ส. ย. โถกโถกมปี.

๒ ส. ย. เอตฺถนฺนตฺเร ‘กโรนฺโต -อิตฺติ อตฺถิ.

๖. พินาลปทกเสฏฐิวตถุ.

“มามณเฑเณถ ปุณณุสส -อิตติ อิมิ ฌมมเทสนัน สตถา เซตวเน วิหรนโต พินาลปทกเสฏฐิวตถุ อารพภ กเถสิ.

[ให้ทานเองและชวนคนอื่น ได้สมบัติ ๒ อย่าง]

เอกสมิ หิ สมเย สาวตถิวาสินโน วกคพนธเน^๑ พุทฐปมฺขุสส ภิกขุสงฆสส ทานัน เทนติ.

อเถกทิวส สตถา อนูโมทน กโรนโต เอวมาท “อุปาสกา

อิเธจโจ อตตนา ทานัน เทติ, ปรี น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตฐาเน โภคสมปทํ ลภติ, โน ปริวารสมปทํ,

เอจโจ อตตนา ทานัน น เทติ, ปรี สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตฐาเน ปริวารสมปทํ ลภติ, โน โภคสมปทํ,

เอจโจ อตตนา จ ทานัน น เทติ ปริจจ น สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตฐาเน โน^๒ โภคสมปทํ ลภติ, โน ปริวารสมปทํ,

วิฆาสาโท หุตวา วิจจติ,

เอจโจ อตตนา จ ทานัน เทติ ปริจจ สมาทเปติ, โส นิพพตตนิพพตตฐาเน โภคสมปทญจ ลภติ ปริวารสมปทญจ -อิตติ.

[บัณฑิตเรียไรของทำบุญ]

อเถโก ปณตติปริโส ตํ ฌมมเทสนัน สุตวา “อโห อจจริยมิทํ การณ, อหนทานิ อญยสมปตติสวัตตนิกํ กम्मํ กริสสามิ -อิตติ จินเตตวา สตถารํ อญญาเย คมนกาเล อาท “ภนเต เสว อมหากํ ภิกขุ คณฺหล -อิตติ.

“กิตตเถทิ ปน เต ภิกขุหิ อตโต -อิตติ.

“สพเพหิ ภิกขุหิ ภนเต -อิตติ.

สตถา อธิวาเสสิ.

โสปิ คามํ ปริสิตวา “อมมตาทา มยา สวาตนาย พุทฐปมฺขุ ภิกขุสงฆ นิมนตีโต,

โย ยตตกานํ ภิกขุณํ สกโกติ, โส ตตตกานํ ยาคุอาทินิ อตถาย ตณฺฑุลาทินิ เทตุ,

เอกสมิ ฐาเน ปจาเปตวา ทานัน ทสสาม -อิตติ อุกฺโขเสนโต วิจจริ.

[เหตุที่เศรษฐีมีชื่อว่าพินาลปทกะ]

อถ นํ เอโก เสฏฐิ อตตโน อาปณทวารํ สมปตตํ ทิสวา “อโย อตตโน ปโหนเก ภิกขุ อนิมนเตตวา สกลคามํ สมาทเปนโต วิจจติ -อิตติ

กุกฺขมิตวา “ตยา คหิตภาชนิ อาทร -อิตติ ตีหิ องคุลิติ คเหตุวา โถเก ตณฺฑุเล อทาสิ, ตถา มุคฺเค ตถา มาเส -อิตติ.

โส ตโต ปญญาเย พินาลปทกเสฏฐิวตถุ นาม ชาโต.

สปปิผาณิตาทินิ เทนโตปี กรณฺฑกณฺณณิกํ กุญฺญ ปกฺขิปิตวา เอกโต น^๓ กตวา พินทํ พินทํ ปคฺขราเปนโต โถกเมว อทาสิ.

อุปาสโก อวเสเสหิ ทินนํ เอกโต กตวา อิมินา ทินนํ วิสเสยว อคฺคเหสิ.

๑ ส. ย. วกคพนธเนน.

๒ ส. ย. น.

๓ ส. ย. โภณ.

[เศรษฐีให้คนสนิทไปตุการทำของบุรุษผู้เรียไร]

โส เสฏฐี ตสส กิริยํ ทิสวา “กั นุ โข เอส มยา ทินนํ วิสุํ คณฺหาติ -อิติ จินฺเตตฺวา

ตสส ปจฺจโต เอกํ จุฬฺสปุณฺณํ ปทฺธิ “คจฺฉ, ยํ เอส กโรติ, ตํ ชานาหิ -อิติ.

โส คนฺตวา “เสฏฐิสฺส มฺหปฺพลํ โหตุ -อิติ ยาคฺคฺคาตฺตปฺวานํ อตฺถาย เอกํ เทว ตณฺฑุเล ปกฺขิปีตฺวา

มฺคฺคมาเสปี เตลผาณิตาทิพินฺทุนิปี สพฺพภาชเนสุ ปกฺขิปี.

จุฬฺสปุณฺณโก คนฺตวา เสฏฐิสฺส อาโรเจสิ.

ตํ สุตฺวา เสฏฐี จินฺเตสิ “สเจ เม โส ปริสมชฺเฒ อวณฺณํ ภาสิสฺสตี, มม นามे คหิตมตฺเตยฺเว นํ ปหริตฺวา มาเรสุสามิ -อิติ

นิวาสนนฺตฺเร ฉฺริกํ พนฺธิตฺวา ปฺนทิวเส คนฺตวา ภาตตคเค อฏฺฐาสิ.

[ฉลาตพุดทำให้ผู้มุ่งร้ายกลับอ่อนน้อม]

โส ปริโส พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริวิสิตฺวา ภควนฺตํ อาห “ภนฺเต มยา มฺหาชนํ สฺมาทเปตฺวา อิทํ ทานํ ทินนํ,

ตตฺถ สฺมาทปีตา มฺนุสฺสา อตฺตโน พเลน พนฺธิปี โลกานิปี ตณฺฑุลาทีนึ อทฺสุ, เตสํ สพฺเพสํ มฺหปฺพลํ โหตุ -อิติ.

ตํ สุตฺวา เสฏฐี จินฺเตสิ

“อหํ ‘อสุเกน นาม อจฺฉราย คนฺทิตฺวา ตณฺฑุลาทีนึ ทินฺนानิตี มม นามे คหิตมตฺเต อิมํ มาเรสุสามิตี อากโต,

อฺยมฺ ปน สพฺพสงฺคาหิกํ กตฺวา ‘เยหิปี นาฬิกาทิทิ มินิตฺวา ทินนํ, เยหิปี อจฺฉราย คเหตฺวา ทินนํ, สพฺเพสํ มฺหปฺพลํ โหตุตี วทตี,

สจฺหาหํ เอวรूपิ น ชฺมาเปสุสามิ, เทวทฺณโต เม มตฺถเก ปติสฺสตี -อิติ.

โส ตสส ปาทฺมุเล นิปชฺชิตฺวา “ชฺมาหิ เม สามิ -อิติ อาห, “กิมิทํ -อิติ จ เตน ปุณฺโณ สพฺพนฺตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

ตํ กิริยํ ทิสฺวา สตถา “กิมิทํ -อิติ ทานเวยฺยาวุทฺทิกํ ปุจฺฉิ.

โส อตฺติตฺวสโต ปุณฺณาย สพฺพํ ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

[อย่าดูหมิ่นบุญว่านิดหน่อย]

อถ นํ สตถา “เอวํ กิร เสฏฐี -อิติ ปุจฺฉิตฺวา, “อาม ภนฺเต -อิติ วุตฺเต, “อุปาสก ปุณฺญ นาม ‘อฺปฺปกนฺตี น อวมณฺญิตพฺพํ,

มาทิสฺพุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา ‘อฺปฺปกนฺตี น อวมณฺญิตพฺพํ,

ปฺนฺชิตฺตฺปริสา หิ ปุณฺญํ กโรนฺดา วิวณฺมุขภาชนํ วิย อฺทฺเทน อนุกฺกเมน ปุณฺญेณ ปุรฺนตีเยว -อิติ วตฺวา

อนุสนฺธิ ชฺมฺเวตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาทฺมาห

“มวามณฺญเถ ปุณฺญสฺส ‘น มตฺตํ อากมิสฺสตี.’

อฺทฺพินฺทุนิปาเตน อฺทฺกมฺโก ปิ ปุรฺตี,

ปุรฺตี ธีโร ปุณฺญสฺส โลกํ โลกํปี อาจินฺ -อิติ.

[แก้อรธ]

ตสฺสโต ปฺนฺชิตฺตฺมฺนุสฺโส ปุณฺญํ กตฺวา ‘อฺปฺปมตฺตํ มยา ปุณฺญ กตํ, น มตฺตํ วิปากวเสน อากมิสฺสตี,

เอวํ ปริตฺตํ กมฺม กหํ มํ ทกฺขิสฺสตี, อหํ วา ตํ กหํ ทกฺขิสฺสามิ, กทา เอตํ วิปฺจฺจิสฺสตี -อิติ เอวํ ปุณฺญํ มวามณฺญเถ น อวชานเยย.

ยถา หิ นินนตรํ อุทกพินทุนิปาเตน ววิริตวา ฐปิตํ กุลาภาษาณํ ปุริติ,
เอวํ ธีโร ปณตติปุริโส โลกํ โลกมปิ ปุณญํ อัจฉินนโต ปุณญสส ปุริติ -อิติ.

เทสนาวसाने सो เสฏฐี โสตาปตติผลํ ปापुณิ.

สมปตตปริสาयปิ सात्तिका ธम्मเทสนา ओहिสิ -อิติ.

พินาลปทกเสฏฐิวตถุ.

๗. มหาธรรมาณีชาดก.

“วาณิชา ภิ มคคํ -อิตติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตุธา เซตวเน วิหรนโต มหาธรรมาณี อารพภ กเถสิ.

[พ่อค่านิมนต์ภิกษุ ๕๐๐ เดินทางร่วม]

ตสส กิร วาณิชาสส เคเห ปญจสตา โจรา โอตาริ คเวสมานา [โอตาริ] น ลภิสฺสุ.

อปเรน สมเยน โส วาณิชา ปญจสกาฏสตานิ ภณทสส ปุเรตวา ภิกขุณฺ อารจาเปสิ

“อหํ อสุกฏฐานนนาม วณิชาเย คจฉามิ. เย อโยยา ตํ ฐานํ คนตุกามา, เต นิภขมนตุ, มคเค ภิกขาเย น กิลมิสฺสนติ -อิตติ.

ตํ สุตวา ปญจสตา ภิกขุ เตน สหิ มคคํ ปฏิปชฺชิสฺสุ.

เตปิ โจรา “โส กิร วาณิชา นิภขนโต -อิตติ คนตวา อภูวียํ อภูจฺจิสฺสุ.

วาณิชาปิ คนตวา อภูวิมฺเข เอกสมิ คามะ นิवासํ คเหตุวา เทว ตโย ทิวเส โคนสกฏาทีนิ สวิทฺติ”,

เตสมปน ภิกขุณฺ นิพทธํ ภิกขํ เทติเยว.

[พวกโจรให้คนใช้ไปสืบข่าวพ่อค้า]

โจรา, ตสมิ อติจิริยานเต, “คจฉ, ตสส นิภขมนทิวสํ ญตวา เอหิ -อิตติ เอกํ ปุริสํ ปหิณิสฺสุ.

โส ตํ คามํ คนตวา เอกํ สหายกํ ปุจฉิ “กทา วาณิชา นิภขมิสฺสนติ -อิตติ.

โส “ทวิทฺติหจฺเจเนน -อิตติ วตวา “กิมตถมปน ปุจฉสิ -อิตติ อาห.

อถสส โส “มยํ ปญจสตา โจรา เอตสส อตถาย อภูวียํ จิตฺตา -อิตติ อาจิกฺขิ.

อิตฺโร “เตนหิ คจฉ, สีมํ นิภขมิสฺสนติ -อิตติ ตํ อโยเยเซตวา “กินนุ โข โจเร วาเรมิ อูทาหุ วาณิชา -อิตติ จินเตตวา

“กิ เม โจเรหิ, วาณิชา นิสฺสาเย ปญจสตา ภิกขุ ชินฺนติ, วาณิชาสส สญญํ ทสฺสามิ -อิตติ ตสส สนฺติกํ คนตวา “กทา คมิสฺสนติ -อิตติ ปุจฉิตฺวา,

“ตติยทิวเส -อิตติ วุตเต, “มยหํ วจนํ กโรถ, อภูวียํ กิร ตุมหากํ อตถาย ปญจสตา โจรา จิตฺตา, มา ตาว คมิตถ -อิตติ.

[พ่อค้าถูกโจรสกัด ต้องพักอยู่ในระหว่างทาง]

“ตฺวํ กถํ ชานาสิ -อิตติ.

“เตสํ อนุตเร มม สหาโย อตถิ, ตสส เม กถาย ญาตํ -อิตติ.

“เตนหิ กิ เม เอตโต คเตน, นีวตติตวา เคหเมว คมิสฺสามิ -อิตติ.

ตสมิ จิริยานเต, ปุน เตหิ โจเรหิ ปหิโต ปุริโส อาคนตวา ตํ สหายกํ ปุจฉิตฺวา ตํ ปวตฺตี สุตวา

“นีวตติตวา กิร เคหเมว คมิสฺสนติ -อิตติ คนตวา โจรานํ อารजेสิ.

ตํ สุตวา โจรา ตโต นิภขมิตวา อิตฺรสมิ มคเค อภูจฺจิสฺสุ.

ตสมิ จิริยานเต, ปุนปิ เต โจรา สหายกสส สนฺติเก ปุริสํ เปเสสฺสุ.

๑ ส. ย. วณิชาเย.

๒ สวิทฺติ.

๘. กุกกุกมิตตวตถุ.

“ปาณิมหิ เจ วโณ นาสส -อิติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เวพฺพเน วิหรนโต กุกกุกมิตตณนาม เนสาทั อารพภ กเถสิ.

[ธิดาเศรษฐีรักพรานกุกกุกมิตร]

ราชคเห กิเรกา เสฏฐิธิดา วยปุตตา สตตมฺภิมิกสส ปาสาทสส อฺปรคพเภ อารกขณตถาย เอกั ปริจาริกั ทตฺวา มาตาปิตุหิ วาสियมานา เอกทิวสั สายณหสมเย วาตปาเนน อนฺตรวีถิ โอลเณตี

ปญจ ปาสตานิ ปญจ จ สุตตานิ อาทาย มิเค วธิตฺวา ชิวมานั เอกั กุกกุกมิตตํ นาม เนสาทั ปญจ มิคตานิ วธิตฺวา เตสั มัสน มหาสกฺกั ปุเรตฺวา สกฺกฺฐเร นิสิตฺติวา มัสนั วิกกิณนตถาย นครั ปวิสนตํ ทิสฺวา ตสฺมี ปฏิพทฺจิตฺตา ทตฺวา ปริจาริกาย ทตฺเถ ปณณการั ทตฺวา “คจจ, เอตสส ปณณการั ทตฺวา คมนกาลั ญฺตฺวา เอหิ -อิติ เปเสสิ.

สา คนฺตฺวา ตสส ปณณการั ทตฺวา ปุจฺฉิ “กทา คมิสฺสสิ -อิติ.

“อชฺช มัสนั วิกกิณนตฺวา ปาโตว อสุกทฺวาเรน นาม นิกฺขมิตฺวา คมิสฺสามิ -อิติ.

สา เตน กถิตํ กถั สุตฺวา อาคนฺตฺวา ตสฺสา อาโรเจสิ.

[ธิดาเศรษฐีลอบหนีไปกับนายพราน]

เสฏฐิธิดา อตตนา คเหตุพพฺยตฺตํ ฆตฺตาภรณชาตํ สวีทิตฺวา ปาโตว มลินวตถั นินฺวาเสตฺวา กุฏั อาทาย ทาสีหิ สทฺธี อุกทิตฺถั คจจณตี วิย นิกฺขมิตฺวา ตํ ฐานั คนฺตฺวา ตสฺสาคมนั โอลเณตี อญฺฐาสิ.

โส ปิ ปาโตว สกฺกั ปาเชนฺโต นิกฺขมิ.

สา ปิ ตสฺส ปจฺจโต ปายาสิ.

โส ตํ ทิสฺวา “อหิ ตํ ‘อสุกสฺส นาม ธิตาติ น ชานามิ, มา มั อญฺพนฺธิ อมม -อิติ อาห.

“น มั ตฺว ปกโกเสสิ, อหิ อตตโน ฌมมตฺยา อาคจฺฉามิ, ตฺว ตฺถนหิ ทตฺวา อตตโน สกฺกั ปาเชหิ -อิติ.

โส ปุนปฺปุนํ ตํ นินฺวาเรสิเยว.

อถ นั สา อาห “สิริ นาม อตตโน สนฺติกั อาคจฺฉณตี นินฺวาเรตฺตุ น วญฺญติ -อิติ.

โส ตสฺสา นิสฺสัสนเณน อตตโน อาคมนั ญฺตฺวา ตํ สกฺกั อโรเปตฺวา อคมาสิ.

ตสฺสา^๑ มาตาปิตโร อิตฺถิจิตฺโต จ ปริเยสาเปตฺวา อปสฺสนตฺวา “มตา ภวิสฺสตี -อิติ มตกภตฺตํ กรีสฺสุ.

สา ปิ เตน สทฺธี สัวาสมนฺวาย ปฏิปาญฺชียา สตต ปุตฺเต วิชยิตฺวา เต วยปุตเต ฆรพฺนฺธเนน พนฺธิ.

อถ เนส สตุถา อานุพุพิถัง กเถสิ.

เทสนาวसान กุกกุฏมิตโต สหิ ปุตเตหิ เจว สุนิสาหิ จ อตตปญจทสโม ไสตปาตติผล ปติภูฐหิ.

สตุถา ปินุทาย จริตวา ปจฉาภตต์ วิหารัง อคมาสิ.

อถ น อานนทเถโร ปุจฉิ “อชช ฆนเต กหิ คมิตถ -อิติ.

“กุกกุฏมิตตสส สนตีกิ อานนท -อิติ.

“ปาณาติปาตกम्मสส โว ฆนเต อการโก กโต -อิติ.

“อาม อานนท, โส อตตปญจทสโม อจลสหชาย ปติภูฐาย तीสุ रतनेसु निगङ्गो बहुवा पाणातिपातकम्मसस अकारो चातो -อิติ.

ภิกขุ อาหंसु “นनु ฆนเต ภริยาปิสส อตถิ -อิติ.

“อาม ภิกขเว, สา กุลเคहे กุมาริกาว बहुवा ไสตปาตติผล ปตตะ -อิติ.

[พระไสตฉบับไม่ทำบาป]

ภิกขุ ถัง สมภูฐาเปสु “กุกกุฏมิตตสส กิ ภริยา กุมาริกกาเลเยว ไสตปาตติผล ปตตะ ตสส เคหิ คนตวา สตต ปุตเต ลภि,

สา เอตตัง กาลัง สามิเกน ‘ธनु อหาร สเร อหาร สตตี อหาร สุล อหาร ชาล อหาร -อิติ วุจจมานา ตานิ อทาสि,

โส ตาย ทินนานิ อาทาย คนตวา ปาณาติปาตัง กโรตี, กิ นุ โข ไสตปาณนาปิ ปาณาติปาตัง กโรนตี -อิติ.

สตุถา อาคนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอเตหิ กถาย สนนินนา -อิติ ปุจฉิตวา, “อิมาย นาม -อิติ วุตเต,

“น ภิกขเว ไสตปาณนา ปาณาติปาตัง กโรนตี, สา ปน “สามิกสส วจัน กโรมีตี ตถา อกาสि,

‘อิหิ คเหตุวา เอส คนตวา ปาณาติปาตัง กโรตตี ตสสา จิตต นตถิ. ปาณิตลสมิ หิ วणे อสตี, วิสั คนนทตสส ตัง วิสั อนุชหิตัง น สกโกตี,

เอวเมว อกุสลเจตนาย อภาเวน ปापि อกรोनตสส ธนุอาหิณี นิหริตวา ททโตปิ पापि นาม न होति -อิติ วตวา

อนุสนธิ ชญตวา ธम्मं เทเสนโต อิมิ คากมาห

“ปาณิมหิ เจ วโณ นาสส, หเรยย ปาณินา วิสั,

นาพพณัง วิสมนเวตี นตถิ पापि อุกุพพโต -อิติ.

[แก้กรรม]

ตตถ นาสส -อิติ: น ภเวยย.

หเรยย -อิติ: หริตุ สกุกุณเยย.

กึการณา? ยสมา นาพพณัง วิสมนเวตี.

อพพณัง หิ ปาณิ วิสั อนนตัง น สกโกตี, เอวเมว ธนุอาหิณี นิหริตวา เทนตสสาปิ อกุสลเจตนาย อภาเวน ปापि อุกุพพโต पापि นาม นตถิ,

อพพณัง หิ ปาณิ วิสั วิย นาสส จิตตัง पापि อนุคจจตี -อิติ.

เทสนาวसान พหุ ไสตปาตติผลาหิณี ปาปุณิสु.

๙. โภกสุนขลุททกวตฺถุ.

“โย อปฺปทฺถุจฺจส นรสฺส ทฺถุสฺสตี -อิตฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สุตฺถา เสดวเน วิหรนฺโต โภกนฺนาม สุนขลุททกํ อารพฺภ กเถสิ.

[นายพรานพบพระเถระเที่ยวบิณฑบาต]

โส กิร เอกทิวสํ ปุพฺพณฺหสมเย ฌนฺุ อาทาย สุนขปริวฺโต อรณฺญํ คจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค เอกํ ปิณฺฑจาริกํ ภิกฺขุํ ปิณฺฑทาย จรณฺตํ ทิสฺวา กุชฌิตฺวา “กาฬกณฺณิ เม ทิฏฺฐุ, อชฺช กิณฺจิ น ลภิสฺสามิ -อิตฺติ จินฺเตนฺโต ปกฺกามิ.

เถโรปิ คามे ปิณฺฑทาย จริตฺวา กตฺถตฺตกิจฺโจ ปุณฺ วิหารํ ปายาสิ.^๑

[นายพรานให้สุนัขกัดพระเถระ]

อิตรโรปิ อรณฺญเญ วิจริตฺวา กิณฺจิ อลภิตฺวา ปจฺจาคจฺฉนฺโต ปุณฺ เถโร ทิสฺวา “อชฺชหา อิมํ กาฬกณฺณิ ทิสฺวา อรณฺญํ คโต กิณฺจิ น ลภี, อิทานิ เม ปุณฺปิ อภิมฺโข ชาโต, สุนฺเขหิ นํ ชาทาเปสฺสามิ -อิตฺติ สณฺญํ ทตฺวา สุนฺเข วิสฺสชฺเชสิ.

เถโร “มา เอวํ กิริ อุปาสก -อิตฺติ ยาจิ.

โส “อชฺชหา ทว สมนฺุชฺชิตฺตตา กิณฺจิ นาลตฺถํ, ปุณฺปิ เม สมนฺุชฺชิวา อาคโตสิ, ชาทาเปสฺสามิ ตํ -อิตฺติ วตฺวา สุนฺเข อุกฺโขเชสิ.

เถโร เวเคน เอกํ รุกฺขํ อภิริทิตฺวา ปุริสฺปฺปมาเณ ฐฺาเน นิสฺสีทิ.

สุนฺชา รุกฺขํ ปริวารยีสุ.

[นายพรานแทงพระเถระ]

โกโก คนฺตฺวา “รุกฺขํ อภิริทิตฺปิ เต โมกฺโข นตฺถิ -อิตฺติ สรตฺถุณฺเฑน เถรสฺส ปาทตฺเล วิชฺฉิ.

เถโร “มา เอวํ กโรหิ -อิตฺติ ยาจิเยว.

อิตรโร ตสฺส ยาจนํ อนาทยิตฺวา ปุณฺปฺปุนํ วิชฺฉิเยว.

เถโร, เอกสฺมี ปาทตฺเล วิชฺฉิมฺมาเน, ตํ อุกฺโขปิตฺวา ทฺุติยํ โอลมฺเพติ.

ตสฺมีปิ วิชฺฉิมฺมาเน ตํ อุกฺโขปิตฺ.

เอวมสฺส โส ยาจนํ อนาทยิตฺวา เทวปี ปาทตฺลานิ วิชฺฉิเยว.

เถรสฺส สรฺวิํ อุกฺกาหิ อาทิตฺตํ วิย อโหสิ.

โส เวทนานฺวตฺตี ทฺุตฺวา สตี ปจฺจุปฺปฐฺาเปตฺตุํ นาสกฺขิ.

ปารฺตฺถิวํ ฆสฺสนฺตปี น สลลกฺเชสิ.

ตํ ปตฺมานํ โกกํ สีสโต ปฐฺุราย ปริกฺโขปนฺตเมว ปติ.

[ผู้สนัชมกัคนายพราน]

สุนขา “เถโร ปติโต -อติ สณญาย จีวรนตรี ปริสิตวา อตตโน สามิกั ลุณจิตวา ขาพนตา อฏฐิมตดาวเสสั กรีสสุ.

สุนขา จีวรนตรีโต นิกขมิตวา พหิ อฏฐัสสุ.

อถ เนสั เถโร เอกั สุขขทณชกั ภณชิตวา จิปี.

สุนขา เถรึ ทิสวา “สามิกั อมเหหิ ขาทิโต -อติ ญตวา อรณญั ปริสิตสุ.

[พระเถระสงฆ์ในศีลและสมณภาพของตน]

เถโร กุกุกัจจึ ออุปาทะสิ “มม จีวรนตรี ปริสิตวา เอส นญัสสุ, อโรคั นุ โข เม สิลั -อติ.

โส รุกขา โอตริตวา สตถุ สนตีกั คนตวา อาทิโต ปฏฐาย ตั ปวตตี อาโรเจตวา

“ภนเต มม จีวรึ นิสสาย โส อุปาสโก นญัสสุ, กจจิ เม อโรคั สิลั, กจจิ เม อตถิ สมณภาโว -อติ ปุจจิ.

[พระศาสดาทรงรับรองศีลและสมณภาพ]

สตถา ตสส วณั สุตวา “ภิกขุ อโรคั ตว สิลั, อตถิ เต สมณภาโว. โส อปปทฏฐัสส ปทุสสิตวา วินาสั ปตโต,

น เกวลญจ อิทาเนว, อตีเตปิ อปปทฏฐานัน ปทุสสิตวา วินาสั ปตโตเยว -อติ วตวา ตมตถั ปกาเสนโต อตีตัง อหริ:

[บุรพกรรมของนายพราน]

“อตีเต กิร เอโก เวชโซ เวชชกมมตถาย คามั วิจริตวา กิณจิ กมมึ อลภิตวา ฉาตชมตโต นิกขมิตวา

คามทวาระ สมพหุเล กุมารเก กิพนเต ทิสวา ‘อิมะ สปปะเนน ชัสสาเปตวา ติกิจฉิตวา อาหารั ลภิสสามิ -อติ

เอกสมึ รุกขพิเล สิลั นีหริตวา นิปนัน สปปิ ทสเสตวา ‘อมโห กุมารกา เอส สาลิกโปตโก, คนถน นั -อติ อาห.

อเถโก กุมารโก สปปิ คีวายั ทพหึ คเหตวา นีหริตวา ตสส สปปภาวึ ญตวา วิรวนโต อวิหุเร ฐิตัสส เวชชัสส มตถเก จิปี.

สปปิ เวชชัสส ขนธภูจิกั ปริกขิปิตวา ทพหึ ชัสสิตวา ตตเถว ชีวิตกขยั ปาเปสิ.

เอวเมส [โกโก สุนขลุตทโก] ปุพเพปิ อปปทฏฐัสส ปทุสสิตวา วินาสั ปตโตเยว -อติ.

สตถา อิมั อตีตัง อหริตวา อนุสนธิ์ ชมญตวา ธมมึ เทเสนโต อิมั คากมาห

“โย อปปทฏฐัสส นรสส ทุสสติ

สุทสส ปอสส อนนจนสส,

ตเมว พาลั ปจเจติ ปาปี

สุขุโม รโซ ปฏิวาตวั ชิตโต -อติ.

[แก้้อรรถ]

ตตถ อปปทฏฐัสส -อติ อตตโน วา สพพสตตทานั วา อปปทฏฐัสส.

นรสส -อติ: สตตสส.

ทุสสติ -อติ: อปรชเมติ.

สุทตสส -อติ: นรปราธสเสว.

โปกสส -อติ อิทมิ อปรนากาเรน สดตาชีวจนเมว.

อนงคณสส -อติ: นิกกิเลสสส.

ปจเจติ -อติ: ปฏีเอติ.

ปฏิวาต -อติ: ยถา เอเกน บุริเสน ปฏิวาเต ฐิตํ ปหริตูกามตาย ชาติโต สุขุโม รโซ ตเมว บุริสํ ปจเจติ ตสเสว อูปริ ปตติ,
เอวเมว โย บุคคล อปฺปฏฺฐสส บุริสสส ปาณิปฺพหาราทินิ ททนต์ ปทฺฐสสิ

ตเมว พาลํ ทิฏฺฐว ฐมเม สมปราเย วา นรียาทีสุ วิปจฺจมานํ ตํ ปาปี วิปากทูกวเสน ปจเจติ -อติ อตฺเถ.

เทสนาวसाने โส ภิกขุ อรหตเต ปติฏฺฐหิ.

สมปตฺตปริสายปี สาทถิกา ฐมเทสนา อโหสิ -อติ.

โภกสุนขลุตทกวตถ.

๑๐. มณิการกุลุปกตีสตเถรวตถุ.

“คพภเมเก อุปฺปชฺชนฺติ - อิติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา เซตวเน วิหรนฺโต มณิการกุลุปกํ ตีสตเถรํ อารพภ กเถสิ.

[พระเจ้าปเสนทิโกศลส่งแก้วให้นายช่างเจียรไน]

โส กิร เถโร เอกสส มณิการสส กุเล ทวาทส วสฺसानิ ภูณฺชิ.

ตสมํ กุเล ชายปติกา มาตาปิตุภฺรฺฐาเน ฐฺตฺวา เถรํ ปฏฺิษคฺคํสิ.

อเถกทิวสํ [โส] มณิการ เถรสส ปฺรโต มํสํ ฉินฺทนฺโต นิสฺสินฺโน โทติ.

ตสมํ ขณ ราชา ปเสนทิโกสโล เอกํ มณฺริตนํ “อิมํ ไรฺวติวา วิชฺฌิตฺวา ปหฺินตฺ - อิติ เปเสสิ.

มณิการ สโลหิตคฺนฺเรน ทตฺเถน ตํ ปฏฺิคฺคเหตฺวา เปฬาย อุปฺริ ฐฺเปตฺวา ทตฺถโรวณตฺถํ อนฺโต ปาวิสิ.

[แก้วมณีหายนายช่างสีบหาคคนเอาไป]

ตสมํ ปน เคเห โปสวานิโยภยจสกฺโณ อตฺถิ.

โส โลหิตคฺนฺเรน มํสสณฺญาย ตํ มณฺนิ, เถรสส ปสฺสนตฺสเสว, คิสิ.

มณิการ อาคนฺตฺวา มณฺนิ อปสฺสนฺโต “มณฺนิ โว คหฺิโต - อิติ ภริยภจ ธิตรภจ ปฺตฺตฺถจ ปฏฺิปาภฺิยา ปุจฺฉิตฺวา,

เตหิ “น คณฺหาม - อิติ วุตฺเต, “เถเรน คหฺิโต ภวิสฺสติ - อิติ จินฺเตตฺวา ภริยาย สทฺธิ มนฺเตสิ “เถเรน คหฺิโต ภวิสฺสติ - อิติ.

“สามิ มา เอวํ อวจ, เอตตฺกํ กาลํ มยา เถรสส ภฺิภจ วชฺช น ทิฏฺฐปฺพพฺ, น โส มณฺนิ คณฺหาติ - อิติ.

มณิการ เถรํ ปุจฺฉิ “ภนฺเต อิมสมํ ฐฺาน มณฺริตนํ ตฺมฺเหหิ คหฺิโต - อิติ.

“น คณฺหามิ อุปาสก - อิติ.

“ภนฺเต อีธ อภฺิโย นตฺถิ, ตฺมฺเหหิเยว คหฺิโต ภวิสฺสติ, เทถ เม มณฺริตนํ - อิติ.

โส, ตสมํ อสมปฏฺิจฺจนฺเต, ปน ภริยํ อาท “เถเรน มณฺนิ คหฺิโต, ปิเพตฺวา นํ ปุจฺฉิสฺสามิ - อิติ.

“สามิ มา โน นาเสหิ, วรํ อมฺเหหิ ทาสพฺย” อุปคฺนฺตุ, น จ เอวรูปํ เถรํ วตฺตุ - อิติ.

[ช่างแก้วทำโทษพระตีสเถระเพราะเข้าใจผิด]

โส “สพฺเพว มยํ ทาสพฺย อุปคฺจฺจนฺตา มณฺนิ น อคฺขาม - อิติ รชฺชํ คเหตฺวา เถรสส สีสํ เวฐฺุตฺวา ทณฺพเกน ฆณฺณฺสิ.

เถรสส สีสโต จ กณฺณนาสาหิ จ โลหิตํ ปคฺขริ.

อกฺขิณิ นิกฺขมนนาการปฺตฺตานิ อเหสุ.

โส เวทนาปฺตฺโต ภูมฺิยํ ปติ.

โภยโจ โลหิตคฺนฺเรน อาคนฺตฺวา โลหิตํ ปิวติ.^๒

๑ ส. ย. ทาสตต.

๒ ส. ย. ปิวิ.

[ช่างแก้วเตนกกะเรียนตายแล้วจึงทราบความจริง]

อด นั มณิการ เถเร อุปปนนโกสเวเคน “ตฺว ก็ กโรสิ -อิติ ปาเทน ปหริตฺวา ขิปี.

โส เอกุปฺพหารเนน มริตฺวา ปริวตฺตมาโน ปติ.

เถโร ตํ ทิสฺวา “อุปาสก สีสเวฐฺนนํ ตาว เม สิลฺลํ กตฺวา อิมํ โภจฺจํ โอลฺเกหิ, มโต วา โน วา -อิติ.

อด นั โส อาห “เอโส วิย ตฺวปิ มริสฺสสิ -อิติ.”

“อุปาสก อิมินา [โส] มณิ คิลิตฺ, สเจ อัย น มริสฺสติ, น เต อห มรฺนโตปิ มณิ อัจจิกฺขิสฺสํ -อิติ.

[ช่างแก้วได้แก้วมณิคินแล้วขอขมาพระตีสเถระ]

โส ตสฺส อุทฺธํ ฝาลฺเลตฺวา มณิ ทิสฺวา ปเวธฺนโต สฺวิคฺคมาโนส เถรสฺส ปาทุมฺเม นิปฺชชิตฺวา

“ขมถ เม ภนฺเต, อชานนฺเตน มยา กตํ -อิติ อาห.

“อุปาสก เณว ตฺยหํ โทโส อตฺถิ, น มยหํ, วฏฺฏสฺเสว” โทโส, ขมามิ เต -อิติ.

“ภนฺเต สเจ เม ขมถ, ปกตินิยาเมเนว เม เคเห นิสฺสิตฺวา ภิกฺขํ คณฺหถ -อิติ.

[พระเถระเห็นโทษของการเข้าชายคาเรือน]

“อุปาสก นทานาห อีโต ปฏฺฐาย ปเรสํ เคหสฺส อนฺโตจฺจนํ ปริสฺสสามิ, อนฺโตเคหฺปปเวสนสฺเสว ทิ อัย โทโส,
อีโต ปฏฺฐาย ปาเทสุ วหนฺเตสุ เคหฺทวาร ฐิวโต ภิกฺขํ คณฺหิสฺสามิ -อิติ วตฺวา ฐตฺตํ สมหาทาย อิมํ คาลมาห

“ปจฺจติ มุนิโน ภตฺต โลกํ โลกํ กุเล กุเล,
ปณฺทิกาย จริสฺสามิ, อตฺถิ ขงฺฆพฺล มม -อิติ.”

อิมญจ ปน วตฺวา เถโร เตเนว พยาธินา นจิริสฺเสว ปรีนินฺพายี.

[คนทำบาปกับคนทำบุญมีคิดต่างกัน]

โกลนโจ มณิการสฺส ภริยาย กุจฺฉิสฺมี ปฏฺฐิสฺนธิ คณฺหิ.

มณิการ กาลํ กตฺวา นิรเย นิพฺพตฺติ.

มณิการสฺส ภริยา เถเร มุฑฺจิตฺตตาย กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติ.

ภิกฺข สตถารํ เตสํ อภิสฺมปรายํ ปุจฺฉิสฺสุ.

สฺตถา “ภิกฺขเว อีเรจฺจ คพฺเภ นิพฺพตฺตนฺติ, เอจฺจ ปาปการิโน นิรเย นิพฺพตฺตนฺติ, เอจฺจ กตฺกถฺยาณา เทวโลเก นิพฺพตฺตนฺติ,
อนาสฺวา ปน ปรีนินฺพายนฺติ -อิติ วตฺวา อนุสฺนฺธิ ฆฏฺฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาลมาห

“คพฺภเม อุปฺปชฺชนฺติ, นิรยํ ปาปกมฺมิโน,
สคฺคํ สุคฺติโน ยนฺติ, ปรีนินฺพนฺติ อนาสฺวา -อิติ.

๑ ส. ย. มราหิ -อิติ.
๒ ส. ย. วฏฺฏสฺเสวส.
๓ ข. เถร. ๒๖/๓๐๗.

[แก้้อรรถ]

ตตถ คพภ -อติ: อธิ มณุสคคพโภา อธิปเปโต.

เสสมตถ อุตตานตถเมว -อติ.

เทสนาวसान พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุณิสสุ -อติ.

มณิการกุลุปกตีสสเถรวตถ.

๑๑. ตโยชนวตถุ.

“น อนตลิกเข น สมุททมชเมติ อิมิ ฌมมเทสนิ สุตถา เขตวเน วิหรนโต ตโย ชเน อารพภ กเถสิ.

[กาถุกไฟไหม้ตายในอากาศ]

สตถิริ กิร เขตวเน วิหรนเต สมพหุลา ภิกขุ สตถุ ทสสนตถาย อากจณตธา เอกิ คามิ ปินททาย ปวิสีสุ.

คามวาสิน เตสิ ปตเต อาทาย อาสนสาลาเย นิสิตาเปตวา ยาคุชชกั ทตวา ปินทปาตเวลล อากมยมานา ฌมม สุนตธา นิสิตีสุ.

ตสมิ ฌเน ภตต ปจิตวา สุปปยณชเน ปจมานาย^๑ เอกิสสา อิตถิยา อุทธรนโต อคคิชาลา อฏฐหิตวา ฉทน คณหิ.

ตโต เอกิ ตินกรหิ อฏฐหิตวา ฌายมานิ อากาสิ ปกขนหิ.

ตสมิ ฌเน เอกิ กากิ อากาเสน คจณโต ตตถ คิว ปเวเสตวา ตินววลลิลิเวฐิต ฌายิตวา คามมชเม ปติ.

ภิกขุ ตั ทิสวา “อโห ภาริยิ ฌมม, ปสเสถาวุโส กาเกน ปตต วิปปการิ, อิมินา กตกมม อญญตร สตถารา โก ฌานิสสติ, สตถารมสสา ฌมม ปุจฉิสสาม -อิตติ จินเตตวา ปกกมีสุ.

[ภรรยานายเรือถูกล้างน้ำ]

อประเส^๒ ภิกขุณิ สตถุ ทสสนตถาย นาวิ อภริยห คจณตทานิ, นาวา สมุททมชเม นิจจลา ว อฏฐาสิ.

มนุสสา “กาพภณณินา เอตถ ภวิตพพนติ สลากิ วิจาเรสุ.

नावิกสส จ ภริยา ปฐมวเย ฐิตา ทสสนิยา. สลากา ตสสา ปาปุนิ.

“สลากิ ปุน วิจาเรถ -อิตติ วตวา ยาวตติยิ วิจารยีส.

ติกขตตุมปิ ตสสาเยว ปาปุนิ.

มนุสสา “กิ สามี -อิตติ นาวิกสส มุขิ โอลเเกสุ.

นาวิกิ “น สกกา เอติสสา อตถาย มหาชนน นาสตุ, อุทเก น ชิปถ -อิตติ อาห.

สา คเหตุวา อุทเก ชิปยมานา มรณภยตชชิตา มหาวีรวมกาสิ.

ตัสตวา นาวิกิ “โก อตโต อิมิสสา อภรณเห นินฐูเรหิ, สพพภรณานิ โอมุญจิตวา เอกิ ปีไลตักิ นินวาสาเปตวา ฉทเทถ น,

อหมปนตติ อุกกปิฏฐู ปลวมาน^๓ ทฏฐุ น สกชิสสามิ, ตสสา ยถา น อหิ น ปสสามิ, เอว วาลุกกุกุ คิวาย พนธิตวา สมุทเท ชิปถ -อิตติ.

เต ตถา กรีส.

ตมปิ ปตติฏฐาเนเยว มจจกจปา วิลุมปีสุ.

ภิกขุ ตั ปวตตี สุตวา “สตถาริ ฐเปตวา โก อญญ เอติสสา อิตถิยา ฌมม ฌานิสสติ, สตถารมสสา ฌมม ปุจฉิสสาม -อิตติ

อิจฉิตฏฐานัน ปตวา นาวาโต โอรุยห ปกกมีสุ.

๑ ส. ย. สุปปยณชน ฐูปยมานาย.

๒ ส. ย. อประสมปิ.

๓ ย. มรมาน.

[ภิกษุ ๗ รูป อดอาหาร ๗ วันในถ้ำ]

อปเรปิ สตต ภิกษุ ปจจนตโต สตถาริ ทสสนตถาย คจจนตา สายิ เอกั วิหาริ ปวิสิตฺวา วสนนฺฐานัน ปุจฺฉิสฺสุ.

เอกสมิณฺจ เลณฺ สตต มณฺจา โหนฺติ.

เตสึ ตเทว ลภิตฺวา ตตถ นิปนฺนํ, รตติภาเค กุฎาคารมตฺโต ปาสาโณ ปวณฺณมาโน อาคนฺตฺวา เลณทวาริ ปิพฺพิ.

เนवासิกา ภิกษุ “มยฺ อิมิ เลณิ อาคนฺตฺกภิกษุณิ ปาปิยฺมหา, อยณฺจ มหาปาสาโณ เลณทวาริ ปิพฺพโต อฏฺฐาสิ, อปนฺสสาม นํ -อิตฺติ สมนฺตา สตตฺติ คาเมหิ มนฺุเส สนนฺิปาเตตฺวา ตํ วายมนฺตาปิ ฐานา จาเลตุํ นาสกฺขิสฺสุ.

อนฺโต ปริภฺรฺกษุปิ วายมฺิสฺเสว.

เอวํ สนฺเตปิ สตตฺทาหิ ปาสาณิ จาเลตุํ นาสกฺขิสฺสุ.

อาคนฺตฺกา ภิกษุ สตตฺทาหิ ฉาตชฺมตฺตา มหาทฺกฺขิ อนฺุภวิสฺสุ.

สตตฺเม ทิวเส ปาสาโณ สยเมว ปวณฺณิตฺวา อปคฺโต.

ภิกษุ นิกฺขมิตฺวา “อมฺหากิ อิมิ ปาปิ อณฺญตฺร สตถารา โก ชาณิสฺสตี, สตถาริ ปุจฺฉิสฺสาม -อิตฺติ จินฺเตตฺวา ปกฺกมฺิสฺสุ.

[พวกภิกษุทูลถามถึงกรรมของตนและผู้อื่น]

เต ปริเมหิ สพฺธิ อนฺตรามคฺเค สมากนฺตฺวา สพฺเพ เอกโตว สตถาริ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺนา สตถารา กตปฏฺิสนฺธารา อตฺตนา ทิฏฺฐานฺุฏฺฏานิ การณานิ ปฏฺิปาฏฺิยา ปุจฺฉิสฺสุ.

สตถาปิ เตสึ ปฏฺิปาฏฺิยา เอวํ พฺยาภาสิ:

[บุรพกรรมของกา]

“ภิกฺขเว โส ตาว กาโก อตฺตนา กตกมฺเมว อนฺุภวิสฺสิ.

อตีเต หิ พาราณสียิ เอโก กสโก อตฺตนา โคณิ ทเมนฺโต ทเมตุํ นาสกฺขิ.

โส หิสฺส โคโณ โลกิ คนฺตฺวา นิปฺชฺชิ, โปเถตฺวา อฏฺฐาปิโตปิ โลกิ คนฺตฺวา ปุณฺปิ ตเถว นิปฺชฺชิ.

โส วายมิตฺวาปิ ตํ ทเมตุํ อสฺกโกนฺโต โกธาภฺิภูโต หุตฺวา ‘อิตฺทานิ ปฏฺุฏฺาย สฺขิ นิปฺชฺชิสฺสตี -อิตฺติ ตํ ปลาลปิณฺฑิ วีย กโรนฺโต ปลาเลน ตสฺส คีวํ ปลิวเรตฺวา อคฺคิ อทาสิ.

โคโณ ตตเถว ฌายิตฺวา มโต.

ตทา ภิกฺขเว เตน กาเณน ตํ ปาปกมฺมิ กตฺ.

โส ตสฺส วิปาเกน ทีฆรตฺตํ นิสฺเย ปจิตฺวา วิปาการเสเสน สตตฺกฺขตฺตุํ กากโยนฺยิ นินฺพตฺติตฺวา เอวเมว อากาเส ฌายิตฺวา มโต -อิตฺติ.

[บุรพกรรมของภรรยาเขาชื่อ]

“สาปิ ภิกฺขเว อิตฺถิ อตฺตนา กตกมฺเมว อนฺุภวิสฺสิ.

สา หิ อตีเต พาราณสียิ เอกสฺส คหปติกสฺส ภริยา อุทฺทกาทรณโกฏฺฐนฺปจนาทีนํ สพฺพกิจฺจาณี สหตฺถเณว อทาสิ.

ตสสา เอโก สุนโย ต์ เคเห สพพกิจจानी กรุमान์ โอลเณโต นิสิตี.

เขตเต ฆตต์ ทรนติยา ทารุปลณณาทีนั วา อตถาย อรณญ์ คจจนติยา, โส ตาย สทธิเยว คจจติ.

ตํ ทิสวา ทหรมนุสสา ‘อมโภา นิกขนโต สุนขลทโท, อชช มย มเสน ภูชิสสาม -อติ อุปลณเพนติ.

สา เตสั กถาย มงกุ หุตวา สุนขั เลขขุทณทาทีหิ ปหริตวา ปลาเปสิ.

สุนโย นีวตติตวา ปุน อนุพนธิ.

โส กิร ตสสา ตติเย อตตภาเว สามิโก อโหสิ, ตสมา สีนหิ ฉินทิตุ น สกโกติ.

กิญจาปิ หิ อนมตคเค สัสาเร ซายา วา ปติ วา อฏตปุพโพ นาม นตถิ, อวิหุเร ปน อตตภาเว ญาตเกสุ อธิมโต สินโท โหติ;
ตสมา โส ตํ วิชหิตุ น สกโกติ.

สา ตสส ภูชมิตวา เขตเต สามิกสส ยาคุ หรมานา รชชอุจจณเค ฐเปตวา อคมาสิ.

สุนโย ตาเยว สทธิ คโต.

สา สามิกสส ยาคุ ทตวา ตจจณญ์ อาทาย เอกั อุกทภูฐานัน คนตวา ภูญ์ วาลุกาย ปุเรตวา สมเป โอลเณตวา ฐิตสส สุนขสส สทหมกาสิ.

สุนโย ‘จिरสส์ วต เม อชช มรรกถา ลทธา -อติ นงคภูญ์ จาเลนโต ตํ อุปสงกมิ.

สา ตํ คีวายั ทพหิ คเหตุวา เอกาย รชชโกภุญิยา ภูญ์ พนธิตวา เอกั รชชโกภุญิ สุนขสส คีวายั พนธิตวา ภูญ์ อุกทภิมขั ปวณฺเณสิ.

สุนโย ภูญ์ อนุพนธนโต อุกเก ปติตวา ตตเถว กาลมกาสิ.

สา ตสส กम्मสส วิปาเกน ทีฆรตต์ นีรเย ปจิตวา

วิปากาวเสเสน อตตภาวเสเต วาลุกาย ภูญ์ คีวายั พนธิตวา อุกเก ปกขิตตา กาลมกาสิ -อติ.

[บุรพกรรมของภิกษุ ๗ รูป]

“ตุมเหหิปี ภิกขเว อตตนา กตกम्मเมว อนุญตัง.

อติตสมิ หิ พาราณสีวาสิโน สตต โคपालทารกา เอกสมิ อญวิปปเทเส สตตาทวาเรน คาวีโย วิจาเรตวา
เอกทิวสั คาวีโย วิจาเรตวา อาคจจนตา เอกั มหาโคธั ทิสวา อนุพนธิสสุ.

โคธา ปลายิตวา เอกั วมมิภั ปาวิสิ.

ตสส ปน วมมิภสส สตต ฉิททานิ.

ทารกา “มย อิทานิ คเหตุ น สกชิสสาม, เสว อาคนตวา คณหิสสาม -อติ

เอเกโก เอเกกั สาขางคम्मภูริมาทาย สตตปิ ชนา สตต ฉิททานิ ปิทิตวา ปกกมีสุ.

เต ปุนทิวเส ตํ โคธั อมนสิกริตวา อญญสมิ ปเทเส คาวีโย วิจาเรตวา สตตเม ทิวเส คาวีโย อาทาย คจจนตา ตํ วมมิภั ทิสวา
สตี ปฏิลภิตวา “กา นุ โข ตสสา โคธาย ปวตติ -อติ อตตนา อตตนา ปิทิตานิ ฉิททานิ วิวริสสุ.

โคธา ชีวเต นีรอลยา หุตวา อญจิมมาเวเสสา ปเวธมานา นิกขมิ.

เต ตํ ทิสวา อนุภมปิ กตวา ‘มา นั มาเรถ, สตตาทั ฉินนภตตา ซาตา -อติ ตสสา ปญฺญี ปริมชชิตวา ‘สุเขน คจจาทิ -อติ วิสสชเชสสุ.

เต โคธาย อมาริตตตา นิริเย ตาว น ปจจิสฺสุ.

เต ปน สตต ชเนา เอกโต หุตวา จุททสสุ อตตภาเวสุ สตต สตต ทิวसानิ ฉินฺนภตฺตา อเหสิ ช.

ตทา ภิกฺขเว ตมฺเหหิ สตตฺหิ โคपालเกหิ หุตวา ตํ กมฺมํ กตํ -อิตฺติ.

เอวํ สตถา เตหิ ปุณฺณปุณฺณํ ปญฺหํ พยาภาสิ.^๑

[คนจะอยู่ที่ไหนๆ ก็ไม่พ้นจากกรรมชั่ว]

อเถโก ภิกฺขุ สตถารํ อาห

“กํ ปน ภนฺเต ปาปกมฺมํ กตฺวา อากาเส อุปฺปิตฺตสฺสาปิ สมฺมทํ ปกฺขนตฺสสาปิ ปพฺพตฺนตฺรํ ปวิญฺญสฺสาปิ” โมกฺโข นตฺถิ -อิตฺติ.

สตถา “เอวเมว ภิกฺขเว, อากาสาทิสฺสุปิ เอกปฺเทโสปิ นตฺถิ, ยตฺร จฺฐิตํ ปาปกมฺมโต มุจฺเจยฺย -อิตฺติ วตฺวา

อนุสฺนธิ ฆณฺฏวตา ธมฺมํ เทเสฺนโต อิมํ คาถมาห

“น อนตฺถิกฺโข, น สมฺมทฺมชฺเชม,

น ปพฺพตฺานํ วิวรํ ปวิสฺส,

น วิชฺชเต โส ชคฺติปฺเทโส,

ยตฺรจฺฐิตํ มุจฺเจยฺย ปาปกมฺมา -อิตฺติ.

[แก้กรรม]

ตสฺสตฺถอ “สเจ หิ โกจฺจ ‘อิมินา อุปาเยน ปาปกมฺมโต มุจฺจิสฺสามิ -อิตฺติ อนตฺถิกฺโข วา นิสฺสีเทยฺย,

จตฺราสีตโยชนสฺสคฺมภีรํ มหาสมฺมทํ วา ปวิสฺเสยฺย, ปพฺพตฺนตฺเร วา นิสฺสีเทยฺย, เนว ปากมฺมโต มุจฺเจยฺย.

ปุรตฺถิมาทิสฺสุ หิ ชคฺติปฺเทเสสุ ปฐฺวีภาเคสุ น โส วาลคฺคมตฺโตปิ โอภาโส อตฺถิ, ยตฺถ จฺฐิตํ ปาปกมฺมโต มุจฺจิตฺตํ สกฺกฺเณยฺย -อิตฺติ.

เทสนาวสาเน เต ภิกฺขุ โสตาปตฺตผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ.

สมฺปตฺตมฺหาชนสฺสาปิ สาทฺถิกา ธมฺมเทสนา อโหสิ -อิตฺติ.

ตโยชนวตถุ.

๑ ส. ย. เอวํ วตฺวา เตหิ ปุณฺณปุณฺเน พยาภาสิ.

๒ ส. ย. ปวิสฺนตฺสสาปิ.

[จะหนึผลแห่งกรรมชั่ว ย่อมไม่พ้น]

สตถา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา “ภิกฺขเว สุปฺปพฺพุทฺโธ น เกวลํ ปาสาทเล”, เวหาสํ อูปฺปตฺติวาทา อากาเส วา นิสึทฺถุ,
นาวาย วา สมฺมทํ ปกฺขนฺทฺถุ, ปพฺพตฺตนฺตรํ วา ปวิสฺสุ, พฺพุทฺธานํ กถาย ทฺวิธาภาโว นาม นตฺถิ,
มยา วุตฺตมฺมจฺฉานเวย โส ปฺฐวี ปวิสฺสสฺสตี -อิตฺติ วตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆมฺเมตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คากมมาท

“น อนตฺถิกเษ, น สมฺมทมฺชเฆ,
น ปพฺพตฺตานํ วิวรํ ปวิสฺส,
น วิชฺชเต โส ชคฺคิปปเทโส,
ยตฺตรมฺมจฺฉิตํ นปฺปสฺสเวย มจฺจุ -อิตฺติ.

[แก้กรรม]

ตตฺถ นปฺปสฺสเวย มจฺจุ -อิตฺติ: ยสมิ ปเทเส จฺฉิตํ มรณํ นปฺปสฺสเวย นากิเวยเวย, เกสคฺคมตฺโตปิ โส ปฺฐวีปฺปเทโส นตฺถิ.

เสสฺส ปฺฐิมสฺสทิสเมว -อิตฺติ.

เทสนาวสาเน พฺพุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ -อิตฺติ.

[มีมงคลเป็นเหตุให้ท้าวเธอเสด็จลงจากปราสาท]

สตตฺตเม ทิวเส สตฺถุ ภิกฺขาจารมคฺคสฺส นิจฺจุทเวลาย เหมจฺฉาปาสาทเ สุปฺปพฺพุทฺธสฺส มจฺจลสฺโส อุตฺทาโม หุตฺวา ตํ ตํ ภิตฺตี ปทฺริ.

โส อฺุปริ นิสินฺโนวสฺส สทฺทํ สุตฺวา “กึ เอตํ -อิตฺติ ปฺจจฺฉิ.

“มจฺจลสฺโส อุตฺทาโม -อิตฺติ.

โส ปนฺสฺโส สุปฺปพฺพุทฺธํ ทิสฺวาว สนฺนิสึทฺติ.

[เกิดเหตุน่าประหลาดเพราะกรรมชั่ว]

อถ นํ โส คณฺหิตฺตุกาโม หุตฺวา นิสินฺนจฺฉานา อฺุจฺฉาย ทวาราริฆฺโห อโหสิ.

ทวารานิ สยเมว วิวฺวานิ, โส ปาณิ สกฺมจฺฉานเวย จฺฉิตํ.

ทวารเ จฺฉิตา มจฺจลา ตํ คีวายํ คเหตุวาทา เหมจฺฉาริฆฺโข จิปีสุ.

เอเตนฺุปาเยน สตตฺตสฺปิ ตเลสุ ทวารานิ สยเมว วิวฺวานิ, โส ปาณานิ ยถาฐาเนสุ จฺฉิตานิ.

ตตฺถ ตตฺถ มจฺจลา ตํ คีวายเมว คเหตุวาทา เหมจฺฉาริฆฺโข จิปีสุ.

[ท้าวเธอถูกแผ่นดินสูบไปเกิดในอเวจีนรก]

อถ นํ เหมจฺฉาปาสาทเ โส ปาณ ปาทุมฺล สมฺปตฺตเมว มหาปฺฐวี วิวรมานา ภิกฺชิตฺวา สมฺปฏฺิจฺฉิ.

โส คณฺหวา อวิจิมฺหิ นพฺพตฺติ -อิตฺติ.

สุปฺปพฺพุทฺธสภกาวตฺถุ.

ปาวคความณา นิสฺฐิตา.

นวม วกโค

๑๐. ทฤษฎาคควณณา

๑. ฉพพคคิยภิกขุวตถุ.

“สพเพ ตสนฺติ -อิตฺติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สฺตถา เซตวเน วิหรนฺโต ฉพพคคิเย ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[เหตุทรงบัญญัติปหารทานสิกขาบท]

เอกสมฺมึ หิ สมเย, สดฺตรสวคคิเยหิ เสนาสเน ปฏฺิซคคิเต, ฉพพคคิยา ภิกขุ “นิกฺขมถ, มฺย มหฺลลกตฺตรา, อมฺหากํ เอตํ ปาปุณฺนาติ -อิตฺติ วตฺวา, เตหิ “น มฺย ทสฺสาม, อมฺเหหิ ปฐฺมํ ปฏฺิซคคิเต -อิตฺติ วุตฺเต, เต ภิกขุ ปหฺริสฺสุ.

สฺตฺตรสวคคิยา มรณภยตฺตชิตฺตา มหาวิรวํ วิรวิสฺสุ.

สฺตถา เตสํ สทฺทํ สุตฺวา “กึ อิหํ -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิทฺนนาม -อิตฺติ อาโรจฺจิตฺ, “น ภิกขเว อีโตะ ปฏฺุญฺญา ภิกขุณา นาม เอวํ กตฺตพฺพํ, โย กโรติ, อิทฺนนาม อาปฺชฺชติ -อิตฺติ ปหารทานสิกขาบทํ ปณฺญาเปตฺวา

“ภิกขเว ภิกขุณา นาม ‘ยถา อหํ, ตเถว อณฺเณปิ ทณฺทสฺส ตสนฺติ มจฺจุโน ภายนฺตีติ ญฺุตฺวา ปโร น ปหฺริตฺตพฺโพ น ฆาเตตฺตพฺโพ -อิตฺติ วตฺวา อนฺุสนฺธี ฆญฺุตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คากฺมาห

“สพเพ ตสนฺติ ทณฺทสฺส, สพเพ ภายนฺติ มจฺจุโน,
อตฺตานิ อูปมํ กตฺวา น หนฺเยย น ฆาตเย -อิตฺติ.

[แก้อรรถ]

ตตฺถ สพเพ ตสนฺติ -อิตฺติ: สพเพปิ สฺตถา, อตฺตานิ ทณฺเฑ ปตฺนเต, ตสฺส ทณฺทสฺส ตสนฺติ.

มจฺจุโน -อิตฺติ: มรณสฺสาปิ ภายนฺติเยว.

อิมิสฺสา จ เทสนาย พฺยณฺชน นีรวเสสํ, อตฺโถ ปน สวเสสเ.

ยถา หิ รณฺญา “สพเพ สนฺนิปตฺนตฺ -อิตฺติ เภริยา จาราปิตาย ราชมฺหามตฺเต ฐฺุเปตฺวา เสสา สนฺนิปตฺนติ,

เอวเมว “สพเพ ตสนฺติ -อิตฺติ วุตฺเตปิ, “หตฺถาชาเนยฺโย อสฺสาชาเนยฺโย อุสฺสาชาเนยฺโย ฆีณาสโว -อิตฺติ อิมเ จตฺตารุ ฐฺุเปตฺวา

อวเสสา ตสนฺติ -อิตฺติ เวทิตฺตพฺพา.

อิมฺเสสุ หิ ฆีณาสโว สกฺกายทฺธิญฺุญฺญา ปหฺินตฺตา มรณกสฺตตํ^๑ อปฺสสนฺโต น ภายติ,

อิตฺเร ตโย สกฺกายทฺธิญฺุญฺญา พลวตฺตา อตฺตโน ปฏฺิปกฺขญฺุตํ สตฺตํ อปฺสสนฺตา น ภายนฺติ.

น หนฺเยย น ฆาตเย -อิตฺติ: ยถา อหํ, เอวํ อณฺเณปิ สฺตถา -อิตฺติ น ปรี หนฺเยย น หนาเปยฺย -อิตฺติ อตฺโถ.

เทสนาวสานเ พฺหู โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปุณฺิสฺสุ -อิตฺติ.

ฉพพคคิยภิกขุวตถุ.

๒. ฉพพคคิยภิกขุวตถุ.

“สพเพ ตสนติ -อิตติ อิมิ ฌมมเทสนิ สตถา เซตวเน วิหรนโต ฉพพคคิเย ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[เหตุให้ทรงบัญญัติตลตติภิกขาบท]

เอกสมิ หิ สมเย เตเนว^๑ การณน ปุริมสิขขาปเท สตตรสวคคิเย ปหริสุ.

เตเนว การณน เตสิ ตลตติภิกขาบท อุกคิริสุ.

อิธาปิ สตถา เตสิ สพเพ สุตวา “กั อิหิ -อิตติ ปุจฉิตวา, “อิทนนาม -อิตติ อาโรจิต,

“น ภิกขเว อีโต ปฏฐาย ภิกขุณา นาม เอว กตตพพ, โย กโรติ, อิทนนาม อาปชชติ -อิตติ ตลตติภิกขาบท ปณญาเปตวา

“ภิกขเว ภิกขุณา นาม ‘ยถา อิหิ, ตเถว อณญेषิ ทณทสส ตสนติ, ยถา จ มยหิ, ตเถว เนสิ ชีวิต ปิยนติ ญตวา

ปิโร น ปหริตพโพ น ฆาเตตพโพ -อิตติ วตวา อนุสนธิ ฆณตวา ฌมม เทเสนโต อิมิ คากมาห

“สพเพ ตสนติ ทณทสส, สพเพสิ ชีวิต ปิย,
อตตานิ อุปมึ กตวา น หนนย น ฆาตเย -อิตติ.

[แก้อรธ]

ตตถ สพเพสิ ชีวิต ปิย -อิตติ: ชีณาสว ฐเปตวา เสสสตตานิ ชีวิต ปิยตร. ชีณาสโว ปน ชีวิตเต วา มรณเ วา อุกเขโกว โหติ.

เสสิ ปุริมทิสเมว -อิตติ.

เทสนาวसान พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุณิสสุ -อิตติ.

ฉพพคคิยภิกขุวตถุ.

๓. สมพหุลกุมารกวดถุ.

“สุขกามานี ภูตานิ -อิตี อิมิ ฌมมเทสนนํ สตถา เขตวเนน วิหรนโต สมพหุเล กุมารเก อารพภ กเถสิ.

[พระศาสดาทรงพบพวกเด็กตั้ง]

เอกสมิ ทิวเส สตถา สาวตถิยํ ปิณฺฑทาย ปวิสนโต อนฺตรามคเค สมพหุเล กุมารเก เอกํ ฆรสบุชาตํ อหิ ทณฺฑเกน ปหรนเต ทิสวา
“กุมารกา ก็ กโรถ -อิตี ปุจฺฉิตฺวา, “อหิ ฆนเต ทณฺฑเกน ปหราม -อิตี วุตเต, “ก็ การณา -อิตี ปุณฺ ปุจฺฉิตฺวา,
“ทํสนภเยน” ฆนเต -อิตี วุตเต, “ตมฺเห” อดตโน สุขํ กริสฺสามาติ อิมิ ปหรนตา นิพพตฺตนิพพตฺตภูฏาเน สุขลาภิน น ภวิสส,
อดตโน สุขํ ปตฺถเนเตน ทิ ปริ ปหริตฺถํ น วฏฺฐติ -อิตี วตฺวา อนฺสนธิ ฆมฺมุตฺวา ฌมฺมิ เทเสนโต อิมา คาถา อภาสิ

“สุขกามานี ภูตานิ	โย ทณฺฑเกน วิหิสฺติ
อดตโน สุขเมสาโน,	เปจฺจ โส น ลภเต สุขํ.
สุขกามานี ภูตานิ	โย ทณฺฑเกน น หิสฺติ
อดตโน สุขเมสาโน,	เปจฺจ โส ลภเต สุขํ -อิตี.

[แก้ธรรม]

ตตถ โย ทณฺฑเกน -อิตี: โย ปุคฺคโล ทณฺฑเกน วา เลทฺทพฺพาทีหิ วา วิเหฐฺติ.

เปจฺจ โส น ลภเต สุขํ -อิตี: โส ปุคฺคโล ปฺรโลเก มนุสฺสสุขํ วา ทิพฺพสุขํ วา ปรมตฺถภูตํ นิพฺพานสุขํ วา น ลภติ.

ทฺหิตฺยคาถาย.^๒ เปจฺจ โส ลภเต -อิตี: โส ปุคฺคโล ปฺรโลเก วุตฺตปฺปการํ ติวริยํ สุขํ ลภติ -อิตี อตฺถโ.

เทสนาวสาเน ปญฺจสตปิ เต กุมารกา โสตาปตฺติฬเล ปติฏฺฐหิสุ -อิตี.

สมพหุลกุมารกวดถุ.

๑ ส. ย. ทสนภเยน.

๒ ส. ย. “ทฺหิตฺยคาถาย -อิตี นตฺถิ.

๔. โภณฑธานตเถรวตถุ.

“มาโจจ ผรุสฺส กณฺหิ -อิตฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สฺตถา เขตฺวเน วิหรนฺโต โภณฑธานตเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

[รूपสตรีติดตามพระเถระไปทุกแห่ง]

ตสฺส กิร ปพฺพชิตทิวสโต ปญฺญาย เอกํ อิตฺถิรูปํ เถเรน สทฺธิ วิจฺรติ.

ตํ เถโร น ปสฺสตี, มหาชนโน ปน ปสฺสตี.

อนโตคามํ ปิณฑาย จรโตปิสฺส มนุสฺสา เอกํ ภิกฺขุํ ทตฺวา

“ภนฺเต อัย ตุมหากํ โหตุ, อัย ปน ตุมหากํ สหายิกาย -อิตฺติ วตฺวา ทุตฺติมปิ เทนฺติ.

[บุรพกรรมของพระเถระ]

“กึ ตสฺส ปพฺพกมฺม -อิตฺติ.

กสฺสปพฺพทกาเล กิร เทว สหายกา ภิกฺขู เอกมาตุกฺจฺฉิตฺโต นิกฺขนตสทิสฺสา อติวีย สมคฺคา อเหตุ.

ทิสฺยาญฺกพฺพทกาเล จ อนุสฺสวจฺฉริ วา อนุจฺจมาสฺ วา ภิกฺขู อโปสฺถตถาย สนฺนิปตฺนตี,

ตสฺมา เตปิ “อุโปสฺถคฺคํ คมิสฺสาม -อิตฺติ วสนฺนุชฺชานา นิกฺขมฺิสฺสุ.

[เทวดาแก่งทำพระเถระให้แตกกัน]

เต เอกา ตาวตีสภวเน นิพฺพตฺตเทวตา ทิสฺวา “อิมเ ภิกฺขู อติวีย สมคฺคา, สกฺกา นุไซ อิมเ ภินฺทิตฺตุ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา

อตฺตโน พาลตฺยา จินฺติตสมนฺนตฺรเมว อาคนฺตฺวา, เตสุ เอกเณ “อาวุโส มุหุตฺตํ อาคเมหิ, สริริกฺจเณมฺหิ อตฺถิโก -อิตฺติ วุตฺเต,

[สา เทวตา] เอกํ มนุสฺสิตฺถิวณฺณํ มาเปตฺวา เถรสฺส คจฺจนฺตริ ปวิสิตฺวา นิกฺขมฺนกาเล

เอเกน ทตฺถเณ เกสฺกลาปี เอเกน นิวาสนํ สณฺฐาปยมาณา ตสฺส ปญฺญิตฺโต นิกฺขมฺิ.

โส ตํ น ปสฺสตี.

ตํ อากมฺยมาโน ปน ปุโรโต ฐิตฺภิกฺขู นีวตฺติตฺวา โอโลกยมาโน ตํ ตถา กตฺวา นิกฺขมฺนตํ ปสฺสิ.

[รังเกียจกันด้วยสีลเภท]

สา เตน ฐิฏฺฐภาวํ ญตฺวา อนฺตรธายี.

อิตฺโร ตํ ภิกฺขุํ อตฺตโน สนฺติกํ อาคตกาเล อาห “อาวุโส สีล เต ภินฺนํ -อิตฺติ.

“นตถาวุโส มยฺหํ เอวรूपํ -อิตฺติ.

“อิทาเนว เต มยา ปจฺจโต นิกฺขมฺมาณา ตฺรณิตฺติ อิทฺนนาม กโรนฺตี ฐิฏฺฐา, ตฺว ‘นตฺถิ มยฺหํ เอวรूपํ -อิตฺติ วเทสิ -อิตฺติ.

โส อสนฺิยา มตฺถเก อวตฺถโณ วีย “มา มํ อาวุโส นาเสหิ, นตเถว มยฺหํ เอวรूपํ -อิตฺติ.

อิตฺโร “มยา สามํ อกฺขีหิ ฐิฏฺฐํ, กึ ตว สทฺทหิสฺสามิ -อิตฺติ ทนฺทโก วีย ภิชฺชิตฺวา ปกฺกามิ.

อุโปสถคเคปิ “นาหิ อิมินา สหธิ อุโปสถํ กริสสามิ -อติ นิสีทิ.

อิติโร “มยหิ ภนเต สีเล ติลมตตปิ กาฬก นตถิ -อติ ภิกขุณิ กเถสิ.

โสปี “มยา สามิ ทิฏฐิ -อติ อาห.

[เทวดาขยายความจริง]

เทวดา ตํ เตน สหธิ อุโปสถํ กาคุ อนิจจนตํ ทิสวา “ภารियิ เม กम्म กตํ -อติ จินเตตวา

“ภนเต มยหิ อยยสส สีลเกโท นตถิ, มยา ปน วิมฺสนวเสเนต กตํ, กโรถ เตน สหธิ อุโปสถํ -อติ อาห.

โส ตสสา อากาเส รุตฺวา กเถนติยา สหทหิตฺวา อุโปสถํ อกาสิ, น ปน เถเร ปุพฺเพ วिय มุทฺจิตโต อโหสิ.

เอตตํ เทวดาย ปุพฺพกम्म.

อายุหปริยสาเน ปน เต^๑ เถรา ยถาสุขิ เทวโลกे นิพพตฺตีสู.

[เทวดามาเกิดเป็นพระโภณฑธานะ]

เทวดา อวิจิมหิ นิพพตฺติตฺวา เอกํ พุทฺธนตฺรํ ตตถ ปจิตฺวา

อิมสมิ พุทฺธูปาเท สาวตถियิ นิพพตฺติตฺวา รุทฺติมินฺวาย สาสเน ปพฺพชิตฺวา อุปสมฺภทํ ลภิ.

ตสส ปพฺพชิตทิวสโต ปฏฺฐาย ตํ อิตถิรูป ตเถว ปญญาโย.

เตเนวสส “โภณฑธานโน -อติ นามิ กรีสู.

[พวกภิกษุบอกคฤหัสถ์ให้ขับไล่]

ตํ ตถา วิจฺรนตํ ทิสวา ภิกขุ อนาถปิณฺฑิกิ อ่าหฺสู

“เสฏฺฐิ อิมิ ทุสสีลํ ตว วิหารา นีหฺร, อิมิ ทิ นิสฺสาย เสสภิกขุณิ อยโส อุปฺปชฺชติ -อติ.

“กิ ปน ภนเต สตถา วิหาเร นตถิ -อติ.

“อตถิ เสฏฺฐิ -อติ.

“เตนหิ ภนเต สตถาว ชานิสฺสติ -อติ.

ภิกขุ คนตฺวา วิสาขายปิ ตเถว กเถสิ.

สาปี เตสํ ตเถว ปฏฺฐวณํ อทาสิ.

ภิกขุปิ เตหิ อสมฺปฏฺฐิจฉิตฺวจนา รณฺเญ อารोजฺยีสู

“มหาราช โภณฑธานโน ภิกขุ เอกํ อิตถิ คเหตุวา วิจฺรนโต สหเพสํ อยสํ อุปฺปาเทติ, ตํ ตุมหากํ วิชิตา นีหฺร -อติ.

“กหิ ปน โส ภนเต -อติ.

“วิหาเร มหาราช -อติ.

“กตฺรสมิ เสนาสเน วิหฺรติ -อติ.

“อสุกสมิ นาม -อิตติ.

“เตนทิ คจฉถ, อหนตํ คณหาเปสสามิ -อิตติ.

[พระราชาสด็จไปสอบสวนพระโภณฑชาน]

โส สายณหสมเย วิหาริ คนตฺวา ตํ เสนาสนํ ปุริเสหิ ปริกฺขิปาเปตฺวา เถรสส วสนนฺฐานานาภิมุโข อคมาสิ.^๑

เถโร มหาสทฺทํ สุตฺวา วิหารา นิกฺขมิตฺวา ปมุเข อฏฺฐาสิ.

ตปิสส อิตถิรูปิ ปิฏฺฐิปสเส จฺฐิตํ ราชา อทฺทส.

เถโร รณฺเญ อาคมนํ ญตฺวา วิหาริ อภิริหิตฺวา นิสฺสิทิ.

ราชา เถริ น วนฺทิ, ตมปิ อิตถิ นาทฺทส.

โส ทวารนฺตเรปิ เหนฐามณฺเจปิ โอลเณนโต อทิสฺวา เถริ อาท “ภนฺเต อิมสมิ ฐาเน เอกํ อิตถิ อทฺทสํ, กหํ สา -อิตติ.

“น ปสสามิ มหาราช -อิตติ.

“อิทานิ มยา ตุมหากํ ปิฏฺฐิปสเส จฺฐิตา ทิฏฺฐา -อิตติ วุตเตปิ, “อห น ปสสามิ มหาราช -อิตติ.

ราชา “กิณฺนุ โข เอตํ -อิตติ จินฺเตตฺวา “ภนฺเต อีโต ตาว นิกฺขมถ -อิตติ วตฺวา,^๒

เถเร ตโต นิกฺขมิตฺวา ปมุเข จฺฐิตํ ปุน สา เถรสส ปิฏฺฐิปสเส อฏฺฐาสิ.

ราชา ตํ ทิสฺวา ปุน อฺปริตลํ อภิริหิ.

ตสฺส อาคตภาวํ ญตฺวา เถโร นิสฺสิทิ.

ปุน ราชา ตํ สทฺทพฺพฐาเนสุ โอลเณนโตปิ อทิสฺวา " ภนฺเต กหํ สา อิตถิ -อิตติ ปุนปิ เถริ ปุจฺฉิ.

“นาห ปสสามิ มหาราช -อิตติ.

“กเถถ ภนฺเต, มยา อิทาเนว อิตถิ ตุมหากํ ปิฏฺฐิปสเส ทิฏฺฐา -อิตติ.

“อาม มหาราช, มหาชโนปิ ‘เม ปจฺฉโต อิตถิ วิจรตฺติ วทติ, อห ปน น ปสสามิ -อิตติ.

[พระราชาทรงสันนิษฐานว่าเป็นรูปเทียม]

ราชา “ปฏฺฐิรูปเณน ภวิตพฺพํ -อิตติ สลลกฺเขตฺวา ปุน เถริ “ภนฺเต อีโต ตาว โอตฺรถ -อิตติ วตฺวา, เถเร โอตฺริตฺวา ปมุเข จฺฐิตํ, ปุน ตํ ตสฺส ปิฏฺฐิปสเส จฺฐิตํ ทิสฺวา อฺปริตลํ อภิริหิตฺวา ปุน นาทฺทส.

โส ปุน เถริ ปุจฺฉิตฺวา, เตน “น ปสสามิ -อิตติ วุตเต, “ปฏฺฐิรูปกเมเวต -อิตติ นิฏฺฐํ คนตฺวา เถริ อาท

“ภนฺเต เอวรูเป สจฺกิลเส ตุมหากํ ปิฏฺฐิโต วิจรนฺเต, อณฺเญ โกจิ ตุมหากํ ภิกฺขํ น ทสฺสติ,

นิพฺพทํ มม เคหํ ปวิสถ, อหเมว จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ อฺปฏฺฐุทิสสามิ -อิตติ เถริ นิมนฺเตตฺวา ปกคามิ.

๑ ส. ย. อโหสิ.

๒ “อาท -อิตติ อาชฺยาตปเทน ภวิตพฺพ. ม. ย. อาท.

[พวกภิกษุติเตียนพระราชและพระเถระ]

ภิกษุ “ปัสสธากุโส ปาปรณโณ กิริยัม, ‘เอตัม วิหารโต นีหราติ วุตเต, อาคนตวา จตุหิ ปจเจยหิ นิมนเตตวา คโต -อิตติ อุชฌายีสุ.

ตมปิ เถร์ อาหังสุ “อมโฆ ทุสสีล อิทานิ **ราชา** โภณฑช ชาท -อิตติ.

โสปี ปุพเพ ภิกษุ กิลจิจิ วตตุ อสกโกนโต อิทานิ “**ตุมเห** ทุสสีลา, **ตุมเห** โภณฑชา, **ตุมเห** อิตถิ คเหตุวา วิจเรธ -อิตติ อาห.

เต คนตวา สตตุ อาโรเจสุ “ภนเต **โภณฑชานโน** อมเหหิ วุตโต ‘**ตุมเห**ปิ ทุสสีลาตอาทินี วตวา อุกโกสตี -อิตติ.

[พระศาสดาทรงได้สวนทั้ง ๒ ฝ่าย]

สตา ตัม ปุกโกสาเปตวา ปุจฉิ “สจจัม กิระ **ตวั** ภิกษุ เอวัม วเทสิ -อิตติ.

“สจจัม ภนเต -อิตติ.

“กัการณา -อิตติ.

“มยา สหุธี กถิตการณา -อิตติ.

“ตุมเหปิ ภิกษเว อิมินา สหุธี กสมา กเถธ -อิตติ.

“อิมสส ปจเจโต อิตถิ วิจเรณตี ทิสวา ภนเต -อิตติ.

“**อิม** กิระ ตยา สหุธี อิตถิ วิจเรณตี ทิสวา วทนตี,^๑ **ตวั** อทิสวาว อิมเหหิ สหุธี กสมา กเถสิ?

นनु ปุพเพ ตว ปาปิกัม ทิภูจ्ฐิ นิสสาย **อิหัม** ชาทัม, อิทานิ กสมา ปุน ปาปิกัม ทิภูจ्ฐิ คณหาสิ -อิตติ.

ภิกษุ “**กิม**ปน ภนเต อิมินา ปุพเพ กตัม -อิตติ ปุจฉีสุ.

อถ เนสํ **สตา** ตสส ปุพพกมมัม กเถตวา” “ภิกษุ อิหัม ปาปกมมัม นิสสาย **ตวั** อิมัม วิปการัง ปตโต,

อิทานิ เต ปุน ตถารูปัม ปาปิกัม ทิภูจ्ฐิ **คเหตุ** อุตตัม, มา ปุน ภิกษุหิ สหุธี กิลจิจิ กเถสิ, นิสสหุเท มุขวภูจ्ฐิยัม ฉินนังสตาลสทิสโส โหหิ,
เอวัม โกรนโต นินพพานัม ปตโต นาม ภวิสสสิ -อิตติ วตวา อนุสนธิ ชมุตวา ชมมัม เทเสนโต อิมมา คาคา อภาสิ

“มาโวจ ผรุสํ กถิจิ,	วุตตา ปภูเวทยุ ตัม,
ทุกขา หิ सारमग्गहा ,	ปภูทण्णा ผุเสยฺยุ ตัม,
สเจ เนเรสิ อตตานัม	กัโส อูปโต ยถา,
เอส ปตโตสิ นินพพานัม,	सारमग्गे เต น วิชชตี -อิตติ.

[แก้อรธ]

ตตถ กถิจิ -อิตติ: กถิจิ เอกปุคคตมปิ ผรุสํ มา อโวจ.

วุตตา -อิตติ: ตยา **ปเร** “ทุสสีลา -อิตติ วุตตา ตมปิ ตเถว ปภูเวทยุ.

सारमग्गहा -อิตติ: เอสา **การณตตรยุคคคาหกา** นาม ทุกขา.

๑ ส. ย. กเถณตี, เอเตถนตเร จ “ตวั กสมา กเถสิ. เอเต ตวา ทิสวา กเถณตี -อิตติ อตถิ.

๒ ส. ย. ตัม.

๓ ย. ตัม โอวทหนโต.

ปฏิทณฺหา -อติ: ภายทณฺหาทีหิ ปรี ปหรนตสฺส ตาทิสาว ปฏิทณฺหา ตว มตถเก ปเตยฺย.

สเจ เนเรสี -อติ: สเจ อตตานิ นิจจลํ กาคุํ สกฺขิสฺสสี.

กัโส อูปหโต ยถา -อติ: มฺขวณฺณียํ ฉินฺหิตฺวา ตลมตฺตํ กตฺวา ฐูปิตกํสตาลํ วีย.

ตาทิสถหิ หตถปาเทหิ วา ทณฺเฑน วา ปหตปี สทฺทํ น กโรติ.

เอส ปตฺโตสิ -อติ: สเจ เอวรूपํ ภาวิตุํ สกฺขิสฺสสี, อิมํ ปฏิปทํ ปุรยมาโน อิทานิ อปฺปมตฺโตสิ เอโส นิพพานมฺปตฺโต นาม.

सारमो दे न विशति -อติ: เอวํ สนเต ปน เต “ตุํ ทฺสสีโล -อติ “ตุมฺเห ทฺสสีลา -อติ เอวมาทีโก อุตฺตริกฺรณฺวาจาลกฺขเณ सारมोปิ น วิชติ, น ภวิสฺสตีเยว -อติ อตฺโถ.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตตีผลาทินิ ปापुณีสु.

โภณฑธานตเถโรปิ สตถารา ทินเน โอวาเท ฐุตฺวา อรหตฺตํ ปापุณิ.

นจिरสเสว อากาเส อูปตตีตฺวา ปฐฺมํ สลากํ คณฺหิ -อติ.

โภณฑธานตเถรวตถุ.

๕. อุโปสถกมมวตถุ.

“ยถา ทณฺฑน โคปาลโ - อิติ อิมิ ฌมฺมเทสนิ สุตถา ปุพฺพพาราเม วิหรนฺโต วิสาขาทินิ อุปาสิกานิ อุโปสถกมฺม อารพฺภ กเถสิ.

[หญิงรักษาอุโบสถมุ่งผลต่างๆ กัน]

สาวตถิยิ กิเรกสมิ อุโปสถทิวเส ปญจสตมตฺตา อิตฺถิโย อุโปสถิกา หุตฺวา วิหาริ อคฺมสิ.

วิสาขา ตาสุ มหุลลกิตฺถิโย อุปสงกมิตฺวา ปุจฺฉิ “อมฺมา กิมตถิ อุโปสถิกา ชาตตถ - อิติ,

ตาทิ “ทิพฺพสมฺปตฺติ ปตฺเถตฺวา - อิติ วุตฺเต, มชฺฌิมิตฺถิโย ปุจฺฉิ,

ตาทิ “สพฺตติวสา มุจฺจนตถาย - อิติ วุตฺเต, ตฺรณิตฺถิโย ปุจฺฉิ,

ตาทิ “ปฐฺมคพฺพะ ปุตฺตปฏฺฐิลาภตถาย - อิติ วุตฺเต, กุมาริกายิ ปุจฺฉิ,

ตาทิ “ตฺรณภาเวเวว ปตฺติกฺลํ คมฺนตถาย - อิติ วุตฺเต,

ตํ สพฺพมปิ ตาสํ กถํ สุตฺวา ตา อาทาย สตถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ปฏิปาณฺิยา อารโจะสิ.

[สรรพสัตว์ถูกส่งไปเป็นทอดๆ]

ตํ สุตฺวา สุตถา “วิสาเ อิมสํ สตฺตานํ ชาติอาทโย นาม ทณฺฑนคโคปาลกสทิสสา, ชาติ ชฺราย สนฺติกํ เปเสตฺวา^๑,

ชฺร พยาธิโน สนฺติกํ, พฺยาธิ มรณสฺส สนฺติกํ, มรณ^๒ กุราริยา ฉินฺทิตฺวา วิย ชีวิตํ ฉินฺทิต,

เอวํ สนฺเตปิ วิวญฺญํ ปตฺเถนตฺตา นาม นตฺถิ, วญฺญเมว ปน ปตฺเถนตี - อิติ วตฺวา อนุสนฺธิ ฆญฺเจตฺวา ฌมฺมิ เทสนนฺโต อิมิ คาลมาห

“ยถา ทณฺฑน โคปาลโ คาโว ปาเชตี โคจฺริ,

เอวํ ชฺร จ มจฺจ จ อายุํ ปาเชนตี ปาณินิ - อิติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ ปาเชตี - อิติ: เฉโก โคปาลโ เกทารนฺตรํ ปวิสฺนติโย คาโว ทณฺฑน นินฺวาเรตฺวา เตเนว โปเถนฺโต สุกฺกตฺติณฺทกํ โคจฺริ เนตี ปาเชตี.

อายุํ ปาเชนตี - อิติ: ชีวิตินฺทริยํ ฉินฺทิตฺวา เขเปนตี.

โคปาลโ วิย ทิ ชฺร จ มจฺจ จ, โคโคณ วิย ชีวิตินฺทริย, โคจฺรณฺมิ วิย มรณ.

ตตถ ชาติ ตาว สตฺตานํ ชีวิตินฺทริยํ ชฺราย สนฺติกํ เปเสสิ, ชฺร พยาธิโน สนฺติกํ, พฺยาธิ มรณสฺส สนฺติก.

ตเมว มรณ กุราริยา เฉทํ วิย ฉินฺทิตฺวา คจฺฉตี - อิติ อิทเมตถ โอปมฺมปฏิปาหน.^๓

เทสนาวสานเ พฺห โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ - อิติ.

อุโปสถกมมวตถุ.

๑ ส. ย. “เปเสตฺวา - อิติ นตฺถิ.

๒ ส. ย. พยาธิ มรณสฺส สนฺติกํ เปเสตฺวา กุราริยา ...

๓ ส. ย. โอปมฺมสมฺปฏิปาหน.

๖. อชครเปตวตถุ.

“อถ ปาปานิ กมฺมานิ -อติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา เวฬุวเน วิหรนฺโต อชครเปตํ อารพภ กเถสิ.

[พระมหาโมคคัลลานะเห็นเปรตถูกไฟไหม้]

เอกสมฺมิ ทิ สมเย มหาโมคคัลลานตเถโร ลกฺขณตเถเรณ สทฺธิ คิขมฺภุญฺญพฺพตา โอตฺรนฺโต
ทิพฺเพน จกฺขุณา ปญฺจวิสตีโยชนิกํ อชครเปตํ นาม อทฺทส.

ตสฺส สีสโต อคฺคิชาลา อุกฺกุหิตฺวา ปริยนตํ คจฺจนติ, ปริยนตโต อุกฺกุหิตฺวา สีสํ คจฺจนติ, อุกฺกยโต อุกฺกุหิตฺวา มชฺเฌ โอสฺรนติ.

[เล่าการเห็นเปรตให้พระลักษณะระฟัง]

เถโร ตํ ทิสฺวา สีตํ กตฺวา ลกฺขณตเถเรณ สีตการณํ ปุญฺญโฐ “อกาโล อาวุโส อิมสฺส ปณฺหสฺส พยากรณาย, สตฺถุ สนฺติเก มํ ปุจฺเจยฺยาสี
-อติ วตฺวา ราชคเฑ ปินฺชทาย จริตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ คตฺกाले ลกฺขณตเถเรณ ปุญฺญโฐ อาท “ตตฺราหํ อาวุโส เอกํ เปตํ อทฺทสํ,
ตสฺส เอวรูโป นาม อตตภาโว, อหนตํ ทิสฺวา ‘น วต เม เอวรูโป อตตภาโว ทิฏฺฐุปฺพโปกฺติ สีตํ ปาตฺวากาสี -อติ.

[พระศาสดาก็เคยทรงเห็นเปรตนั้น]

สตถา “จกฺขุภูตา วต เม ภิกฺขเว สาวกา วิหรนฺตีสิตฺวาทีนํ วทฺนฺโต เถรสฺส กถํ ปติฏฺฐาเปตฺวา
“มฺยาเปส ภิกฺขเว เปโต โปธิมณฺเฑเยว ทิฏฺฐโฐ, ‘เย จ ปน เม วจัน น สทฺทเหยยฺยํ, เตสนตํ อหิตาย อสฺสาตี น กเถสิ,
อิทานิ โมคคัลลานํ สกฺขี ลภิตฺวา กเถมิ -อติ วตฺวา ภิกฺขุทึ ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ ปุญฺญโฐ พยาภาสิ:

[บุรพกรรมของอชครเปต]

“กสฺสปพฺพุทฺธกาเล กิร สมฺมจฺจเสฏฺฐิ นาม สุวณฺณนิฏฺฐกาหิ ภูมียํ ปตฺถริตฺวา วิสตีอุสฺมณฺฐาเน ตตฺตเกเนว ธเนน วิหารํ กาทฺเรตฺวา
ตาวตเกเนว วิหารมํ กาทฺเรสิ.

โส เอกทิวสํ ปาโตว สตฺถุ สนฺติกํ คจฺจนโต

นครทฺวาเร เอกิสฺสา สาလာย กาสาเวนํ^๑ สีสํ ปารูปิตฺวา กลลมกฺขิตฺเทหิ ปาทฺเทหิ นิปนฺนํ เอกํ โจรํ ทิสฺวา

“อโย กลลมกฺขิตปาโท รตตี วิจริตฺวา นิปนฺนมนุสฺโส ภวิสฺสติ -อติ อาท.

[กรรมชั่วให้ผลชั่ว]

โจโร มุขํ วิวริตฺวา เสฏฺฐิ ทิสฺวา “โหตุ, ขานิสฺสามิ เต กตฺตพฺพํ -อติ อาฆาตํ พนฺธิตฺวา สตฺตกฺขตฺตํ เขตฺตํ ฌาเปสิ.

สตฺตกฺขตฺตํ วเช कुณฺนํ ปาทฺเท ฌินฺทิ, สตฺตกฺขตฺตํ เคนํ ฌาเปสิ.

โส เอตฺตเกนาปี โภปี นิพฺพาเปตฺุ อสฺกโกนฺโต ตสฺส จุฬปฺฐนฺทฺวาเน สทฺธิ มิตฺตสนฺถวํ กตฺวา “กิณฺเต เสฏฺฐิโน ปิยํ -อติ ปุจฺจิตฺวา

“คนธกฺกุโธ อณฺเฑ ตสฺส ปิยตรํ นตฺถิ -อติ สุตฺวา “โหตุ, คนธกฺกุ ฌาเปตฺวา โภปี นิพฺพาเปสฺสามิ -อติ,

สตฺถริ ปินฺชทาย ปวิฏฺฐุ, ปานียปฺริโภชนียมฺเณ ฆินฺทิตฺวา คนธกฺกุยํ อคฺคิ อทาสี.

เสฏฐิ “**คนธกุฎิ** กิรี ฌายติ -อิตติ สุตวา อาคจณโธ ฌามกาเล อาคนตวา คนธกุฎิ ฌามัง โอลเณโนโต วาลคคตตมปิ โทมนสส์ อกตวา วามพาหุ สมมิณชิตวา ทกขิณน หตเณน มหาอปโปฐิก็ อโปโปฐสิ.

อถ นัง สมเป **ฐิตา** ปุจฉิสสุ “กสฺมา สามิ เอตตํ ฌนัง วิสสชเชตวา กตาย คนธกุฎิยา ฌามกาเล อโปโปฐสิ -อิตติ.

โส อาห “เอตตํ ฌม กมมํ กตวา ตาตา อคคิอาทินัง” อสธารณ พุทฺธสาสนเน **ฌนัง** นิตฺทิตุ ลพธัง,
‘ปุณปิ เอตตํ วิสสชเชตวา สตถุ คนธกุฎิ กาทุ ลภิสสามิติ ตุญฺญมานโส อโปโปฐสิ -อิตติ.

โส ปุณ ตตตํ ฌนัง วิสสชเชตวา คนธกุฎิ กาทเวตวา วิสทิสทสสภิกขุปริวารสส สตถุโน ทานัง อทาสิ.

ตํ ทิสวา **โจโร** จินเตสิ “**อหัง** อิมัง อมาเรตวา มงฺกุกาตุํ น สกขิสสามิ, โหตุ, มาเรสสามิ นัง -อิตติ
นิวาสนนฺตเร ฉุริกัง พนฺธิตวา สตตาทํ วิหารเ วิจรณโตะปิ โโอกาสํ น ลภิ.

มหาเสฏฐิปิ สตต ทิวสานิ พุทฺธปฺมุขสส ภิกขุสงฆสส ทานัง ทตวา สตถารัง วนฺทิตวา อาห
“ภนเต มม เณน ปุริเสน สตตทขตตุํ **เขตต์** ฌापิตัง, สตตทขตตุํ วเช कुณนัง **ปาทา** จินนา, สตตทขตตุํ **เคหัง** ฌापิตัง,
อิทานิ **คนธกุฎิ**ปิ เตเนว ฌापิตา ภวิสสตี, **อหัง** อิมสมิ ทานเน ปฐุมํ ปตตี ตสส ทมมิ -อิตติ.

[ผู้ทำกรรมดียอมชดเชยผู้ทำกรรมชั่ว]

ตํ สุตวา **โจโร** “ภาริยํ วต ฌม **กมมํ** กตัง, เอวํ อปราธการเก มยิ อิมสส **โกปมตตมปิ** นตถิ, อิมสมิ ทานเน มยหเมว ปฐุมํ ปตตี เทติ,
อหัง อิมสมิ ทพฺภามิ, เอวรูปํ ฌม ปุริสํ อกขมาเปนตสส **เทวทมโต**ปิ มตถเก ปเตยย -อิตติ คนตวา เสฏฐิสส ปาทุมฺเล นิปชิตวา
“ขมาหิ ฌม สามิ -อิตติ วตวา, “กิ **อิทัง** -อิตติ วุตเต, “สามิ เอตัง เอตตํ **กมมํ** มยา กตัง, ตสส ฌม ขมาหิ -อิตติ อาห.

อถ นัง **เสฏฐิ** “ตยา ฌม อิถยจิทยจ **เอตตํ** กตัง -อิตติ สพพํ ปุจฉิตวา, “อาม มยา กตัง -อิตติ วุตเต,
“**ตวํ** มยา น ทิญฺญูปุพฺโพ, กสฺมา ฌม กุชฉิตวา เอววมกาสิ -อิตติ ปุจฉิ.

โส เอกทิวสํ นคฺรา นิกขนเตน เตเนว วุตตัง วจัน สาเรตวา “อิมินา ฌม การเณน **โกโป** อุปฺปาทิต -อิตติ อาห.

เสฏฐิ อตตนา วุตตถาวํ สริตวา “อาม ตาต มยา วุตตัง, ตํ ฌม ขมาหิ -อิตติ โจโร ขมาเปตวา “อุญฺฐุหิ ตาต, ขมาหิ เต คจจ -อิตติ อาห.
“สเจ ฌม สามิ ขมสิ, สปุตตทารัง มํ ตว เคเห ทาสัง กโรหิ -อิตติ.

“ตาต **ตวํ**, มยา เอตตเก กถิตเต, เอวรูปํ เณนวมกาสิ, เคเห วสนเตน ปน สพธิ น สกกา กิถยจิทยจ,
น ฌม ตยา เคเห วสนเตน **กัจจัน** อตถิ, ขมาหิ เต, คจจ ตาต -อิตติ.

โจโร ตํ กมมํ กตวา อายุปริโยसानเ อวิจิมหิ นิตฺทิตโต ทิฆรตตํ ตตถ ปจิตวา วิปาการเสเสน
อิทานิ คิขมฺภูฏปพฺพเต อชครเปโต หุตวา ปจจติ -อิตติ.

เอวํ **สตถา** ตสส ปุพฺพกมมํ กถิตวา “ภิกขเว **พาลา** นาม ปาปานิ กมมานิ กโรนฺตนา น พุชฺฌนฺติ,
ปจจนา ปน อตตนา กตกมเมหิ พยหนฺตา อตตนาว อตตโน ทาวคคิสทิสสา โหนติ -อิตติ วตวา อนุสนฺธิ ฌมฺมุตวา ฌมมํ เทเสนโต อิมัง คาถมาห

“อถ ปาปานิ กมมานิ กริ **พาล** น พุชฺฌนฺติ;
เสหิ กมเมหิ **ทุมเมโร** อคคิททฺโฒว ตปฺปติ -อิตติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ อถ ปาปานี -อิตฺติ: น เกวลํ พาลี โภธวเสน ปาปานี กโรติ, กโรนฺโตปิ น พุชฺฌตี -อิตฺติ อตฺถเ.

ปาปํ กโรนฺโต จ “ปาปํ กโรมิ -อิตฺติ อพุชฺฌนโก นาม นตฺถิ,

“อิมสฺส กम्मสฺส เอวํรูปํ นาม วิปาโก -อิตฺติ อชานนตาย “น พุชฺฌตี -อิตฺติ วุตฺตํ.

เสหิ -อิตฺติ: เตหิ อตฺตโน สนฺตเกหิ กมฺเมหิ.

ทุมฺเมธ -อิตฺติ: ทุปฺปญฺญเ ปุคฺคโล นินฺเย นินฺพตฺติตฺวา อคฺคิทฺทเฒว ตปฺปตี -อิตฺติ อตฺถเ.

เทสนาวสานเ พหุ โสตาปตฺตผลาทินิ ปาปญฺญิสฺสุ -อิตฺติ.

อชฺรเปตวตฺถุ.

๗. มหาโมคคัลลานตเถรวตถุ.

“โย ทณฺเฑน อทณฺเฑสฺสุ -อิติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตุถา เวฬุเน วิหรนฺโต มหาโมคคัลลานตเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

[พวกเดียรฉัตรยัคิดหาอุบายฆ่าท่าน]

เอกสมฺมึ ทิ สมเย ติตฺถิยา สนนฺิปตฺติวา จินฺตสฺสุ “ชานาถาวุโส เกน การณฺน สมณฺสส โคตมฺสส ลามสกกาโร มหา หุตฺวา นิพฺพตฺโต -อิติ.

“มยฺ น ชานาม, ตฺมเห ปน ชานาถ -อิติ.

“อาม ชานาม, มหาโมคคัลลานนนาม เอกํ นิสฺสาย อุปฺปนฺโน,

โส ทิ เทวโลกํ คนฺตฺวา เทวตาหิ กตกมฺมํ ปุจฺฉิตฺวา อากฺนฺตฺวา มนุสฺसानํ กเถสิ “อิทํ นาม กตฺวา เอวรूपิ สมฺปตฺตี ลภนฺตีติ,

นิริยปี คนฺตฺวา นิริเย นิพฺพตฺตานมฺปิ กมฺมํ ปุจฺฉิตฺวา อากฺนฺตฺวา มนุสฺसानํ กเถสิ “อิทํ นาม กตฺวา เอวรूपิ ทุกฺขิ อนุภวนฺตีติ,

มนุสฺสา ตสฺส ถลํ สุตฺวา มหนฺตํ ลามสกการิ อภิหรนฺติ, สเจ ตํ มาเรตุํ สกฺขิสฺสาม, โส ลามสกกาโร อมหากํ นิพฺพตฺติสฺสติ -อิติ.

[เดียรฉัตรยัจ้างพวกโจรฆ่าพระเถระ]

เต “อตฺถเอโส อุปาโย -อิติ สพฺเพ เอกจฺจนฺทา หุตฺวา “ยงฺกิลฺลิจิ กตฺวา ตํ มารฺาเปสฺสาม -อิติ อตฺตโน อุกฺกุฏฺฐาเก สมฺมาทเปตฺวา

สทฺสสํ ลภิตฺวา ปุริสฺฆาตกมฺมํ กตฺวา จรฺนเต โจเร ปกฺโกสาเปตฺวา

“มหาโมคคัลลานตเถโร นาม กาลฺลิสฺลาโย วสฺติ, ตตฺถ คนฺตฺวา ตํ มาเรถ -อิติ” กหาปเณ อทฺสฺ.

โจรา ธนฺโลเกน สมฺปฏฺฐิตฺวา “เถรํ มาเรสฺสาม -อิติ คนฺตฺวา ตสฺส วสนฺภูฏานํ ปรีวาเรสฺสุ.

[พระเถระถูกพวกโจรทุบ]

เถโร เตหิ ปริกฺขิตฺตภาวํ ญตฺวา กุณฺณจิกจฺฉิทฺเทน นิกฺขมิตฺวา ปกฺกามิ.

เต ตํทิวสํ เถรํ อทิสฺวา ปุเนกทิวสํ คนฺตฺวา ปริกฺขิปฺปิสฺ.

เถโร ญตฺวา กณฺณนิกามณฺทลํ ภินฺทิตฺวา อากาสํ ปกฺขนฺทิ.

เอวํ เต ปฐฺมมาเสปี มชฺฉิมฺมาเสปี เถรํ คเหตุํ นาสกฺขิสฺ.

ปจฺฉิมฺมาเส ปน สมฺปตฺเต เถโร อตฺตนา กตกมฺมสฺส อากทฺตฺนภาวํ ญตฺวา น อปคจฺฉิ.

โจรา คนฺตฺวา เถรํ คเหตฺวา ตณฺฑุลกณฺมตฺตานิสฺส อภูฏินิ กโรนฺตา ภินฺทิสฺ.

อถ นํ “มโต -อิติ สลฺยญาเย เอกสมฺมึ คุมฺพปฺภฺฐู จิปิตฺวา ปกฺกมฺมึสฺ.

[พระเถระประสานกระดูกแล้วไปเฝ้าพระศาสดา]

เถโร “สตุถาริ ปสฺสิตฺวา วปรินิพฺพายิสฺสามิ -อิติ อตฺตภาวํ ฆานเวฐฺฐเนน เวฐฺฐตฺวา ธิริ กตฺวา

อากาเสน สตุถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา สตุถาริ วนฺทิตฺวา “ภนฺเต ปรีนิพฺพายิสฺสามิ -อิติ อาห.

“ปรีนิพฺพายิสฺสสิ โมคคัลลาน -อิติ.

“อาม ภนฺเต -อิติ.

“กตถ คนฺตวา -อิติ.

“กาฬสิลาปเทสํ ภนฺเต -อิติ.

“เตนทึ โมคคัลลาน มยํ ฌมํ กเถตวา ยาหิ, ตาทิสฺสส ทึ เม สาวกสฺส อิทานิ ทสฺสนํ นตฺถิ -อิติ.

[พระเถระแสดงฤทธิ์แล้วปรินิพพาน]

โส “เอวํ กริสฺสามิ ภนฺเต -อิติ สตถารํ วนฺทิตฺวา อากาเส อุပ္ปตฺติตฺวา ปรินิพฺพานทิวเส สาริปุตฺตตเถโร วีย นานปฺปการา อิทึโย กตฺวา ฌมํ กเถตวา สตถารํ วนฺทิตฺวา กาฬสิลาโย อฏฺฐวี คนฺตวา ปรินิพฺพายี.

“เถรํ ทึร โจรา มาเรสุํ -อิติ อยฺปิ กถา สกฺลขมฺพทึปํ ปตฺถริ.

[พวกโจรถูกजारบรูซจับได้]

ราชา อชาตสตฺตฺ โจเร ปริเยสนตถาย จารบรูเส ปโยเชสิ.

เตสุปิ โจเรสุ สุราปานะ สุรํ ปิวนฺเตสุ เอโก เอกสฺส ปิฏฺฐึ ปหริตฺวา ปาเตสิ.

โส ตํ สนฺตชฺเชตฺวา “อมฺโห ทฺพพินิต ตฺวํ กสมฺมา เม ปิฏฺฐึ โปเถสิ -อิติ อาห.

“กิมฺปน ทเร ทฺพฺจฺจโจร ตยา มหาโมคคัลลาโน ปฐฺมํ ปหโต -อิติ.

“กิมฺปน มยา ปหตถาว ตฺวํ น ชานาสี -อิติ.

อิติ เนสํ “มยา ปหโต มยา ปหโต -อิติ วทฺนตานิ สุตฺวา เต จารบรูสา เต สพฺเพ โจเร คเหตุวา รณฺเณ อาโรเจสุํ.

ราชา โจเร ปกโกสาเปตฺวา ปุจฺฉิ “ตุมฺเหทึ เถโร มาริตฺ -อิติ.

“อาม เทว -อิติ.

“เกน ตุมฺเห อโยชิตา -อิติ.

“นคฺคสมณฺเกทึ เทว -อิติ.

[พวกเดียรฉัตรและพวกโจรถูกลงโทษ]

ราชา ปญฺจสเต นคฺคสมณฺเก คาหาเปตฺวา ปญฺจสเตทึ โจเรทึ สทฺธิ ราชงฺคเณ นาภิปฺปมาเณสุ อาวาญฺญสุ นิกฺขนาเปตฺวา ปลาเลทึ ปฏฺิจฺฉาทาเปตฺวา อคฺคํ ทาเปสิ.

อถ เนสํ ฌามถาวํ ญตฺวา อยนงฺคเลทึ กสาเปตฺวา สพฺเพ ขณฺหาขณฺหํ การาเปสิ, จตฺตุสุ โจเรสุ สุลาโรปนํ การาเปสิ.^๑

[พระเถระถึงมรณะสมควรแก่กรรมของตน]

ภิกฺขุ ฌมฺมสภายํ กถํ สมฺภูทฺธาเปสุํ “อโห มหาโมคคัลลานตเถโร อตฺตโน อนนฺรูปํ มรณํ ปตฺโต -อิติ.

๑ สึ. ย. จตฺตุสุ ๆเปฯ การาเปสิ -อิติ นตฺถิ.

สตถา อาคนุตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริท กถาย สนฺนินฺนา -อิตฺติ ปรุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นาม -อิตฺติ วุตฺเต,
“ภิกขเว โมคคัลลาเนน อิมสฺเสว อตฺตภาวสฺส อนนฺรูปํ **มรณํ** ปตฺตํ, ปุพฺเพ ปน เตน กตฺสส กम्मสฺส อนนฺรูปเมว **มรณํ** ปตฺตํ -อิตฺติ วตฺวา
“กิมปนสฺส ภาเน **ปุพฺพกम्मํ** -อิตฺติ ปุณฺณํ วิตฺถาเรตฺวา กเถสิ:

[บุรพกรรมของพระมหาโมคคัลลานะ]

“อติเต กิร พาราณสีวาสิ เอโก **กฺลปฺโต** สยเมว โภจฺจนาปจนาทินิ กโรนฺโต มาตาปิตโร ปฏฺิซฺคฺคิ.

อถสฺส **มาตาปิตโร** น “ตาท **ตฺวํ** เอกโกว เคเห จ อรฺถญฺเ จ กम्मํ กโรนฺโต กิลฺมสิ, เอกํ เต กุมาริกํ อาเนสฺสาม -อิตฺติ วตฺวา
“อมมตาท^๑ น มยฺหํ เอวรฺูปาย **อตฺถิ**, **อหํ**, ยาว **ตฺมเห** ชีวถ, ตาว โว สหตฺถาว อุปฺภุทฺทิสฺสามิ -อิตฺติ เตน ปฏฺิภฺจิตฺตา
ปุณฺปนฺนํ ยาจิตฺวา กุมาริกํ อานยฺสิ.

[หญิงช่วยยุงฟัวฆ่ามารดาบิดา]

สา กติปาเหเนว เต อุปฺภุทฺทิตฺวา ปจฺฉา เตสํ ทสฺสนมฺปิ อนิจฺฉนฺตี “น สกฺกา ตว มาตาปิตฺติ สทฺธิ เอกภฺรฺฐาเน วสิตฺถํ -อิตฺติ อุชฺฌายิตฺวา,
ตสฺมิ อตฺตโน ถถํ อคฺคณฺหนเต, ตสฺส พหิตฺตกาเล มกฺจิวากขณฺชานิ จ ยาคุเณณจ คเหตฺวา ตตฺถ ตตฺถ อากิริตฺวา
เตนาคนุตฺวา “**กิมิทํ** -อิตฺติ ปุณฺณํ “อิมสํ อนธฺมหลฺลกาณํ **เอตํ** กम्मํ, สพฺพํ เคหํ กิลฺมฺมํ กโรนฺตา วิจฺรนฺติ,
น สกฺกา เอเตหิ สทฺธิ เอกภฺรฺฐาเน วสิตฺถํ -อิตฺติ อาห.

[เชื้อเมียต้องเสียพ่อแม่]

เอวํ ตาย^๒ ปุณฺปนฺนํ กถยมาณาย, เอวรฺูปิ ปุริตฺปารมฺมิ **สฺตโต** มาตาปิตฺติ สทฺธิ ภิซฺชิ.

โส “โหตุ, ชานิสฺสามิ เตสํ กตฺตพฺพํ -อิตฺติ เต โภเชตฺวา “อมมตาท^๓ อสฺกภฺรฺฐาเน นาม ตฺมหากํ **ญฺาตกา** อาคมณํ ปจฺจาสิสฺนติ,
มยํ ตตฺถ คมิสฺสาม -อิตฺติ เต ยานกํ อโรเปตฺวา อาทาย คจฺฉนฺโต
อภฺวิมฺชณฺม ปตฺตกาเล “ตาท รสฺมียํ คณฺหาถ, **โคณฺมา** ปโตทสฺสญฺาย คมิสฺสนฺติ, อิมสฺมิ ฐาเน **โจรา** วสนฺติ, **อหํ** โอตฺรามิ -อิตฺติ
ปิตู หตฺถे รสฺมียํ ทตฺวา โอตฺริตฺวา คจฺฉนฺโต สทฺธิ ปริวตฺเตตฺวา โจรานํ อุจฺฉิตฺสทฺทมกาสิ.

[มารดาบิดาสิ้นหาในบุตรยิ่งกว่าตน]

มาตาปิตโร ตํ สทฺธิ สุตฺวา “**โจรา** อุจฺฉิตฺตา -อิตฺติ สญฺญาย “ตาท **มยํ** มหลฺลกา, **ตฺวํ** อตฺตานเมว รกฺขาหิ -อิตฺติ อาหฺสิ.

โส มาตาปิตโร ตถา วิจฺรนฺเตปิ โจรสทฺทํ กโรนฺโต โภจฺจนาตฺวา มาเรตฺวา อภฺวิยํ ชิปีตฺวา ปจฺจา คมิ.

[ผลของกรรมชั่วตามสนอง]

สตถา อิมํ ตสฺส ปุพฺพกम्मํ กเถตฺวา “ภิกขเว **โมคคัลลาโน** เอตฺตํ กम्मํ กตฺวา อนเภาณิ วสฺสสฺตสฺสหาณิ นิรเย ปจิตฺวา
วิปากาวเสเสน อตฺตภาวสฺเต เอวเมว โภจฺจนาตฺวา สญฺจณฺณินฺโต มรณํ ปตฺโต, เอวํ โมคคัลลาเนน อตฺตโน กมฺมานนฺรูปเมว **มรณํ** ลทฺธิ,
ปญฺจหิ โจรสเตหิ สทฺธิ ปญฺจ **ติตฺถียสฺตานิ** มม ปุตฺตสฺส อปฺปทฺทฺทฺสส ปทฺทฺทฺสิตฺวา อนนฺรูปเมว มรณํ ลภฺสิ,
อปฺปทฺทฺทฺสส หิ **ปทฺทฺทฺสนฺโต** ทสฺหิ การเณหิ อนนฺยพฺยสนํ ปาปุณฺณาติเยว -อิตฺติ วตฺวา อนนฺสนฺธิ ฆณฺฑตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คธา อภาสิ

๑ อมมตาดา อิติ ยุตตตร. ญ. ว.

๒ ตสสา -อิติ ยุตตตร.

๓ อมมตาดา อิติ ยุตตตร. ญ. ว.

“โย ทณฺฑเทณ อทณฺฑเทสุ	อปฺปทญฺญุสฺส ทุสฺสตี,
ทสฺสนนฺนณฺณญฺตฺรํ ฐานํ	ชิปฺปเมว นิคฺคจฺจตี:
เวทํ ฝรฺสํ ชานี	สรีรฺสส ว เภทํ
ครุํ วาปี อาพาธํ	จิตฺตกฺเขปํ ว ปาปฺุณฺเ,
ราชโต วา อฺุสคฺคํ	อพฺภกฺขานํ ว ทารุณํ
ปริกฺขยํ ว ญฺาตีนํ	โภคานํ ว ปภงฺคณฺ,
อถฺวาสส อคารานิ	อคฺคิ ทฺหตี ปาวโก
กายสฺส เภทา ทฺุปฺปณฺโณ	นิริยํ โส อฺุปฺปชฺชตี -อิตฺติ:

[แก้้อรรถ]

ตตถ อทณฺฑเทสุ -อิตฺติ: กายทณฺฑทาทีวิริทิตฺเตสุ ชีณาสเวสุ.

อปฺปทญฺญุสฺส -อิตฺติ: ปเรสุ วา อตตนิ วา นิริปฺปราเสสุ.

ทสฺสนนฺนณฺณญฺตฺรํ ฐานํ -อิตฺติ: ทสฺส ทฺุทฺทการณฺเส อณฺญตฺรํ การณํ.

เวทํ -อิตฺติ: สีสโรคาทีเกทํ ฝรฺสํ เวทํ.

ชานี -อิตฺติ: กิจฺฉาธิตตสฺส ธนสฺส ชานี.

ภทํ -อิตฺติ: หตฺถจฺเจทาทีกํ สรรภทํ.

ครุํ -อิตฺติ: ปกฺขหตฺถเอกจฺกฺขปฺปฐสฺสปีภฺนนิภาวทฺุญฺญโรคาทีเกทํ ครุภาพาธํ วา.

จิตฺตกฺเขปํ -อิตฺติ: อุมมาทํ.

อฺุสคฺคํ -อิตฺติ: ยสฺวิโลปเสนาปตฺติฐานาทีอจฺฉินฺหนาทีกํ ราชโต อฺุสคฺคํ วา.

อพฺภกฺขานํ -อิตฺติ: อทฺิฏฐอสฺสตฺถอจฺฉินฺตปฺุทฺพิ “อิทํ สนฺธิจฺเจทาทีกมฺมํ อิทํ วา ราชปฺปราธมฺมํ ตยา กตํ -อิตฺติ เหวรุปํ ทารุณํ อพฺภกฺขานํ วา.

ปริกฺขยํ ว ญฺาตีนํ -อิตฺติ: อตตโน อวสฺสโย ภวิตฺตํ สมตฺถานํ ญฺาตีนํ ปริกฺขยํ วา.

ปภงฺคณฺ -อิตฺติ: ปภงฺคภาวํ ปุตีภาวํ วา.

ยณฺหิสฺส เคเห ธณฺญํ, ตํ ปุตีภาวํ อาปชฺชตี, สฺวณฺณํ องฺการภาวํ, มุตฺตา กปฺปาสภฺนุจฺฉิภาวํ, กหาปณฺนา กปาลชฺชนฺหาทีภาวํ, ทฺวิปทฺจตฺุปฺปทา กาณาทีภาวํ -อิตฺติ อตฺโถ.

อคฺคิ ทฺหตี -อิตฺติ: เอกสํวจฺฉเร ทฺวิตฺติกฺขตฺตํ, อณฺญสฺสมิ ทฺหาทเก อวิชฺชมาเนปิ, อสนฺนิอคฺคิ วา ปตฺติตฺวา ทฺหตี, อตตโน ธมฺมตฺตาย อญฺุจฺฉิตฺโต ปาวโก วา ทฺหตีเยว.

นิริยํ -อิตฺติ: ทฺิฏฐฺเวฐ ธมฺเม อิมฺเส ทฺสนนํ ฐานานํ อณฺญตฺรํ ปตฺวาปี เอกํเสน สมปฺปราเย ปตฺตทฺพิ ทฺสเสตฺตํ “นิริยํ โส อฺุปฺปชฺชตี -อิตฺติ วุตฺตํ.

เทสนาวसानเ พฺหู โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺุณฺิสฺ -อิตฺติ.

มหาโมคคัลลานตเถรวตถุ.

๘. พุทฺถกถิกภิกขุวตฺถุ.

“น นคคจริยา -อิตติ อิมิ ฌมมเทสนิ สตถา เซตวเน วิหรนโต พุทฺถกถิกิ ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[กฺุณมพีเตรียมเครีองใช้ก่อนบวช]

สวตถิวาสี กิเรโก กฺุณมพีโก, ภริยาย กาลกตตาย, ปพฺพชิ.

โส ปพฺพชนโต อตฺตโน ปริเวณญจ อคคิสาถญจ ภณชคพภญจ การตฺวา สพฺพปี ภณชคพภํ สปิเตลาทีหิ ปุเรตฺวา ปพฺพชิ.

ปพฺพชิตฺวา จ ปน อตฺตโน ทาเส ปกโกสาเปตฺวา ยถารุจิตํ อาหารํ ปจาเปตฺวา ภูณชิ.

พฺพภณฺโฑ จ พฺพปริกฺขารโ จ อโหสิ.

รตฺตี อณฺญํ นิวาสนปารุปนํ โหติ, ทิวา อณฺญํ.

วิหารปจฺจนเต วสติ.

[ถูกพวภิกษุต่อว่าแล้วนำตัวไปเฝ้าพระศาสดา]

ตสเสกทิวสํ จีวรปจฺจตฺถรณานิ สุขขาเปนตฺสส, เสนาสนนจาริกํ อาหิณฺชนตา ภิกขุ ปสฺสิตฺวา “กสฺสิมานิ อาวุโส -อิตติ ปุจฺฉิตฺวา,
“มยหิ -อิตติ วุตเต “อาวุโส ภควตา ตึณิ จิวรานิ อณฺญญาตานิ, ตฺวํ จ เอวํ อปิจฺฉสส พุทฺธสฺส สาสเน ปพฺพชิตฺวา เอวํ พฺพปริกฺขารโ ชาโต -
อิตติ ตํ สตฺถุ สนฺติกํ เนตฺวา “ภนฺเต อยํ ภิกขุ อติพฺพภณฺโฑ -อิตติ อารโจะสิ.

สตถา “สจฺจํ กิร [ตฺวํ] ภิกขุ -อิตติ ปุจฺฉิตฺวา, “สจฺจํ ภนฺเต -อิตติ วุตเต,

“กสฺมา ปน ตฺวํ ภิกขุ, มยา อปิจฺฉตฺตาย ฌมฺเม เทสิเต, เอวํ พฺพภณฺโฑ ชาโต -อิตติ อาห.

โส ตาวตฺตเกเนว กุปีโต “อิมินาทานิ นีหาเรณ จริสฺสามิ -อิตติ ปารุปนํ ฉชฺเตตฺวา ปริสมชฺเณ เอกจิวโร อฏฺฐาสี.

[พระศาสดาให้เธอกลับมีหิริและโอตตปปะ]

อถ นํ สตถา อฺปตฺถมภยมาโน “นนุ ตฺวํ ภิกขุ ปุพฺเพ ทิโรตฺตปฺปิ คเวสโก ทกรกฺขสกาเลปิ ทิโรตฺตปฺปิ คเวสมาโน ทฺวาทส วสฺसानิ วิทาสี,
กสฺมา อิทานิ เอวํ ครุเก พุทฺธสฺสเน ปพฺพชิตฺวา จตฺตฺปริสมชฺเณ ปารุปนํ ฉชฺเตตฺวา ทิโรตฺตปฺปิ ปหาย ฐิตฺวา -อิตติ.

โส สตฺถุ วณฺํ สุตฺวา ทิโรตฺตปฺปิ ปจฺจปฏฺฐาเปตฺวา ตํ จิวโร ปารุปีตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสีหิ.

ภิกขุ ตสฺส อตฺถสฺส อาวิภาวนตฺถํ ภควนฺตํ ยาจิสฺสุ.

อถ ภควา อตีตํ อหริตฺวา กเถสิ:

[บุรพกรรมของภิกษุนั้น]

“อตีเต กิร พาราณสีรณฺเณ อคฺคมเหสิยา กุจฺฉิมหิ โพธิสฺตโต ปฏฺฐิสฺสนฺธิ คณฺหิ.

ตสฺส นามคหณทิวเส^๑ “มหิสฺสาสกุมาโร -อิติสฺส^๒ นามํ กรีสฺสุ.

๑ ส. ย. นามกรณทิวเส.

๒ ส. ย. มหีสกกุมาโร.

ตสฺส กนฺนิฏฺฐภาตา จนฺทกฺมาโร นาม อโหสิ.

เตสํ มาตริ กาลกตาย, ราชฺา อณฺเฏ อคฺคมเหสิฏฺฐาเน ฐเปสิ.

สาปิ ปุตฺตํ วิชฺายิ.

“สุริยกฺมาโร -อิติสฺส นามํ กเรสิ.

ตํ ทิสฺวา ราชฺา ตฺมุโฐ “ปุตฺตสฺส เต วโร ทมฺมิ -อิติ อาห.

สาปิ โข เทวิ “อิจฺฉิตกาเล คณฺหิสฺสามิ -อิติ วตฺวา ปุตฺตสฺส วยฺปปุตฺตกาเล ราชานํ อาห

“เทว มยฺหํ ปุตฺตสฺส ชาตกาเล วโร ทินฺโน, ปุตฺตสฺส เม รชฺชํ เทหิ -อิติ.

[พระโพธิสัตว์ต้องเดินไพร]

ราชฺา “มม เทว ปุตฺตา อคฺคิกขฺนธา วิย ชลนฺตา วิจฺรนฺติ, น สกฺกา ตสฺส รชฺชํ ทาตุํ -อิติ ปฏฺิกฺขิปปิตฺวาปิ

ตํ ปุณฺปฺปุณฺ ยาจมานเมว ทิสฺวา “อัยฺ เม ปุตฺตานํ อนตฺถมฺปิ กเรยฺย -อิติ ปุตฺเต ปกฺโกสาเปตฺวา

“ตาตา อหํ สุริยกฺมารสฺส ชาตกาเล วโร อทาสี, อิทานิ ตสฺส มาตา รชฺชํ ยาจติ, อหนฺตสฺส น ทาตุกาโม,

ตสฺส มาตา ตฺมุหากํ อนตฺถมฺปิ กเรยฺย, คจฺฉนฺ ตฺมุเห อรณฺเฏ วสิตฺวา มมจฺเจยฺนาคนฺตฺวา รชฺชํ คณฺเหยฺยาถ -อิติ อฺยุโยเชสิ.

เต ปิตโร วนฺทิตฺวา ปาสาทา โอตฺรนฺเต ราชจฺคนฺเถ กิฬฺมาโน สุริยกฺมาโร ทิสฺวา ตํ การณํ ญุตฺวา เตหิ สทฺธิเยว นิกฺขมิ.

[พระราชกุมารทั้ง ๒ ถูกรากษสจับไว้]

เตสํ ทิมวณฺตํ ปวิฏฺฐกาเล โพธิสฺตโต มคฺคา โอกกมฺม อณฺเฏตฺรสมิ รุกฺขมฺลเ นิสิตฺวา สุริยกฺมารํ อาห

“ตาต เอตํ สโร คนฺตฺวา นหาตฺวา จ ปวิตฺวา จ อมฺหากํปิ ปทฺมิณิปตฺเตหิ อุกํ อาห -อิติ.

โส ปน สโร เวสฺสวณฺสสฺส สนฺติกา เอเกน ทกรกฺขเสน^๑ ลทฺโธ โหติ.

เวสฺสวโน จ ตํ อาห “ฐฺเปตฺวา เทวธมฺมชานนเกยฺว อณฺเฏ อิมํ สโร โอตฺรนฺติ, เต ชาทิตุํ ลภสิ -อิติ.

ตโต ปฏฺฐาย โส ตํ สโร โอตฺติณฺโณตฺติณฺเณ เทวธมฺเม ปุจฺฉิตฺวา อชานนฺเต ชาทติ.

สุริยกฺมาโรปิ ตํ สโร อวิมฺสิตฺวาว โอตฺริ, เตน จ “เทวธมฺเม ชานาสิ -อิติ ปุจฺฉิตฺวา “เทวธมฺมา นาม จนฺทิมฺสุริยา -อิติ อาห.

อถ น “ตฺวํ เทวธมฺเม น ชานาสิ -อิติ อุกํ ปเวเสตฺวา อตฺตโน ภาเน ฐเปสิ.

โพธิสฺตโตปิ ตํ จิรายนฺตํ ทิสฺวา จนฺทกฺมารํ เปเสสิ.

โสปิ เตน “เทวธมฺเม ชานาสิ -อิติ ปุจฺฉิตฺวา “เทวธมฺมา นาม จตฺสโส ทิสฺวา -อิติ อาห.

ทกรกฺขโส ตมฺปิ อุกํ ปเวเสตฺวา ตเถว ฐเปสิ.

[พระโพธิสัตว์แสดงเทวธรรมแก่รากษส]

โพธิสฺตโต, ตสฺมีปิ จิรายนฺเต, “อนฺตราเยน ภวิตพฺพํ -อิติ สยํ คนฺตฺวา ทฺวินฺนํปิ โอตฺรณฺปทํ ทิสฺวา

“อัยฺ สโร รุกฺขสปริคฺคหิตโต -อิติ ญุตฺวา ชคฺคํ สนฺนยฺหิตฺวา ฐนุํ คเหตฺวา อญฺฐาสิ.

๑ ย. อุทกรกฺขเสน.

รกษโส ตั โอนตรนตฺ ทิสฺวา วณกมมิกปุริสเวเสนาคนตฺวา อาห

“โภ ปุริส **ตฺว** มคคกิลนโต กสฺมา อิมํ สรํ โอตริตฺวา นหตฺวา จ ปิวิตฺวา จ ภิสฺมุพาลเ ชาทิตฺวา ปุพฺพานิ ปิลนฺธิตฺวา น คจฺฉสิ -อิตฺติ.

โพธิสโต ตั ทิสฺวาว “เอโส **ยฺกฺโข** -อิตฺติ ญตฺวา “ตยา เม **ภาตโร** คหิตฺตา -อิตฺติ อาห.

“อาม มยา คหิตฺตา -อิตฺติ.

“กัการณา -อิตฺติ.

“**อห** อิมํ สรํ โอตินฺเณ ลภามิ -อิตฺติ.

“กั ปน สพฺเพว ลภสิ -อิตฺติ.

“เทวธมฺเม ชานนเก ฐฺเปตฺวา อวเสเส ลภามิ -อิตฺติ.

“อตฺถิ ปน เต เทวธมฺเมหิ **อตฺถ** -อิตฺติ.

“อาม อตฺถิ -อิตฺติ.

“**อห** กเถสฺสามิ -อิตฺติ.

“เตนฺหิ กเถหิ -อิตฺติ.

“น สกฺกา กิลิฏฺฐคฺตฺเตน กเถตฺถุ -อิตฺติ.

ยฺกฺโข โพธิสโต ตฺ นหาเปตฺวา ปานียํ ปาเยตฺวา อลงฺกริตฺวา อลงฺกตฺมณฺชปฺมชฺเณ ปลลงฺกํ อโรเปตฺวา สยฺมสฺส ปาหฺมุเล นิสีหิ.

อถ นํ **โพธิสโต** “สกฺกจจํ สฺนฺนาหิ -อิตฺติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“หิริโอตตปฺปสมฺปนฺนา สุกฺกธมฺมสฺมาหิตฺตา
สนฺโต สปฺปุริสา โลเก ‘เทวธมฺมาตี วุจฺจเร -อิตฺติ.’^๑

ยฺกฺโข อิมํ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปสนฺโน โพธิสโต ตฺ อาห “ปณฺชิต **อหน**เต ปสนฺโน เอกํ ภาตฺรํ ทมฺมิ, กตฺรํ อาเนมิ -อิตฺติ.

“กนิฏฺฐํ อาเนหิ -อิตฺติ.

“ปณฺชิต **ตฺว** เกวลํ เทวธมฺเม ชานาสีเยว, น ปน เตสุ วตฺตสิ -อิตฺติ.

“กัการณา -อิตฺติ.

“ยสฺมา เชฏฺฐํ ฐฺเปตฺวา กนิฏฺฐํ อหฺราเปตฺวา^๒ เชฏฺฐาปจายิกกมฺมํ น กโรสิ -อิตฺติ.

[พระโพธิสัตว์รู้ทั้งประพฤติเทวธรรม]

“เทวธมฺเม **อห** ยฺกช ชานามิ, เตสุ จ วตฺตามิ, **มย** หิ เอตํ นิสฺสาย อิมํ อรณฺญํ ปวิฏฺฐา,

เอตฺสสฺส หิ อตฺถาย อมฺหากํ ปิตฺรํ เอตฺสสฺ **มาตา** รชฺชํ ยาจิ, อมฺหากมฺปน **ปิตา** ตํ วรํ อทฺตฺวา อมฺหากํ อนุรฺกฺษณฺตถาย อรณฺญวาสํ อนุชานิ,

๑ ช. ขา. เอก. ๒๗/๓.

๒ ส. ย. อานาเปนโต.

โส กุมารโ อนินวตติตวา อมเหติ สหฺธิ อาคโธ, ‘ตํ อรณฺเณ เอโก ยฺกโ ขาทตฺติ” วุตเตปิ, น โกจิ สททหิสฺสติ,
เตนาหํ ครทภยภีโต ตเมว อาหาราเปมิ -อิตฺติ.

ยฺกโ โพธิสฺตตสฺส ปสฺสีทิตวา “สาธฺ ปณฺทิต ตฺวเมว เทวธมฺเม ชานาสี, เทวธมฺเมสุ” จ วุตฺตลฺล -อิตฺติ เทวปี ภาตโร อาเนตฺวา อทาสี.

[พระโพธิสัตว์ได้ครองราชสมบัติ]

อถ นํ โพธิสฺตโต ยฺกขภาเว อาทินวํ กเถตฺวา ปญฺจสุ สีเสสุ ปตฺติภูฏาเปลฺล.

โส เตน สฺสฺวิหิตารกโข ตสฺมี อรณฺเณ วสิตฺวา, ปิตฺริ กาลกเถ, ยฺกขํ อาทาย พาราณสี คนฺตฺวา รชฺชํ คเหตฺวา
จนฺทกุมารสฺส อฺปรชฺชํ ทตฺวา สุริยกุมารสฺส เสนาปตฺติภูฏานํ ทตฺวา ยฺกขสฺส รมณฺเญ ฐาเน อายตน์ กาทฺตฺวา,
ยถา โส ลากคคฺปตฺโต โหติ, ตถา อทาสี.

[พระศาสดาทรงย่อชาดก]

สฺตถา อิมํ รมฺมเทสนํ อาหาริตฺวา ชาตํ สโมธานลฺล

“ตทา โส ทกรกฺขโ พหุภณฺทิกภิกขุ อโหสิ, สุริยกุมารโ อานนฺโ, จนฺทกุมารโ สารีปฺตโต, มทิสฺสาสฺกุมารโ อทเมว -อิตฺติ.

เอวํ สฺตถา ชาตํ กเถตฺวา “เอวํ ตฺว ภิกขุ ปุพฺเพ เทวธมฺเม คเวสฺมาโน ทิโรตตปฺปสมฺปนฺโน วิจิริตฺวา

อิทานิ จตฺตฺปฺริสมฺชเม อิมินา นีทาเรน ฐตฺวา มม ปฺรโต ‘อฺปปิจฺจโณมฺหิตี วทฺนโต อยฺตตํ อทาสี,

น ทิ สาฏฺกปฺปฏิเกชปาทิมตฺเตน สมฺโณ นาม โหติ -อิตฺติ วตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆเณตฺวา รมฺมํ เทเสนโต อิมํ คาทมาท

“น นคคฺจิริยา, น ชฺฎา, น ปงกา,

นानาสกา ตณฺฑิลสาຍิกา วา

รโชชลล์ อูกฺกุภิกฺกปฺปชานํ

โสเชนติ มจฺจํ อวิตฺถณฺณกขํ -อิตฺติ.

[แก้บรรณ]

ตตถ นานาสกา -อิตฺติ: น อนาสกา, “ภตตปฺปฏิเกชโป -อิตฺติ อตฺถโ.

ตณฺฑิลสาຍิกา -อิตฺติ: ภูมฺิสยน์.

รโชชลล์ -อิตฺติ: กทฺทมเลปนาการณ^๑ สฺริเร สนฺนิจิตฺโร.

อูกฺกุภิกฺกปฺปชานํ -อิตฺติ: อูกฺกุภิกฺกภาเว อารทฺทวิริย.

อิหํ วุตฺตํ โหติ “โย ทิ มจฺจโ ‘เอวํ อหํ โลกนฺิสฺสรณฺสงฺขาตํ สุหฺธิ ปาปฺณิสฺสามิ -อิตฺติ อิเมสุ นคคฺจิริยาทิสฺสุ ยงฺกิลฺยจิ สฺมาทาย วตฺเตยฺย,

โส เกวลํ มิฉฺฉาทสฺสนนฺยเจว วทฺเตยฺย กิลมถสฺส จ ภาคิ อสฺส,

น ทิ เอตานิ สฺสฺมาทินฺนานิ อฏฺฐวตฺถุกาย กงฺขาย อวิตฺถณฺณภาเว อวิตฺถณฺณกขํ มจฺจํ โสเชนติ -อิตฺติ.

เทสนาวसान พฺหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ -อิตฺติ.

๓ สฺ. ยฺ. ขาทิ -อิตฺติ.

๑ เตสุ -อิตฺติ ยุตฺตตร.

๒ สฺ. ยฺ. ...ลิมฺปนา.

พหุณทิกภิกขวตถุ.

๙. สุนตติมหามตตวตถุ.

“อลงกโต เจปิ สมญจเรยย -อิตติ อิมิ รมมเทสนิ สตถา เซตวเน วิหรนโต สุนตติมหามตต อารพภ กเถสิ.

[สุนตติมหาอมาตย์ ได้ครองราชสมบัติ ๗ วัน]

โส หิ เอกสมิ กाले รณโณ ปเสนทิโกสลสส ปจจนตํ กุปีตํ วุปสมตวา อาคโต.

อถสส ราชา ตุมฺหิ สตต ทิวसानิ รชชํ ทตวา เอกํ นจจคิตฺกสส อิตถิ อทาสิ.

โส สตต ทิวसानิ สุรามทมตโต หุตวา สตตเม ทิวเส สพพาลงการปฏิมณฺชิตโต หตถิกชนธวเรคโต นหานตติถํ คจจนโต สตถารํ ปินชาย วิสสนตํ ทวารนตเร ทิสวา หตถิกชนธวเรคโตว สีสิ จาเลตวา วนฺทิ.”

สตถา สิตํ กตวา, “โก นุ โข ฆนเต สิตปาตฺถกรณเหตฺ -อิตติ อานนทตเถเรน ปุณฺโณ สิตการณํ อัจจกชนโต” อาห

“ปสส อานนท สุนตติมหามตตํ, อชเชว สพพากรณปฏิมณฺชิตโตว มม สนตํ อาคนตวา จตฺตปทิกคากวสาเน อรหตตํ ปตวา สตตตาลมตเต อากาเส นิสิติตวา ปรินิพพายิสสตี -อิตติ.

มหาชน เถเรน สทฺธิ กเถนตสส สตถุ วจนํ อสฺโสสิ.

[คน ๒ พวกมีความคิดต่างกัน]

ตตถ มิจฉาทิฏฐิกา จินตยีสฺ “ปสสถ สมณสส โคตมสส กิริยํ, มุขมตตเมว ภาสติ,

อชช กิเรสฺ เหว สุรามทมตโต ยถอลงกโตว ตสส สนตเก รมมํ สุตวา ปรินิพพายิสสตี, อชช นํ มุสาวาเทเน นิคคณฺหิสสาม -อิตติ.

สมมาทิฏฐิกา จินตยีสฺ “อโห พุทธานํ มหานุกาโว, อชช พุทฺธสิฬฺหญเจว สุนตติมหามตตสิฬฺหญจ ทมฺหุํ ลภิสสาม -อิตติ.

สุนตติมหามตโตปิ นหานตติถे ทิวสภาคํ อุกกภิํ กิฬิตวา อูยยานํ คนตวา อาปานญมยํ นิสิติ.

[หญิงนักรบเป็นลมตาย]

สาปี อิตถิ รงคมชเม โอตริตวา นจจคิตํ ทสเสตฺ อารภิ, ตสสา สริสิฬฺหาย ทสสนตถํ สตตาทํ อปปาหารตาย

ตํทิวสํ นจจคิตํ ทสสยมานาย อนฺโตกฺจฉยํ สตถกวาตา สมฺมูธฺยา หทยมํสํ กนติตวา” อคมฺสฺ.

สา ตํชนณญเวว มุเชน เจว อกชฺทิจ จ วิวญฺเฐหิ กาลมกาสิ.

[โศกเพราะภรรยาตาย]

สุนตติมหามตโต “อุปฺชาเรถ นนฺติ วตวา, “นิจฺฐา สามิติ วุตตมตเตเวว พลวโสเกน อภิกฺกโต.

ตํชนณญเววสส สตตาทํ ปิตฺสุรา ตตตกปาเล^๑ อุกกภินฺทฺ วิย ปริกฺขยํ อคมฺสฺ.

๑. ย. วนฺทิตวา ปกฺกามิ.

๒. ส. ย. อาวิกโรนโต.

๓. ม. คเหตุวา.

๔. ส. ตตตกาเล.

โส “น เม อิมิ โสภิ อัญญุ นิพพาเปตุ สกขิสสตี อญญตฺร ตถาคเตน -อิตี พลกายปริวโต สายณฺหสมเย สตถุ สนฺติกั คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา
เอวมาห “ภนฺเต เอวรฺุโป เม โสภิ อပ္ปนโน, ‘ตฺ เม ตฺมฺเห นิพพาเปตุ สกขิสสเถตี อากโธมฺหิ, ปฏิสรณฺ เม โหเถตี.

[พระศาสดาระงับความโศกของบุคคลได้]

อถ นํ สตถา “โสภิ นิพพาเปตุ สมตถสเสว สนฺติกั อากโธสิ,

อิมิสฺสา หิ อิตฺถิยา อิมินาว การณฺน มตฺกालเ ตว โรทนตสฺส ปคฺขริตอสนฺนินิ จตฺนุนํ มหาสมฺมทฺทานํ อุทกโธ อติเรกตฺรานิ -อิตี วตฺวา
อิมิ คาลมาห

“ยิ ปุพฺเพ, ตํ วิโสเสหิ, ปจฺฉา เต มาหุ กิณฺจนํ,
มฺขณฺเ เจ โน คหฺสสฺสี, อပ္ปนโน จริสฺสสี -อิตี.

คธาปริยสาเน สุนตติมหามตโต อรหตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน อายุสงฺขารํ โอลเณนโต ตสฺส อပ္ปวตฺตนาภาวํ ญตฺวา
สตถารํ อห “ภนฺเต ปรีนิพฺพานํ เม อญฺชานาเถตี.

สตถา เตน กตกมฺมํ ชานนฺโตปิ “มฺสาวาเทน นิคฺคณฺหนตฺถํ สนฺนิปิตฺตา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา โอกาสํ น ลภิสฺสนฺติ,
‘พฺพุธลึพฺพญเจว สุนตติมหามตตลึพฺพญจ ปสฺสิสฺสามาตี สนฺติปิตฺตา สมนฺนาทิฏฺฐิกา อิมินา กตกมฺมํ สุตฺวา ปุณฺญเสุ อาทริ กริสฺสนฺตีตี
สลลฺกฺเขตฺวา “เตนหิ ตยา กตกมฺมํ มยฺหิ กเถหิ, กเถนโต จ ภูมิมิ ฐิตฺ อกเถตฺวา สตตตฺตาลมตฺเต อากาเส ฐิตฺ กเถหิตี อห.

[แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ในอากาศ]

โส “สาธุ ภนฺเตตี สตถารํ วนฺทิตฺวา เอกตฺาลปฺปมาณํ อุกคฺมม โอลโรหิตฺวา ปุณฺ สตถารํ วนฺทิตฺวา

อุกคฺจจฺจนโต ปฏิปาฏิยา สตตตฺตาลปฺปมาเณ อากาเส ปลลฺงเณน นิสฺสีทิตฺวา “สุณฺนาถ เม ภนฺเต ปุพฺพกมฺมํ -อิตี อห:

[บุรพกรรมของสันตติมหาอมาตย์]

อโธ เอกนฺวเต กปฺเป วิปสฺสิพฺพุทฺทกาเล พนฺธมฺตีนคเร เอกสมิ กุเล นิพพตฺติตฺวา จินฺเตสิ

“กิณฺนุ โข ปเรสฺส เหนฺนํ วา ปิหนํ วา อกรณกมฺมณฺตี อูปฺชาเรนโต ปุณฺญเสุ ไซฺสณกมฺมํ ทิสฺวา

ตโต ปฏฺฐาย ตํ กมฺมํ กโรนฺโต มหาชนํ สมหาเปตฺวา

“ปุณฺญานิ กโรถ, อุโปสฺถทิวเสสุ อุโปสฺถํ สมหาทียถ, ทานํ เทถ, ฌมฺมํ สุณฺนาถ, พุทฺธรตฺนาทึหิ สทิสฺ อัญญุ นาม นตฺถิ,

ติณฺณํ รตนานํ สกฺกาเร กโรเถตี อุกฺโขเสนโต วิจฺจรามิ;

[ผลของการชักชวนมหาชนบำเพ็ญการกุศล]

ตสฺส มยฺหิ สทฺทํ สุตฺวา พุทฺธปิตา พนฺธมฺมิ มหาราชา มํ ปกโกสาเปตฺวา “ตาท กิ กโรนฺโต วิจฺจเรตี ปุจฺฉิตฺวา,

“เทว ติณฺณํ รตนานํ คุณฺนิ ปกาเสตฺวา มหาชนํ ปุณฺญกมฺเมสุ สมหาทเปนฺโต วิจฺจรามิตี วุตฺเต,

“กตถ นิสฺสินโน วิจฺจเรตี ปุจฺฉิตฺวา,

“ปทฺสว เทวาตี วุตฺเต, “ตาท น ตฺวํ เอว วิจฺจิตุํ อรหฺสี, อิมิ ปุพฺพทามํ ปิลนฺธิตฺวา อสฺสปิฏฺฐเฐ นิสฺสินโน วิจฺจราตี

มยฺหิ มุตฺตาทามสทิสฺ ปุพฺพทามํ ทตฺวา ทนฺตํ อสฺสํ อทาสิ:

อถ มํ รมฺญา ทินฺนปรีหาเรณ ตเถว อุกฺโขเสตฺวา วิจฺจรณฺตํ ปุณฺปิ ราชา ปกโกสาเปตฺวา “ตาท กิ กโรนฺโต วิจฺจเรตี ปุจฺฉิตฺวา,

“ตเทว เทวาตี วุตฺเต, “ตาท อสฺสปี เต นานุจฺฉวิโก, อธิ นิสฺสีทิตฺวา วิจฺจราตี จตฺสูนฺนชวฺยุตฺตํ รณํ อทาสิ:

ตติยวาเรปิ เม ราชา สหฺมํ สุตฺวา ปกโกสาเปตฺวา `ตาท กิ โกรนฺโต วิจรสฺสตี ปุจฺฉิตฺวา,
“ตเทว เทวาทิ วุตฺเต, “ตาท รโหิ เต นานุจฺฉวิโกติ มยฺหํ มหนฺตํ โภคํ มหาปสาธนญจ ทตฺวา เอกํ หตฺถิ อทาสี:
สวาทิ สหฺพพากรณปฏิมณฺชิตฺโต หตฺถิกชนฺเช นิสฺสิตฺวา อสฺสิตฺวสฺสสทฺสทานิ ชมฺมโฆสกกมฺมํ อทาสี;
ตสฺส เม เอตตํ กาลํ กายโต จนฺทนคนฺโธ วายติ. มุขโต อุปฺพลคนฺโธ วายติ.
อิทํ มยา กตกมฺมํ -อิตฺติ.

[การปรินิพพานของมหาสันตติมหาอมาตย์]

เอวํ โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ กเถตฺวา อากาเส นิสฺนโนว เตโธชาตํ สหฺมาปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพาย.
สรีเร ขาลา^๑ อุกฺกุทฺหิตฺวา มํสโลหิตํ ฌาเปสิ.
สุมนปฺปวานิ วิย ชาตฺโย อวสฺสิสฺสุ.
สตา สุทฺถวตฺถํ ปสาเรสิ.
ชาตฺโย ตตฺถ ปตฺสึ.
ตา ปกฺขิปิตฺวา จาตุมฺมหาปเถ ฐปํ การะสิ “มหาขโน วนฺทิตฺวา ปุณฺณภาคิ ภวิสฺสตีติ.

[สันตติมหาอมาตย์ควรเรียกว่าสมณะหรือพรหมณ์]

ภิกฺขุ ชมฺมสภายํ กถํ สหฺมกุฐาเปสฺสุ “อาวุโส สุนตติมหามตฺโต เอกคาถาวสาเน อรหตฺตํ ปตฺวา อลงฺกตปฏฺยิตฺวา
อากาเส นิสฺสิตฺวา ปรินิพฺพโต: กิณฺนุ โข เอตํ ‘สมโณ -อิตฺติ วตฺตํ วฏฺฐติ อุกาทุ ‘พฺราหฺมโณ -อิตฺติ.
สตา อากนฺตฺวา “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาทิ วุตฺเต,
“ภิกฺขเว มม ปุตฺตํ ‘สมโณติปิ วตฺตํ วฏฺฐติ, ‘พฺราหฺมโณติปิ วตฺตํ วฏฺฐติเยวาทิ วตฺวา
อนุสนฺธิ ฆฏฺฐตฺวา ชมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คากมาห

“อลงฺกโต เจปิ สมญฺจเรย
สนฺโต ทนฺโต นียโต พฺรหฺมจาริ
สพฺเพสุ ภูเตสุ นิชาย ทณฺฑํ,
โส พฺราหฺมโณ โส สมโณ ส ภิกฺขุ -อิตฺติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ อลงฺกโตติ: วตฺถาภรณปฏิมณฺชิตฺโต.
ตสฺสสโต “วตฺถาลงฺการาทิหิ อลงฺกโต เจปิ ปฺคฺคโล กายาทิหิ สมญฺจเรย ราคาทิวุปฺสเมเน สนฺโต อินฺทริยทมนเน ทนฺโต
จตุมมคฺคินิยาเมเน นียโต เสฏฺฐจฺริยาย พฺรหฺมจาริ กายทณฺฑาทินํ โอรโปิตตฺวา สพฺเพสุ ภูเตสุ นิชาย ทณฺฑํ,
โส เอวรูปฺไป พาทิตปาปตฺตา “พฺราหฺมโณ -อิตฺติปิ สมิตปาปตฺตา “สมโณ -อิตฺติปิ ภินฺนภิเลสฺตฺตา “ภิกฺขุ -อิตฺติปิ วตฺตพฺโพเยว -อิตฺติ.
เทสนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

สุนตติมหามตตวตถุ.

๑๐. ปีโลติกตเถรวตถุ.

“หิรินเสโร ปุริโส -อิตติ อิมม ฆมมเทสนน สตถา เขตวเน วิหรนโต ปีโลติกตเถเร อารพภ กเถสิ.

[พระอานนทจัดการให้ปีโลติกะบวช]

เอกสมิ ทิ ทิวเส อานนทเถโร เอก ปีโลติกขณทนิวตถุ กปาล อาทาย ภิกขาย จรนต์ ทารก ทิสวา

“กินเต เอว วิจริตวา ซีวิตโต ปพพชชา น อุตตรา -อิตติ วตวา, “ภนเต โก ม ปพพาเชสสติ -อิตติ วุตเต,

“อห ปพพาเชสสามิ -อิตติ ต อาทาย วิหาร คณตวา สหตถา นหาเปตวา กम्मภูฐาน ทตวา ปพพาเชสิ.

เตน ปน นิวัตถปีโลติกขณท ปสเรตวา โอลเกนโต ปริสสาวันกรรมตตมปี คยหุค กณจิ ปเทส อทิสวา

กปาเลน สหธิ เอกิสสา รุกขสาชาย ฐเปสิ.

[พระปีโลติกะอยากสึก]

โส ปพพชิตวา ลทฐปสมปโท พุทธาน อูปปนนลาภสกุการ ปริญญชมาโน มหคฆานิ จีวรานิ อจจาเทตวา วิจรนโต ฐลสิโร หุตวา
อุกกณฐิตวา “กี เม ชนสส สหธาเทยย นิวาเสตวา วิจรณน, อตตโน ปีโลติกเมว นิวาเสสสามิ -อิตติ ต ฐาน คณตวา ปีโลติก คเทตวา
“อหริก นิลลชช เอวรูปาน วตถาน อจจาทณฐฐาน ปหาย อิม ปีโลติกขณท นิวาเสตวา กปาลหโต ภิกขาย จริตุ อิจฉสิ -อิตติ
ต อารมมณ กตวา อตตนาอ อตตาน โอวทิ.

โอวทตสเสว ปนสส, จิตต ปสิทิ.

โส ต ปีโลติก ตตเถว ปฐิสาเมตวา นิวัตติตวา วิหารเมว คโต.

โส กติปาหจเจเนน ปุน อุกกณฐิตวา ตเถว วตวา นิวัตติ, ปุนปี ตเถว -อิตติ.

[พระปีโลติกเถระบรรลุประอรหัต]

ต เอว อปราปร วิจรนต ทิสวา ภิกขุ “กห อาวุโส คจฉสิ -อิตติ ปุจฉนติ.

โส “อาจริยสส สนตีก คจฉามาวัโส -อิตติ วตวา เอเตเนว นีหาเรณ อตตโน ปีโลติกขณทเมว อารมมณ กตวา
อตตาน นิเสเตตวา กติปาเทเนว อรหตต ปาปุณนิ.

ภิกขุ อาหสุ “กี อาวุโส น อิทานิ อาจริยสส สนตีก คจฉสิ, นน อัย ตว วิจรณมคโค -อิตติ.

[คนหมดเครื่องข้อมไม่ต้องไปๆ มาๆ]

“อ่าวุโส อาจริเยน สหธิ สัสคเค สติ, คโตมทิ. อิทานิ ปน เม ฉินโน สัสคโค. เตนสส สนตีก น คจฉามิ -อิตติ.

ภิกขุ ตถาคตสส อารโจะสุ “ภนเต ปีโลติกตเถโร อณญ พยากรโรติ -อิตติ.

“กีมาห ภิกขเว -อิตติ.

“อิทนนาม ภนเต -อิตติ.

ตํ สุตวา สุตถา “อาม ภิกขเว, มม ปุตโต, สัสสะเค สติ, อัจฉริยสส สนตีกํ คโต. อิทานิ ปนสส สัสสะโค ฉินฺโน,
ออตตนาเว ออตตานิ นิสเสตถวา อรหตฺตํ ปตฺโต -อิตี วตฺวา อีมา คากา อภาสิ

“หิริเนสฺโส ปุริสํ โภจํ โลกสมฺมิ วิชชติ,
โย นิตฺทํ อปฺโพเชตฺติ อสฺโส ภาทโร กสสามิว;

อสฺโส ยถา ภาทโร กสสามิวินฺนุ
อาตานิโน สํเวคิโน ภาวถ;
สทฺธาย สีเสน จ วิริเยน จ
สมมาธิเน ธรรมวินิจฺจนเยน จ
สมปนฺนวิชชาจรณานิ ปฏิสสตา
ปหสฺสธํ ทุกฺขมิตฺทํ อนปฺปกํ -อิตี.

[แก้อรธ]

ตถล “อนโต” อูปปนฺนํ อุกฺกสลวิตกฺกํ หิริยา นิสเสตฺติ -อิตี หิริเนสฺโส.

โภจํ โลกสมฺมิ -อิตี: เอวารุโป ปุคฺคโล^๑ ทลลโภ โภจิทเวว โลกสมฺมิ วิชชติ.

โย นิตฺทํ -อิตี: โย อูปมตฺโต สมณธมฺมํ กโรนฺโต อตฺตโน อูปปนฺนํ นิตฺทํ อปฺพรนฺโต พุชฺฌติ -อิตี อปฺโพเชตฺติ.

กสสามิว -อิตี: ยถา ภาทโร อสฺโส อตฺตนิ ปตฺมานํ กสํ อปฺพรติ อตฺตนิ ปตฺติตฺนํ เทติ, โย เอวํ นิตฺทํ อปฺโพเชตฺติ, โส ทลลโภ -อิตี อตฺถโ.

ทฺติยคากาย อัย สขเขปตฺถโ

“ภิกขเว ยถา ภาทโร อสฺโส ปมาทมาคคฺคํ กสาย นินฺนุ ‘อหฺมปิ นาม กสาย ปทโต -อิตี อปรภาเค อาตปฺปิ กโรติ,

เอวํ ตุมฺเหปิ อาตานิโน สํเวคิโน ภาวถ,

เอวํภูตา โลกียโลกุตฺตราย ทฺวิธาย สทฺธาย จ จตฺตปาริสฺสุทฺธิสีเสน จ กายิกเจตฺตสิกฺวิริเยน จ อญฺญสฺมาปตฺติสมมาธิเน จ

การณการณชานนลฺกฺขณเณน จ ธรรมวินิจฺจนเยน สมณฺนาคตา ทฺตวา

ติสฺสนนฺนํ วา อญฺญนฺนํ วา วิชชานํ ปญฺจทสนนฺนญจ จรณานํ สมปตฺติยา สมปนฺนวิชชาจรณา อุกฺกฐิตสฺสตีตาย ปฏิสสตา ทฺตวา

อิตํ อนปฺปกํ วญฺญทฺทกฺขํ ปชหิสฺสธํ -อิตี.

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺสีสุ -อิตี.

ปีโลติกตเถรวตถุ.

๑ ส. ย. อตฺตโน.

๒ ส. ย. “ปุคฺคโล -อิตี นตฺถิ.

๑๑. สุขสามเณรวตถุ.

“อุทกั ทิ นยั -อิตติ เนตติกา -อิตติ อิมั ฆมมเทสนั สตถา เขตวเน วิหรนโต สุขสามเณรึ อารพภ กเถสิ.

[เรื่องคันธเศรษฐี]

อติตสมึ ทิ พาราณสีเสฏฐิโน คนธกัมาโร นาม ปุตโต อโหสิ.

ราชา, ตสส ปิตริ กาลเกต, ตั ปกโกสาเปตวา สมสสาเสตวา มหนเตน สกกาเรน ตสเสว เสฏฐิฐานัน อทาสิ.

โส ตโต ปญญาเย “คนธเสฏฐิ -อิตติ ปญญาเย.

อถสส ภนุฑาการิโก ธนคพทวารั วิริตวา “สามิ อิทนเต เอตตักั ปิตุ ธัน, เอตตักั ปิตามหาทินั -อิตติ นิหริตวา ทสเสสิ.

โส ธนราสี โอลิเกตวา อาห “กิมปน เต อิมั ธัน คเหตุวา น คมิสุ -อิตติ.

“สามิ ธัน คเหตุวา คตา นาม นตถิ, อตตนา กตั กุสลาकुสลเมว ทิ อาทาย สตตา คจจันติ -อิตติ.

[เศรษฐีจ่ายทรัพย์สร้างสิ่งต่างๆ]

โส จินเตสิ “เต พาลตาย ธัน สนฐาเปตวา ปทาย คตา, อหมปนตัง คเหตุวา คมิสสามิ -อิตติ.

เอวั ปน จินเตนโต ‘ทานั วา ทสสามิ ปุชั วา กริสสามิ -อิตติ อจिनเตตวา “อิหิ สพพั ขาทิตวา คมิสสามิ -อิตติ จินเตสิ.

โส สตสทสสั วิสสขเขตวา ผลิกมยั นหानโกภูฏักั กारेสิ, สตสทสสั ทตวา ผลิกมยเมว นหानผลักั, สตสทสสั ทตวา นิสีทนปลลङ्कั, สตสทสสั ทตวา โภชนปาตี, สตสทสสเมว ทตวา โภชนภูฏาเน มนุชป กारेสิ”, สตสทสสั ทตวา โภชนปาติยา อาสิตตกุปะธานั กारेสิ, สตสทสเสเนว เคहे สีหปุลขัรึ สนฐาเปสิ, อตตโน ปาตตราสตุถาย สทสสั อทาสิ, สายมาสตุถายปิ สทสสเมว, ปุณณมีทิวเส ปน โภชนตุถาย สตสทสสั ทาเปสิ, ตั ภาตตั ภูณชนทิวเส สตสทสสั วิสสขเขตวา นครึ อลงกริตวา เภริถจาธาเปสิ “คนธเสฏฐิสส กิร ภาตตภูณชนลิหฬั โอลิเกตตุ -อิตติ.

มหาชน มลจาทิมลจัจ พนธิตวา สนนิปติ.

โสปิ สตสทสสคชนเก นหानโกภูฏากะ สตสทสสคชนเก ผลเก นิสีทิตวา

โสพสทิ คนโรทกขเมหิ นหาตวา ตั สีหปุลขัรึ วิริตวา ตสมึ ปลลङ्गे นิสีทิ.

อถสส ตสมึ อาสิตตกุปะธาเน ตั ปาตี ฐูเปตวา สตสทสสคชนกั โภชนั วทฒเมสุ.

โส นาฏกิตถิปริวุโต เอวรूपาย สมปตติยา ตั โภชนั ภูณชติ.

[คนบ้านนอกกระหายในภัตของเศรษฐี]

อปเรน สมเยน เอโก คามิกมนุสโส อตตโน ปริพพยาทรณตถั ทารุอาทินิ ยานเก ปกขิปิตวา

นครึ คนตวา สทายกสส เคहे นิवासั คณหิ.

ตทา ปน ปุณณมีทิวโส โหติ.

“คนธเสฏฐิโน ภูณชนลีฬหัง โอลเเกตุ -อิติ นคเร เภริณจาราเปสฺสุ.

อด น สหายโก อาห “สมม^๑ คนธเสฏฐิโน เต ภูณชนลีฬหา ทิฏฐุปุพฺพา -อิติ.

“น ทิฏฐุปุพฺพา สมม -อิติ.

“เตนทิสสมม เอทิส, คจฺฉาม, อัย นคเร^๒ เภริ^๓ จรติ, มหาสมปตตี ปสฺสิสสาม -อิติ.

นครวาสี ชนปท^๓ คเหตุวา อคมาสิ.

มหาชโนปิ มลฺลจาติมลฺลเจ^๔ อภิรฺหิตฺวา ปสฺสติ.

คามวาสี ฆตฺตคณฺธ ฆายิตฺวา นครวาสี อาห “มยฺหํ เอตฺยา^๕ ปาติยา ฆตฺตปิณฺเฑ ปิปาสา ชาตา -อิติ.

“สมม มา เอตํ ปตฺถยิส, น สกกา ลทฺฐุ^๕ -อิติ.

“สมม อลภนฺโต น ชีวิสสามิ -อิติ.

โส ตํ ปฏฺวิพาหิตุ อสฺกโกภนฺโต ปริสปรียนเต รุทฺธา “นมามิ เต สามิ -อิติ ติกฺขตฺตํ มหาสทฺทํ นิจฺฉาเรตฺวา,

“โก เอโส -อิติ วุตฺเต, “อหํ สามิ -อิติ.

“กึ เอตํ -อิติ.

“อัย เอโก คามวาสี ตุมหากํ ปาติยํ ฆตฺตปิณฺเฑ ปิปาสา อูปปาเทสิ, เอกํ ฆตฺตปิณฺฑํ ทาเปถ -อิติ.

“น สกกา ลทฺฐุ^๕ -อิติ.

“กึ สมม สุตฺนเต -อิติ.

“สมม สุตฺมเม, อปิจ ลภนฺโต ชีวิสสามิ, อลภนฺตสฺส เม มรณํ ภวิสฺสติ -อิติ.

โส ปฺน วิรวี “อัย กิร สามิ อลภนฺโต มริสฺสติ, ชีวิตฺมสฺส เทถ -อิติ.

“อมฺโห ฆตฺตปิณฺเฑ นาม สตมปิ อคฺขติ สตทวยมปิ อคฺขติ, โย โย ยาจติ, ตสฺส ตสฺส ททมาโน กิมฺหํ ภูณฺชิสสามิ -อิติ.

“สามิ อัย อลภนฺโต มริสฺสติ, ชีวิตฺมสฺส เทถ -อิติ.

“น สกกา มุชา ลทฺฐุ^๕, ยทิส ปน อลภนฺโต น ชีวิสสติ, ตินฺนิ สํวจฺจรานิ มม เคเห ฆตี กโรตุ, เอกมสฺส ฆตฺตปาตี ทาเปสฺสามิ -อิติ.

[ชาวชนบทยอมทำการจ้างในบ้านเศรษฐี]

คามวาสี ตํ สุตฺวา “เอวํ โหตุ สมม -อิติ สหายกํ วุตฺวา ปุตฺตทวารํ ปหาย

“ฆตฺตปาติออตฺถาย ตินฺนิ สํวจฺจรานิ ฆตี กิรสามิ -อิติ เสฏฐิสฺส เคหํ ปาวิสสิ.

๑ ส. ย. “สมม -อิติ นตฺถิ.

๒ ส. ย. นคเร.

๓ ส. ย. ชนปทวาสี.

๔ ส. ย. มลฺลจาติมลฺลเจ.

๕ เอติสฺส -อิติ ยุตฺตตฺร.

โส ภาติ กโรนโต สพพกิจจานิ สกุกจํ อกาสิ, เคเห วา อรณฺเณ วา ทิวา วา รตตี วา^๖ กตตพพกมฺมานิ กตาเนว ปณฺญายีสุ.

“กตตภตฺติโก -อิตฺติ วุตฺเต, สกกลนคฺเร ปณฺญายี.

อถสฺส ทิวเสสุ ปรีปนฺนเณสุ, กตตเวยยาวภฺมิโก “กตตภตฺติกสฺส สามิ ทิวโส ปรีปนฺนเณ,
ทฺทกฺโร เตน กตฺ ตีณิ สํวจฺจรานิ ภาติ กโรนฺเตน, เอกมฺปิ กมฺมํ น สงฺโกปิตฺตพฺพํ -อิตฺติ อาห.

อถสฺส เสฏฺฐิ “อตฺตโน สายมาสปาตฺราสตถาย เทว สหสฺसानิ, ตสฺส ปาตฺราสตถาย สหสฺส -อิตฺติ ตีณิ สหสฺसानิ ทาเปตฺวา
อาห “อชฺช มยฺหํ กตตพพปฺริหารํ ตสฺเสว กโรถ -อิตฺติ,

วตฺวา จ ปน ฐเปตฺวา เอกํ จินฺตตามณิ นาม ปิยภริยํ อวเสสชนมฺปิ “อชฺช ตเมว ปรีวาเรถ -อิตฺติ วตฺวา สพพํ สมฺปตฺตี ตสฺส นียยาเทสิ.

[นายภตตภตติกะเตรียมบริโศคภัต]

โส เสฏฺฐิโน นหาโนทเกน ตตเถว^๗ โภจฺจฺจกฺก ตสฺมี ผลเก นิสฺสินโน นหาตฺวา ตสฺเสว นีวาสนสาฎฺเณ นีวาเสตฺวา ตสฺเสว ปุลลนเก นิสฺสีทิ.

เสฏฺฐิปี นคฺเร เภริณฺจาราเปสิ

“กตตภตฺติโก นคฺเรเสฏฺฐิสฺส เคเห ตีณิ สํวจฺจรานิ ภาติ กตฺวา กตตปาตี ลภิ, ตสฺส ภุณฺชนสมฺปตฺตี โอลเณนฺตุ -อิตฺติ.

มหาชฺโน มลฺจาติมลฺจํ อภิริทิตฺวา ปสฺสตี.

คามวาสิสฺส โอลเณนฺตุโลกิตฺตภูฏานํ กมฺปนาการปฺปตฺตํ อโหสิ.

นาฎกา ตํ ปรีวาเรตฺวา อภฺจฺจสุ.

ตสฺส ปุโรโต กตตปาตี วทฺเตตฺวา ฐปฺยีสู.

อถสฺส หตฺถโธวณเวลาย คณฺธมาทเน เอโก ปจฺเจกพฺพุโร สตตเม ทิวเส สมฺปาตฺตีโต วุฏฺฐาย

“กตถ นุ โข อชฺช ภิกฺขาจารตถาย คจฺฉามิ -อิตฺติ อุปฺชาเรนฺโต กตตภตฺติโก อทฺทส.

อถ โส “อโย ตีณิ สํวจฺจรานิ ภาติ กตฺวา กตตปาตี ลภิ, อตฺถิ นุ โข เอตฺสฺส สทฺธา นตฺถิ -อิตฺติ อุปฺชาเรนฺโต “อตฺถิ -อิตฺติ ญตฺวา

“สทฺธาปิ เอกจฺเจ สงคฺทํ กาทฺถุ น สกฺโกนฺติ, สกฺขิสฺสตี นุ โข เม สงคฺทํ กาทฺถุ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา

[อถ น] “สกฺขิสฺสตี เจว มม จ สงคฺทการณํ นิสฺสาย มหาสมฺปตฺตี ลภิสฺสตี -อิตฺติ ญตฺวา จีวรํ ปารุปีตฺวา ปตฺตมาทาย

เวหาสิ อพฺกคฺคนตฺวา ปรีสนฺตเรณ คนฺตฺวา ตสฺส ปุโรโต ฐิตเมว อตฺตานํ ทสฺเสสิ.

[นายภตตภตติกะถวายภัตแก่พระปัจเจกพุทธะ]

โส ปจฺเจกพฺพุโร ทิสฺวา จินฺเตสิ “อหํ ปุพฺเพ อทินฺนภาเวณ เอกิสฺสา กตตปาตฺติยา อตฺถาย ตีณิ สํวจฺจรานิ ปรีเคเห ภาติ อกาสิ,

อิทานิ เม อิหํ กตตฺติ เอรตฺตตินทิวํ รุกฺเขยฺย, สเจ ปน ตํ อยฺยสฺส ทสฺสามิ, อนเณกานิ^๘ กปฺโปภฺภิสฺสทสฺसानิ รุกฺขิสฺสตี,

อยฺยสฺเสว นํ ทสฺสามิ -อิตฺติ.

๖ ส. ย. เอตถนฺตเร “สพฺพานิ -อิตฺติ อตฺถิ.

๗ ส. ย. ตสฺเสว.

๘ ส. ย. อถสฺส เอตทโหสิ.

๙ ส. ย. เอตถนฺตเร “มํ -อิตฺติ อตฺถิ.

โส ตีณิ สัจจธรรณิ ภทฺตี กตฺวา สทฺถภทตฺตปาตีโต เอกปิณฺฑมปิ มุขเ อฏฺฐเปตฺตวาว
ตณฺหํ วิโนทตฺวา สยเมว ปาตี อุกฺขิปิตฺวา ปจฺเจกพุทฺธสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา ปาตี อณฺเณสฺส หตฺถे ทตฺวา
ปฺยจปติฏฺฐิตฺเตน วณฺทิตฺวา ปาตี วามหตฺถเณน คหตฺวา ทกฺขิมหตฺถเณน ตสฺส ปตฺเต ฆตฺตํ อากิรี.

ปจฺเจกพุทฺโธ ภทตฺตสฺส อฺปทฺตมเสสกาเล ปตฺตํ หตฺถเณน ปิพฺพิ.

อถ นํ โส อาห “ภนฺเต เอโกว ปฏฺวิโส น สกฺกา ทฺวิธา กาทฺ, มา มํ อธิ โลเก สงฺคณฺหาถ”, ปรโลเก สงฺคหเมว กโรถ,
สาวเสสํ อกตฺวา นิรวเสสเมว ทสฺสามิ -อิติ.

[ทานที่ถวายไม่เหลือมีผลมาก]

อตฺตโน ทิ โลกมฺปิ อนวเสสเสตฺวา ทินฺนํ นิรวเสสนฺนาม, ตํ มหปฺผลํ โหติ.

โส ตถา กโรนฺโต สพฺเพ ทตฺวา ปุณฺ วณฺทิตฺวา “ภนฺเต เอกํ ภทตฺตปาตี นิสฺสาย ตีณิ สัจจธรรณิ เม ปรเคเห ภทฺตี กโรนฺเตน ทฺกฺขํ อณฺเณตํ,
อิทานิ เม นิพฺพตฺตภูฏานเ สุขเมว โหตุ, ตุมฺहेหิ ทิฏฺฐธมฺมสฺเสว ภทฺตี ภเวยฺย -อิติ อาห.

ปจฺเจกพุทฺโธ “เอวํ โหตุ, จินฺตามณิ วีย เต สพฺพกาเม ททฺมานา สงฺกปฺปา ปุณฺณจฺนโท วีย ปริปฺปูเรนฺตุ -อิติ อณฺเณทนํ กโรนฺโต

“อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตฺยหํ	ชิปปเมว สมิชฺฉตฺ,
สพฺเพ ปูเรนฺตุ <u>สงฺกปฺปา</u>	จฺนโท ปณฺณรโส ^๒ ยถา,
อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตฺยหํ	ชิปปเมว สมิชฺฉตฺ,
สพฺเพ ปูเรนฺตุ <u>สงฺกปฺปา</u>	มณิ โชติโรโส ยถา -อิติ

วตฺวา

“อํ มฺหาชนํ^๑ ยาว คนฺธมาทนปพฺพตคฺมมา มํ ปสฺสนฺโตว ติฏฺฐตฺ -อิติ อธิฏฺฐาย อากาเสน คนฺธมาทนํ อคฺมาสิ.

มฺหาชนํปิ นํ ปสฺสนฺโตว อฏฺฐาสิ.

โส ตตฺถ คนฺตฺวา ตํ ปิณฺฑปาตํ ปฺยจสฺตานํ ปจฺเจกพุทฺธานํ วิภิชิตฺวา อทาสิ.

สพฺเพ อตฺตโน ปิโหนกํ คนฺหีสฺ.

“อํไป ปิณฺฑปาโต กถํ ปิโหติ -อิติ น จินฺเตตฺตพฺพ.

จตฺตาริ ทิ อจินฺเตยฺยานิ วุตฺตานิ, ตตฺตรายํ ปจฺเจกพุทฺธวิสโย -อิติ.

[คันธเศรษฐีแบ่งทรัพย์ให้ภัตตภทิกะ]

มฺหาชนํ ปจฺเจกพุทฺธานํ ปิณฺฑปาตํ วิภิชิตฺวา ทียมานํ ทิสฺวา สาธฺกการสฺสทานิ ปวตฺเตสิ.

อสนิปาตสทฺโท วีย อโหสิ.

ตํ สุตฺวา คนฺธเสฏฺฐิ จินฺเตสิ “ภทตฺตภทิกะ มยา ทินฺนสมปตฺตี ธาเรตฺถํ นาสกฺขิ มณฺเณ, เตนายํ มฺหาชนํ ปรึหาสํ กโรนฺโต อุนฺนทติ -อิติ.

๑ สงฺคณฺหาถ -อิติ ภวิตฺตพฺพ.

๒ ย. ปณฺณรสี.

๓ สี. ย. ชโน.

โส ปวตติชานนตถ์ มนุสเส เปเสสิ.

เต อาคนตวา “สมปตติธารณโก นาม สามิ เอวรूप โหติ -อิติ วตวา ตं ปวตตี อโรเจสุ.

เสฏฐิ ตं สุตวา ปยจวณณาย ปิตिया ผุฏฐสิโร หุตวา

“อโห ทุกกร เตน กตं, อห เอตถกं กาลิ เอวรूपาย สมปตติยา ฐิต์ กิลจิทาตุ นาสกขี -อิติ ตं ปกโกสาเปตวา

“สจจं กिर ตยา อิหนุนาม กตं -อิติ ปุจฉิตวา, “อาม สามิ -อิติ วุตเต, “หนท สหสส์ คเหตุวา ตว ทาเน มยหมปิ ปตตี เทหิ -อิติ อาห.

โส ตถา อกาสิ.

เสฏฐิปีสส สพพ อตตโน สนตกं มชเชม ภินทิตวา อทาสิ.

[สัมปทา ๔ อย่าง]

จตส์โส หิ สมปทา นาม “วตถุสมปทา ปจจยสมปทา เจตนาสมปทา คุณาติเรกสมปทา -อิติ.

ตถถ นิโรธสมาปตติโร อรหา วา อนาคามี วา ทกขิณียโย วตถุสมปทา นาม,

ปจจยานิ รมเมเน สเมเน อุปปตติ ปจจยสมปทา นาม,

“ทานโต ปุพเพ ทานกาเล ปจฉาภาเค -อิติ ตีสุ กालesu เจตนาย โสมนสสสหคตญาณสมปยุตตภาโว เจตนาสมปทา นาม,

ทกขิณียยสส ปน สมาปตตีโต วภูจิตภาโว คุณาติเรกสมปทา นาม -อิติ.

อิมสส จ “ชีณาสโว ปจเจกพุทโธ ทกขิณียโย, ภตี กตวา ลทฐภาเวเน ปจจโย รมมโต อุปปนโน, ตีสุ กาลesu เจตนา ปริสุทธา, สมาปตตีโต วภูจตมตโต ปจเจกพุทโธ คุณาติเรโก -อิติ จตส์โสปี สมปทา นิปพณนา.

เอตาสึ อานุกาเวเน ทิฏฐเว รมเม มหา สมปตตี ปาปุณนати, ตสมา โส เสฏฐิโน สนตีกา สมปตตี ลภติ.

[นายภักตภคิกะได้เป็นเศรษฐี]

อปรภาเค จ ราชาปิ อิมินา กตกम्म สุตวา ตं ปกโกสาเปตวา สหสส์ ทตวา ปตตี คเหตุวา

ตุฏฐมานโส มหนตं โภคं ทตวา เสฏฐิภูฐานิ อทาสิ.

“ภคตภคิกเสฏฐิ -อิติสส นามิ อโหสิ.

โส คนธเสฏฐินา สหสิ สหาโย หุตวา เอกโต ขาหนโต ปิวนโต^๑ ยาวตายุกั ฐุตวา ตโต จโต เทวโลเก นิพพตติตวา

เอกัง พุทธนตริ ทิพพสมปตตี อนุกาเวตวา อิมสมิ พุทธรูปาเท สาวตถิยิ สารีปุตตตเถรสส อุปภูฐากุเล ปฐิสนธิ คนทิ.

[นายภักตภคิกะไปเกิดในเมืองสาวตถิ]

อถสส มาตา ลทฐคพภบริหารา กติปาหจเจเนน

“อโห วตาทิ ปยจสเทหิ ภิกขุหิ สหสิ สารีปุตตตเถรสส สตรสโภชนं ทตวา กาสายวตถนินวตถา

สุวณณสรกั อาทาย อาสนปริยเนเต นิสินนา เตสั ภิกขุณิ อจฉิภูฐเสสกะ ภูเชยยิ -อิติ โทหพิณิ หุตวา ตเถว กตวา โทหพิ ปฐิวินเทสิ.

สา เสสมงคเสสุปี ตถารูปเมว ทานัง ทตวา ปุตตัง วิชายิตวา นามคหณทิวเส “ปุตตสส เม ภนเต สิขปาทานิ เทถ -อิติ เถโร อาห.

๑ ส. ย. เอตถนตเร สยนโต -อิติ อตถิ.

เถโร “กิมสฺส นามํ -อิติ ปุจฺฉิตฺวา, “ภนฺเต ปุตฺตสฺส เม ปฏฺฐิสฺสณฺณิโกโธ ปฏฺฐาย อิมสฺมี เคเห กสฺสจि **ทุกฺขน** นาม น ภูตฺพุพฺพ, เตเนวสฺส **สุขกฺุมาร**โรเตว นามํ ภวิสฺสตี -อิติ วุตฺเต, ตเทวสฺส นามํ คเหตฺวา สิขฺขาปทานิ อทาสี.

ตทา เอวฺมสฺส^๑ มาตุ “**นาหิ** มม ปุตฺตสฺส อชฺฌาसยํ ภินฺทิสฺสามิ -อิติ **จิตฺตํ** อุปฺปชฺชิ.

สา ตสฺส กณฺณวิชฺฌนมนฺจฺฉลาทีสุปี ตเถว ทานํ อทาสี.

[สุขกุมารบรรพชา]

กฺุมารโรปี สตฺตวสฺสสิกาเล “อิจฺฉาม**หิ** อมฺม เณรสฺส สนฺติเก ปพฺพชิตฺุ -อิติ อาห.

สา “สาธฺ ตาต, **นาหิ** ตว อชฺฌาसยํ ภินฺทิสฺสามิ -อิติ เณรํ นิมนฺเตตฺวา โภเชตฺวา

“ภนฺเต **ปุตฺโต** เม ปพฺพชิตฺุ อิจฺฉตี, **อิมาน्हิ** สายณฺหสมเย วิหารํ อาเนสฺสามิ -อิติ เณรํ อุโยเชตฺวา ญฺาตเก สนฺนิปาเตตฺวา

“ปุตฺตสฺส เม คิหิกาเล กตฺตพฺพกิจฺจํ อชฺเชว ภริสฺสาม -อิติ วตฺวา ปุตฺตํ อลงฺกริตฺวา มหนฺเตน สิริโสภคฺเคน วิหารํ เนตฺวา เณรสฺส นียฺยาเทสิ.

เถโรปี ตํ “ตาต **ปพฺพชฺชา** นาม ทฺกฺกรา, สกฺขิสฺสสิ อภริมิตฺุ -อิติ วตฺวา,

“ภริสฺสามิ โว ภนฺเต โอวาทํ -อิติ วุตฺเต, กมฺมฏฺฐานํ ทตฺวา ปพฺพาเชสิ.

มาตาปีตโรปีสฺส ปพฺพชฺชาสกฺการํ กโรนฺตา

อนฺโถวิหาเรยฺว สตฺตาทํ พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส สตรสฺโสภณํ ทตฺวา สายํ อตฺตโน เคหํ อคมฺสุ.

อภฺฐเม ทิวเส **สารีปุตฺตเถโร**, ภิกฺขุสงฺฆเม คามํ ปิณฺฑาย ปวิฏฺฐู, วิหาเร กตฺตพฺพกิจฺจํ กตฺวา

สามเณรํ ปตฺตจิวฺรํ คาหาเปตฺวา คามํ ปิณฺฑาย ปาวิสี.

[สุขสามเณรฝักตน]

สามเณโร อนฺตรามคฺเค มาติกาทีนํ ทิสฺวา ปณฺชิตฺสามเณโร วีย เณรํ ปุจฺฉิ.

เถโรปี ตสฺส ตเถว พฺยาทาสี.

สามเณโร ตานํ ตานํ การณานิ สุตฺวา “สเจ **ตฺมเห** อตฺตโน ปตฺตจิวฺรํ คณฺเหยฺยาถ, **อหิ** นีวตฺเตยฺยํ -อิติ วตฺวา,

เถเรน ตสฺส อชฺฌาसยํ อภินฺทิตฺวา “อาหฺร เม ปตฺตจิวฺรํ -อิติ ปตฺตจิวฺเร คหิเต, เณรํ วนฺทิตฺวา

นีวตฺตมาโน “ภนฺเต มย्हิ อาหารํ อาหฺรมานา สตรสฺโสภณํ อาหฺรยฺยาถ -อิติ อาห.

“กฺุโต ตํ ภริสฺสามิ -อิติ.

“อตฺตโน ปุณฺญฺเณน อลภนฺตา มม ปุณฺญฺเณน ภริสฺสธ ภนฺเต -อิติ.

อถสฺส **เถโร** กุณฺจิกํ ทตฺวา คามํ ปิณฺฑาย ปาวิสี.

โส วิหารํ คนฺตฺวา เณรสฺส คพฺภํ วิวริตฺวา ปวิสิตฺวา ทวารํ ปิธาย อตฺตโน กาเย ญฺาณํ โอตาเรตฺวา นิสีทิ.

ตสฺส คฺุณฺเตเชน สกฺกสฺส **อาสนิ** อุนฺหาการํ ทสฺเสสิ.

สกโก “กินนุ โข **เอต** -อิตี โอลเณโต สามเณร ทิสวา

“**สุขสามเณโร** อุปชฌายสส ปตตจิวร ทตวา ‘สมณธมมํ กริสสามิตี นินตโต, มยา ตตถ **คนตุ** วฏฐติ -อิตี จินเตตวา จตตารโ มหาราเช ปกโกสาเปตวา “คจฉถ ตาตา, วิหารสส อุปวเน ทุสสหเท สกเณ ปลาเปถ -อิตี อูโยเชสิ.

เต ตถา กตวา สมนตา อารกขํ คณหิสฺ.

จนทิมสุริเย “อตตโน วิมานานิ คณทิตวา ติมุทธ -อิตี อาณาเปสิ.

เตปี ตถา กริสฺ.

สยมปี อาวิชชนฎฐาเน อารกขํ คณหิ.

วิหาโร สนนินฺนโน นีรวโ อโหสิ.

สามเณโร เอกคเคน จิตเตน วิปสสนํ วทตตวา ตีณิ มคคผลานิ ปาปุณิ.

เถโร สามเณเรน “สตรสโฆชนํ อาทเรยยาถ -อิตี วุตโต “กสส นุ โข ฆเร สกกา ลทฐํ -อิตี โอลเณโต

เอกํ อชฌายสสมปนฺนํ อุปฎฐากกฺลํ ทิสวา ตตถ คนตวา

“ภนเต **สาธุ** โว กตํ อชช อีธาจจณเตหิ -อิตี เตหิ ตฎฐมานเสหิ ปตตํ คเหตุวา นิสีทาเปตวา ยาคุชชกํ ทตวา ยาว ภตตกาลา ฐมมกํ ยาจิต เตสํ สาราณีย ฐมมกํ กเถตวา กาลํ สลลกุเชตวา เทสนํ นิฎฐาเปสิ.

[สุขสามเณรบรรลอรหัต]

อถสส สตรสโฆชนํ ทตวา ตํ อาทาย คนตुकามํ เถรํ ทิสวา “ภุชถ ภนเต, อปรมปี ทสสาม -อิตี เถรํ โภเชตวา ปุน ปตตปุริ อทฺส.

เถโร ตํ อาทาย “**สามเณโร** เม ฉาโต -อิตี ตฺริตฺตฺริโต วิหารํ ปายาสิ.

ตํทิวสํ **สตา** ปาโตว นิกขมิตวา คนธกุฎิยํ นินฺนโน อาวชเชสิ “อชช **สุขสามเณโร** อุปชฌายสส ปตตจิวร ทตวา ‘สมณธมมํ กริสสามิ ตี นินตโต, นิปพนนํ นุ โข ตสส **กิจจํ** -อิตี.

โส ตินณเวยว มคคผลานํ ปตตภาวํ ทิสวา อุตตริปี อุปราเรณโต

“สกขิสสตายํ อชช อรหตตํ ปาปุณิตุํ, **สารีปุตโต** ปน ‘**สามเณโร** เม ฉาโตตี เวเคน ภตตํ อาทาย นิกขมตี.

สเจ, อิมสฺมี อรหตตํ อปฺตเต, ภตตํ อาทิสสตี, อิมสส **อนตราโย** ภวิสสตี. มยา คนตวา ทวารโกฎฐเก อารกขํ **คณทิตุ** วฏฐติ -อิตี จินเตตวา คนธกุฎิโต นิกขมม ทวารโกฎฐเก ฐตวา อารกขํ คณหิ.

เถโรปี ภตตํ อาหริ.

อถ นํ เภฎฐา วุตตนเยเนว จตตารโ ปญเห ปุจฉิ.

ปญทวิสชชนาวสาเน **สามเณโร** อรหตตํ ปาปุณิ.

สตา เถรํ อามนเตตวา “คจฉ สารีปุตต, สามเณรสส เต ภตตํ เทหิ -อิตี อาท.

เถโร คนตวา ทวารํ อาโกฏฐสิ.

สามเณโร นิคมิตวา อูปขมายสส วตถุ กตวา, “ภตตกิจจํ กโรหิ -อิตี วุตเต, เณรสส ภตเตน อนตถิกภาวํ ญตวา สตตวสสสิโก กุมาโร ตังขณญเวย อรหตตํ ปตโต นิจาสนนฺฐานํ” ปจจเวกขนโต ภตตกิจจํ กตวา ปตตํ ไรวี.

ตสมิ กาลे จตตารो มหाराชาโน อารกขํ วิสสขเซสฺ.

จนทิมสุริยาปี วิมานานิ มุญจิสฺ.

สโกปี อาวินชนนฺฐานे อารกขํ วิสสขเซสि.

สุริโย นภมขณํ อติกนฺโตเยว ปญญาอิ.

[บัณฑิตย้อมฝึกตน]

ภิกขุ “สายณโ ปญญาติ, สามเณเรน อิทาเนว ภตตกิจจํ กตํ, กิ นุ โข อชช ปุพพณโ พลวา ชาโต, สายณโ มนโ -อิตี วทิสฺ.

สตา อาคนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตทอิ กถาย สนนินฺนา -อิตี ปุจจิตวา, “ภนเต อชช ปุพพณโ พลวา ชาโต,

สายณโ มนโ, สามเณเรน อิทาเนว ภตตํ ภตตํ, อถ จ ปน สุริโย นภมขณํ อติกนฺโต ปญญาติ -อิตี วุตเต,

“ภิกขเว เอวเมว โหติ ปุญญวนฺตานํ สมณธมฺมํ กรณกาลे, อชช ทิ จตตารो มหाराชาโน สมนฺตา อารกขํ คณหิสฺ,

จนทิมสุริยา วิมานานิ คเหตุวา อญฺจิสฺ, สโก อาวินชนนเก อารกขํ คณหิ, อหมิ ทวารโกญฺจิสฺ อารกขํ คณหิ,

อชช สุขสามเณโร มาติกาย อุทกํ หรนต์ อุสุการะ อุสุ อุชฺุ กโรนเต ตจจเก จกาทินิ กโรนเต ทิสวา

อตตานํ ทเมตวา อรหตตํ ปตโต -อิตี วตวา อิมิ คากมาห

“อุทกํ ทิ นยนฺติ เนตติกา,

อุสุการา นมยนฺติ เตชนํ,

ทารุํ นมยนฺติ ตจจกา,

อตตานํ ทมยนฺติ สุพพตา -อิตี.

[แก้อรธ]

ตตถ “สุพพตา -อิตี: สุวทา สุขน โอวทิตพพา อนุสาสิตพพา -อิตี อตโถ.

เสส เหาฐา วุตตนยเมว.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปญฺิสฺ -อิตี.

สุขสามเณรวตถุ.

ทณทวคควณณา นิญฺฐิตา.

ทสโม วคโค.

๑๑. ชราวุคควณณา

๑. วิสาขาสหทัยกาวตถุ.

“โก นุ Һาโส ภิมานนโท -อิติ อิมิ ธรรมเทศนํ สตถา เขตวเน วิหรนโตะ วิสาขาย สหทัยกา อารพภ กเถสิ.

[สามีมอบภรรยาของตนแก่นางวิสาข]

สาวตถึยิ ภิร ปณจस्ता กฺลปุตตา “เอว อิมา อปฺปมาทวิหารินิโย ภวิสสนติ -อิติ อุตฺตโน อุตฺตโน ภริยาโย วิสาขํ มหาอุปาสิกํ ปฏิจฺฉาเปสฺสิ.
ตา อุยฺยานํ วา วิหารํ วา คจฺฉนฺติโย ตาย สทฺธิเยว คจฺฉนฺติ.

[มหรสพเกี่ยวกับสุรา]

ตา เอกสมิ กาลे “สตฺตาทํ สุราจฺฉโน ภวิสสตี -อิติ ฉเน สงฺฆุญฺญู, อุตฺตโน อุตฺตโน สามิกานํ สุริํ ปฏิยาเทสฺสิ.

เต สตฺตาทํ สุราจฺฉนํ กิฬิตฺวา อญฺญูเม ทิวเส กมฺมณฺตกริยาเย นิกฺขนฺตา อคฺมสิ.

[หญิงเหล่านั้นคิดหาอุบายดื่มสุรา]

ตาปี อิตฺถิโย “มย สามิกานํ สมฺมุขา สุริํ ปาตุํ น ลภิมาหา, อวเสสสุรา จ อตฺถิ. อิมิ, ยถา เต น ชานนฺติ, ตถา ปวิสฺสาม -อิติ
วิสาขาย สนฺติกํ คนฺตฺวา “อิจฺฉาม อยฺเย อุยฺยานํ ทญฺฺจ -อิติ วตฺวา, “สาธุ อมฺมา, เตนฺหิ กตฺตพฺพกิจฺจานิ กตฺวา นิกฺขมถ -อิติ วุตฺเต,
ตาย สทฺธิ คนฺตฺวา ปฏิจฺฉนฺนาการเณ สุริํ นิหราเปตฺวา อุยฺยานเณ ปวิตฺวา มตฺตา วิจริสฺสุ.

วิสาขา “อฺยฺยุตฺต อิมาทิ กตํ, อิทานิ ‘สมณฺสส โคตมฺสส สาวิกา สุริํ ปวิตฺวา วิจฺรณฺตีตี ตฺถิตฺถิยาปี ครหิสฺสนติ -อิติ จินฺเตตฺวา
ตา อิตฺถิโย อาห “อมฺมา อฺยฺยุตฺต โว กตํ, มมปี อฺยฺยโส อฺปฺปาทีโต, สามิกาปี โว กุชฺฉิสฺสนติ, อิทานิ กิ ภริสฺสถ -อิติ.

“คิลานาลยํ ทสฺสยิสฺสาม อยฺเย -อิติ.

“เตนฺหิ ปณญายิสฺสถ สเกน กมฺเมเน -อิติ.

ตา เคหํ คนฺตฺวา คิลานาลยํ ภริสฺสุ.

อถ ตาสํ สามิกา “อิตฺถนฺนามา จ อิตฺถนฺนามา จ กทํ -อิติ ปุจฺฉิตฺวา “คิลานา -อิติ สุตฺวา

“อทฺธา เอตาทิ อวเสสสุรา ปีตา ภวิสสตี -อิติ สลลภฺเขตฺวา ตา โปเถตฺวา อนยพฺยสนํ ปาเปสฺสิ.

ตา อปรสมิปี ฉนฺวาเร ตเถว สุริํ ปาตุกามา วิสาขํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา “อฺยฺเย อุยฺยานํ โน เณหิ -อิติ วตฺวา

“ปฺพเพปิ เม ตุมฺเหหิ อฺยฺยโส อฺปฺปาทีโต, คจฺฉถ, น โว อห เณสฺสามิ -อิติ ตาย ปฏิกฺขิตฺตา

“อิทานิ เอวํ ภริสฺสาม -อิติ สมฺสสาเสตฺวา ปุณฺ ตํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา อาหสิ “อฺยฺเย พุทฺธปุชฺชํ กาทฺตุกามมฺห, วิหารํ โน เณหิ -อิติ.

“อิทานิ อมฺมา ยฺุชฺชตี, คจฺฉถ, ปริวจฺฉํ กโรถ -อิติ.

ตา จงฺโกญฺเจเท คนฺธมาลาทีนํ^๑ คาหาเปตฺวา สุราปฺณฺเนน มุญฺญิวารเก หตฺถเหติ โอลมฺเพตฺวา มหาปญฺเฐ ปารุปีตฺวา วิสาขํ อฺปฺสงฺกมิตฺวา
ตาย สทฺธิ วิหารํ ปวิสฺमानา เอกมฺนตํ นิสิตฺตฺวา มุญฺญิวารเกเหว สุริํ ปวิตฺวา วารเก ฉทฺเทตฺวา ธรรมสภายํ สตฺถุ ปุโรโต นิสิตฺสิ.

วิสาขา “อิมาสํ ภานฺเต ธรรมํ กเถถ -อิติ อาห.

ตาปี มทฺเวเคน กมฺปมานสริรา “นจฺจิสฺสาม คายิสฺสาม -อิติ จิตฺตํ อฺปฺปาเทสฺสิ.

สตฺถา “อาม วิสาเ ปาปิกาเอว เอสา สุรา นาม, เอตถหิ นิสสาय อเนกสตฺธา^๑ อนนยพยสนํ ปตฺตา -อิติ วตฺวา,
“กทา ปเนสา ภาเนเต อุปปนฺนา -อิติ วุตเต, ตสสา อุปปตฺตี วิตถาเรน กเถตุํ อตีตํ อาทริตฺวา กุมภชาตกํ” กเถสีติ.

วิสาขาสหાયิกาวตฺถุ.

๑ สී. ยุ. อเนเก สตฺธา.

๒ ขุ. ขา. ๒๗/๔๗๗. ตทญฺญกถา. ๗/๑๙๑.

๒. สิริมาวตถ.

“ปัสส จิตตกตัม พิมพ์ -อิตติ อิมม ธรรมเทศนํ สุตถา เวฬุเน วิหรนโต สิริมา อารพภ กเถสิ.

[นางสิริมาบรรลุโสดาปัตติผล]

สา กिर ราชคเห อภิรุปา คณिका เอกสมी อนุโตवासเส सुमनसेग्गुत्तुत्तसस गिरियाय पुण्णकसेग्गुत्तित्तया उदुत्तराय नाम
उपासिकाय अप्रचमितावा तं पसातेत्तुगामा तसस केहे गिक्खुसंगेहेन सत्थि कत्तमतत्तकिज्जं सत्तगारं चमापेतवा
त्तंतिवस्सं तसवल्लसस गत्तदानुमोहनं सुत्तवा काणापरियोसाने षोदापत्तिफलं पाप्पुणि.

“อกโกเธน ชินเน โกรธัง, อสารุ สาราณา ชินเน,
ชินเน กทริยัม ทาเนน, สจเจนาสิกาวาทิม -อิตติ

อเยตถ สงเขโป.

วิถถารกถา ปน โกธวคเค อนุโมทนคาถาถนณนายเมว อาวิภวิสสติ.

เอว โสดาปत्ติผลัม ปตวา तसवल्लं निमनेत्तवा पुनत्तवเส महत्तानं तत्तवा संगसस อग्गुकमतัม นิพพत्ถं ฐ पेสิ.

อาทิตโต ปग्गุทาย นิพพत्ถं อग्गุ กิक्खุ केहि คจ्जनत्ति.

“สปปิ คณหาถ, ชีริ คณหาถาติอาทิมิ วत्तวา เตสं ปत्तेเต ปุเรติ.

เอगेन लत्थं तिถณम्मि जत्तुम्मि पिเทติ.

เทวสิกะ सोपसกาหาปณपरिพเพयेन पिถत्तปาโต ทियत्ति.

อถกทิวส อโก กิक्खุ तससा केहे अग्गुकमतัม गुणचित्ता ทियोชนมत्तถเก เอกं विहारं อคมาสิ.

อถ नं सायं णेरुपग्गुทานे निสิน्हं กิक्खु पुज्जิสु “आवुसो गहि गिक्खं केहेत्तवा आकत्तिसि -อิตติ.

“สิริมาเย อग्गुकमतัม मे गत्तัม -อิตติ.

“มณป กत्तวา เทติ आवุโส -อิตติ.

[ภิกษุพรรณนาความดีของนางสิริมา]

“น สกกา तससा गत्तัม वण्णेत्तु, อติวिय ปณितัม กत्तวา เทติ, เอगेन लत्थं तिถณम्मि जत्तुम्मि पिเทति,

तससा पन तेयेयธम्मโตपि तससनमेव उत्तरित्तरं, सा हि आवुरुपा ज आवुरुपा ज -อิตติ तससा कुणे กเถสิ.

อเอโก กิक्खุ तससा कुणณถं सुत्तวา अत्तसเนเนว सिनेหं อุปปาเทत्तวา

“มया कनत्तवा तं तग्गु वग्गुत्ति -อิตติ อत्तโน वससคคं गเถत्तวา तं गिक्खु จิต्तิกัม पुจ्जित्तिวา

“เสว आवुโส तस्मि केहे त्व” संगत्तेโร हुत्तวา अग्गुकमतัม लภिससสิ -อิตติ सुत्तวา तंชณณญेव पत्तच्चिरमाहाय ปกุกนโต,

ปาโตว อรุणे उक्कते, सलाकคं पวิสิत्तวา จित्तो संगत्तेโร हुत्तวา तससा केहे अग्गुकमतัม लภि.

[นางสิริมาเจ้า]

โย ปเนโส ภิกขุ ทัโย ภุชิตวา ปกคามิ, ตสส คตเวลายเมวสสา สรีเร โรโค อุปฺปชฺชิตฺติ, ตสฺมา สา อากรณานิ โอมฺภุจิตวา นิปชฺชิตฺติ.

อถสสา ทาสีโย อฏฺฐกภตฺตํ ลภิตวา อากเต ภิกขุ ทิสฺวา อารโจะสุ.

สา สหตถา ปตเต คเหตวา นิสฺทาเปตุํ วา ปริวิสิตุํ วา อสฺกโกนฺตี ทาสีโย อาณาเปสิ

“อมฺมา ปตเต คเหตวา อเยเย นิสฺทาเปตฺวา ยาคุํ ปายेतฺวา ชชชกํ ทตฺวา ภตฺตเวลาย ภตฺตสฺส ปตเต ปุเรตฺวา เทถ -อิตฺติ.

ตา “สาธฺ อเยเย -อิตฺติ ภิกขุ ปเวเสตฺวา ยาคุํ ปายेतฺวา ชชชกํ ทตฺวา ภตฺตเวลาย ภตฺตสฺส ปตเต ปุเรตฺวา ตสฺสา อารโจะสุ.

สา “มํ ปริคฺคเหตฺวา เนถ, อเยเย วนฺทิสฺสามิ -อิตฺติ วตฺวา ตาหิ ปริคฺคเหตฺวา ภิกขุณํ สนฺตํ นีตา ปเวธมาเนน สรีเรน ภิกขุ วนฺทิตฺติ.

โส ภิกขุ ตํ โอลเกตฺวา จินฺเตสิ

“คิลานาย ตาว อโย เอตฺสสา รูปฺโสภา, อโรคฺกาลे ปน สพฺพพากรณปฏฺิมนฺชิตฺตาย อิมิสฺสา กิทิสฺสิ รูปสมฺปตฺติ -อิตฺติ.

อถสส อนเภาวสฺสโกฏฺิสนฺนิจิตฺโต กิลโส สมฺพุทฺทจฺริ.

โส อนนฺณญมฺโน^๑ พุตฺวา ภตฺตํ ภุชิตฺตุํ อสฺกโกนฺโต ปตฺตมาทาย วิหารํ คนฺตฺวา ปตฺตํ ปิชาย เอกมฺนฺเต ฐฺูเปตฺวา จีวรํ อตฺถริตฺวา นิปชฺชิตฺติ.

อถ นํ เอโก สหายโก ภิกขุ ยาจฺนฺโตปิ โภเชตฺตุํ นาสกฺขิตฺติ.

โส จินฺนภตฺโต อโหสิ.

[นางสิริมาถึงแก่กรรม]

ตํทิวสเมว สายณฺหสมเย สิริมา กาลมกาสิ.

ราชา สตถุ สาสนํ เปเสสิ “ภนฺเต ชีวกสฺส กนิฏฺฐภคินี สิริมา กาลมกาสิ -อิตฺติ.

สตถา ตํ สุตฺวา รมฺภโย สาสนํ ปหิณฺนิ “สิริมาย ฉาปนกิจฺจํ นตฺถิ,

อามกฺสุสาเน ตํ, ยถา กาสฺนชา^๒ น ชาทฺนฺติ, ตถา นิปชฺชาเปตฺวา รกฺษาเปถ -อิตฺติ.

ราชา ตถา อกาสิ.

ปฏฺิปาฏฺิยา ตโย ทิวสา อตฺถิกนฺตา, จตฺตเถ ทิวเส สรีริ อุพฺฐมาयी.

นวหิ วณฺมุเขหิ ปพฺวา ปคฺขริสุ.

สกลสรีริ ภินฺนํ สาลิภตฺตจฺภาวึ วีย อโหสิ.

ราชา นคเร เภริณฺจาราเปสิ “ฐฺูเปตฺวา เคหฺรกฺขทารเก สิริมาย ทสฺสนตฺถํ อนาคจฺจนฺตานํ อฏฺฐกหาปณฺทมฺโต -อิตฺติ,

สตถุ สนฺตํ จ เปเสสิ “พุทฺธปฺปมฺโข กิร ภิกขุสงฺฆ สิริมาย ทสฺสนตฺถํ อากจฺจตฺ -อิตฺติ.

สตถา ภิกขุณํ อารโจาเปสิ “สิริมาย ทสฺสนตฺถํ คมฺิสฺสาม -อิตฺติ.

โสปี ทหฺรภิกขุ จตฺตาโร ทิวเส กสฺสจฺจิ วจฺนํ อคฺคเหตฺวา จินฺนภตฺโตว นิปชฺชิตฺติ.

ปตเต ภตฺต ปุติกํ ชาตํ, ปตเต มล อฏฺฐหิ.

๑ ส. ย. อณฺญาณิ.

๒ ส. กาสฺนชาทโย. ย. กาทโย.

อด น โส สหายนิกขุ^๑ อุปสงกมิตวา “อาวุโส สตถา สิริมาย ทสสนตถํ คจจติ -อติ อาท.

โส ตถา ฉาดชมตโตปิ “สิริมา -อติ วุตตปะเทเวว สหสา อุกฺกุหิตวา “กั ภาณสิ -อติ อาท,

“สตถา สิริมํ ทฏฺฐํ คจจติ, ตฺวปี คมิสสสิ -อติ วุตเต, “อาม คมิสสามิ -อติ
ภตตํ ฉปะเทตวา ปตตํ โรวีตวา ถวิกาย ปกฺขิปิตวา ภิกฺขุสงฺเขน สหธิ อคมาสิ.

สตถา ภิกฺขุสงฺขมปริวฺโต เอกปสเส อุกฺกุหิตวา.

ภิกฺขุสงฺขมปริวฺโต ราชปริสาปี^๒ อุปาสกปริสาปี อุปาสิกาปริสาปี เอกกปสเส อุกฺกุหิตวา.

[ศพนางสิริมาผู้เลอโฉมหาคามีได้]

สตถา ราชานํ ปุจฺฉิ “กา เอสา มหาราช -อติ.

“ภนเต ชีวกสส ภคินี สิริมา นาม -อติ.

“สิริมา เอสา -อติ.

“อาม ภนเต -อติ.

“เตนหิ นคร เภริญจาราเปหิ ‘สทฺสสํ ทตฺวา สิริมํ คณฺหาตุ -อติ.

ราชา ตถา อกาสิ.

เอโกปิ “อหํ -อติ วา “อหํ -อติ วา วทฺนโต นาม นาโหสิ.

ราชา สตถุ อารุเจสิ “น คณฺหนติ ภนเต -อติ.

“เตนหิ มหาราช อคฺขํ โอิหารเหหิ -อติ.

ราชา “ปญฺจสตานิ ทตฺวา คณฺหาตุ -อติ เภริญจาราเปสิ”, กถฺยจि คณฺหนกํ อทิสวา

“อชฺชเตยยานิ สตานิ, เทว สตานิ, สตํ, ปญฺญาสํ, ปญฺจวีสติกาปณฺ, ทสฺกหาปณฺ, ปญฺจกหาปณฺ, กหาปณํ, อชฺชํ, ปาทํ,
มาสกํ, กากณิกํ ทตฺวา สิริมํ คณฺหาตุ -อติ เภริญจาราเปตวา “มฺุชาปี คณฺหาตุ -อติ เภริญจาราเปสิ.

“อหํ -อติ วา “อหํ -อติ วา วทฺนโต นาม นาโหสิ.

ราชา “มฺุชาปี ภนเต คณฺหนโต นาม นตฺถิ -อติ อาท.

สตถา “ปสฺสส ภิกฺขเว มหาชนสฺส ปิยํ มาตุคามํ, อิมสฺมีเยว นคร สทฺสสํ ทตฺวา ปุพฺเพ เอกทิวสํ ลภิสฺสุ,

อิทานิ มฺุชา คณฺหนโตปิ นตฺถิ, เอวรูปํ นาม รูปํ ขยวยปฺปตตํ, ปสฺสส ภิกฺขเว อาตุรํ อตตภาวํ -อติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“ปสฺส จิตตฺกตํ พิมพํ

อรุกายํ สมฺมุสฺสิตํ

อาตุรํ พหุสงฺกปฺปิ,

ยสฺส นตฺถิ ชฺวํ จูตี -อติ.

๑ ส. ย. เสสสหายนิกกา ภิกฺขุ ... อาทิสฺสุ.

๒ ส. ราชปริสาปี.

๓ ส. ย. เภริญจาราเปตวา.

[แก้อรธ]

ตตถ จิตตกต - อิติ: กตจิตตกต วตถาภรณมาลาถการาทิหิ จิตตกต - อิติ* อตโถ.

พิมพ - อิติ: ทีฆาทิยุตตถฐาเนสุ ทีฆาทิหิ องคปจจจเคหิ สณฐิต อตตถาว.

อรุกาย - อิติ: นวนนั วณมุขานั วเสน อรุฏตกาย.

สมุสสิต - อิติ: ตีหิ อญฐิสเตหิ สมุสสิต.

อาตุรุ - อิติ: สพพกาล อิริยาปถาทิหิ ปิริหิตพพตาย นิจจคิลาน.

พหุสงกปปี - อิติ: มหาชเนน พหุชา สงกปปี.

ยสส นตถิ ฐว ฐิตติ - อิติ: ยสส ฐวภาโว वा ฐิตिภาโว वा नतथि, ऐकनूतेन ऐकनूविकीरुणवित्ठसन्धम्ममेव तं इत्थं पससथ - อิติ อตโถ.

เทสนาวसानะ จตุราสีติยา ปาณสพสสานั ธมมาภิสสมโย อโหสิ.

โสปี ภิกขุ โสตาปตตติผละ ปติฏฐหิ - อิติ.

สิริมาวตถ.

๓. อุตตรตเถรีวัตถุ.

“ปริชิตถมิมิ รุปี -อิตติ อิมิ ฌมมเทสนา สุตถา เซตวาเน วิหรนโต อุตตรตเถรี นาม อารพภ กเถสิ.

[พระเถรีอดอาหารเพราะน้ำใจกรุณา]

เถรี กิร วิสวสสสติกา ซาติยา ปิณฑาย จริตวา ลทชปิณฑปาตา อนตรวีถียิ เอกิ ภิกขุ ปสสิตวา ปิณฑปาเตน อापุจจิตวา ตสส อปฏิกชิปิตวา คณนตสส สพพ ทตวา นิราหารา อโหสิ.

เอว ทุติเยปิ ตติเยปิ ทิวเส ตสเสว ภิกขุโน ตสมิเยว ฐาเน ภตต์ ทตวา นิราหารา อโหสิ;

[ได้ฟังเทศนาบรรลุโสดาปัตติผล]

จตุตเถ ทิวเส ปน ปิณฑาย จรนต์ เอกสมิ สมพารฐฐาเน สตถาริ ทิสวา ปฏิกมมตติ โอลมพนต์ อตตโน จีวรกณณิ อกกมิตวา สณฐาตุ อสกุโกนติ ปริวตติตวา ปติ.

สุตถา ตสสา สนตักิ คนตวา “ภคินิ ปริชิตถมิมิ เต อุตตภาโว น จิสเสว ภิกขิสสตี -อิตติ วตวา อิมิ คากมาห

“ปริชิตถมิมิ รุปี โรคนิทธิ ปภงคณิ,
ภิกขตี ปุติ สนเทโท, มรณนตฺ หิ ชีวิตฺ -อิตติ.

[แก้อรธ]

ตสสโต “ภคินิ อิทํ ตว สริสสงฆาตุ รุปี มหลลภภาเวเน ปริชิตถมิมิ, ตถจ โข สพพโรคานํ นิवासณฐฐานตเถเน โรคนิทธิ,
ยถา โข ปน ตโรณปิ สิกาลิ “ขรสิคาลิ -อิตติ วุจจติ, ตโรณปิ คโฬจิลตา “ปุติลตา -อิตติ วุจจติ,
เอวํ ตทหุซชาติ สฺวณณวณณมปิ สมานํ นิจจํ ปคฆรณตเถเน ปุติกาเย ปภงคณิ.

โส เอโส ปุติโก สมานโน ตว เทโท ‘ภิกขตี น จิสเสว ภิกขิสสตี -อิตติ เวทิตพโพ.

กึการณา? มรณนตฺ หิ ชีวิตฺ: ยสมมา สพพสตตทานํ ชีวิตฺ มรณปรีโยसानเมว -อิตติ วุตต์ โหติ.

เทสนาวสาเน เถรี โสตาปัตติผลํ ปตตวา.

มหาชนสสาปิ สาคติกา เทสนา อโหสิ -อิตติ.

อุตตรตเถรีวัตถุ.

๔. อธิมานิกภิกขุวตถุ.

“ยานีมานิ -อติ อิมั ฌมมเทสนัน สตถา เขตวเนน วิหรนโต สมพหุเล อธิมานิกะ ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[พวกภิกษุสำคัญผิด]

ปญจสตทา กิร ภิกขุ สตถุ สนตติเก กम्मภูฐานัน คเหตุวา อรณญุ ปวิสิตวา ขณฺเณตา วายมนตา ฌานัน นิพพตเตตวา
กิลีสานัน อสมุททาจาเรน “ปพพชิตกัจจ โน นิปพนน -อติ มณฺญูมานา “อตตนา ปฏิลทศฺคณฺเณ สตถุ อาโรเจสสาม -อติ อาคจฺจิสฺสุ.

[พระศาสดาแก้คำสำคัญผิดนั้น]

สตถา เตสํ พหิทวารโกฏฐกั ปตตกาเลเยว อานนทตเถเร อาท

“อานนท เอเตสํ ภิกขุณฺเณ ปวิสิตวา มยา ทิฏฺฐเณ กมฺม นตฺถิ, อามกฺสุสานันฺ คณฺเณตา ตโต ปจฺจาคณฺเณตา มํ ปสฺสนตุ -อติ.

เถโร คณฺเณตา เตสํ ตมตถํ อาโรเจสิ.

เต “กั อมฺหากํ อามกฺสุสาเนน -อติ อวตฺตวา “ทีฆทสฺสิเนนา พุทฺเธเน การณ ทิฏฺฐันฺ ภาวิสฺสติ -อติ อามกฺสุสานันฺ คณฺเณตา
ตตถ กุณฺปนานิ ปสฺสนตฺวา เอกาหํ ทฺวิหํ ปติเตสฺสุ กุณฺเปสฺสุ อาฆาตํ ปฏิลภิตฺวา ตังฆณฺเณ ปติเตสฺสุ อลลสฺรีเรสฺสุ รากํ อุกฺปาทยีสฺสุ.
ตสฺมิ ขณฺเณ อตตโน สกิลเสสฺภาวํ ชานีสฺสุ.

สตถา คณฺเณทฺถิยํ นิสินฺโนว โอภาสํ ฝริตฺวา เตสํ สมฺมุখে กเถนโต วิย

“ปฏฺวิรูปํ นุ โข ภิกขเว ตุมหากํ เอวรูปํ อฏฺฐิสฺสงฆาตํ ทิสฺวา รากฺรตี อูปฺปาเทตฺ -อติ วตฺวา อิมํ คาทมาท

“ยานีมานิ อปตฺถานิ อลาพุเนว สารเท

กาโปตฺถานิ อฏฺฐินิ, ตานิ ทิสฺวาน กาท รติ -อติ.

[แก้บรรณ]

ตตถ อปตฺถานิ -อติ: ฉชฺชิตานิ.

สารเท -อติ: สรทกาเล วาตาทปพฺททานิ ตตถ ตตถ วิปฺปกิณฺณานิ อลาพุนิ วิย.

กาโปตฺถานิ -อติ: กโปตฺถกวนฺณานิ.

ตานิ ทิสฺวาน -อติ: ตานิ เอวรูปานิ อฏฺฐินิ ทิสฺวา ตุมหากํ กาท รติ, นนุ อปฺปมตฺตกมฺปิ กามรตี กาตฺ น วฏฺฐติเยว -อติ อตฺโถ

เทสนาวสาเน เต ภิกขุ ยถาสฺฐิตาว อรหตฺตํ ปตฺวา ภควนฺตํ อภิตถวมาเน อาคณฺเณตา วณฺทีสฺสุ -อติ.

อธิมานิกภิกขุวตถุ.

๕. รูปนันทเถรีวัตถุ.

“อภฺรฺฐึนํ นครํ กตํ - อิติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา เซตวเน วิหรนฺโต ชนปทกฺลยาณิ รูปนันทเถรี อารพภ กเถสิ.

[พระนางรูปนันทาทรงผนวช]

สา กิเรกทิวสํ จินฺตสิ “มยํ เชฏฺฐภฺรฺตโก รชชสิริ ปหาย ปพฺพชิตฺวา โลกํ อคฺคบุคฺคโล พุทฺโธ ชาโต, ปุตฺโต ปิสฺส ราชุลกุมารํ ปพฺพชิตํ, ภฺรฺตปิ เม ปพฺพชิตํ, มาตา ปิ เม ปพฺพชิตา, อหฺปิ, เอตฺตเก ญฺาติคณฺเณ ปพฺพชิตฺ, เคเห กิ ภิรฺสสามิ, ปพฺพชิสฺสามิ - อิติ.

สา ภิกฺขุณฺสปสฺสํ อุตฺตมํ ภิรฺสสามิ ปพฺพชิตํ ญฺาติคณฺเณ, โน สทฺธาย.

อภิรุตตาย ปน “รูปนันทา - อิติ ปญฺญายิ.

[พระนางไม่เข้าเฝ้าพระศาสดาเพราะเกรงถูกตำหนิ]

สา “สตฺถา ภิร ‘รูป’ อนิจจํ ทุกฺโข อนตฺตา, เวทนา, สญฺญา, สงฺขาร, วิญฺญาณ อนิจจํ ทุกฺโข อนตฺตาติ วทติ - อิติ สุตฺวา “เอวํ ทสฺสนิเย ปาสาทิเก มมาปิ รูปํ โทสํ กเถย - อิติ สตฺถุ สมฺมุขิภาวํ น คจฺจติ.

[ชาวอนครนิยมฟังธรรม]

สาวตฺถิวาสิน ปาโตว ทานํ ทตฺวา สมมาทินฺนุโปสธา สุตฺตฺตฺตราสงฺคา คนฺธมาลาทิตฺถตา สายณฺหสมเย เซตวเน สนฺนิปตฺติตฺวา ฌมฺมํ สฺถมฺนติ.

ภิกฺขุณีสง ภิ สตฺถุ ฌมฺมเทสนาย อุตฺตมํ จณฺโฑ วิหารํ คนฺธวา ฌมฺมํ สฺถมาติ.

ฌมฺมํ สุตฺวา นครํ ปวิสนฺตา สตฺถุ คณฺถกํ กเถนฺตาว ปวิสนฺติ.

[ความเลื่อมใสของบุคคล ๔ จำพวก]

จตุปปมาณิกเก ทิ โลกสนฺนิวาเส อุตฺตมํ เต สตฺตา, เยสํ ตถาคตํ ปสฺสนฺตานํ ปสาโท น อุตฺตมํ.

[๑. รูปปปมาณิกา]

รูปปปมาณิกา ทิ สตฺตา ตถาคตสฺส ลกฺขณานุปฺพยุชนปฏิมฺนฺตํ สฺวณฺณวณฺณํ สิริํ ทิสฺวา ปสฺสทฺติ.

[๒. โสฬสปมาณิกา]

โสฬสปมาณิกา อนเภานิ ชาติสฺตานิ นิสฺสาย ปวตฺตํ สตฺถุ คณฺโฆสฺสเยว อภฺรฺฐุคฺสมนฺนาคตํ ฌมฺมเทสนาโฆสฺสเยว สุตฺวา ปสฺสทฺติ.

[๓. ลูชุปมาณิกา]

ลูชุปมาณิกา ปิสฺส จิวราทิลูชุตํ ปฏิจฺจ ปสฺสทฺติ.

[๔. ฌมฺมปปมาณิกา]

ฌมฺมปปมาณิกา ปิ “เอวํ รูปํ ทสฺสสฺส สิล, เอวํ ภิร สมาธิ, เอวํ ภิร ปญฺญา, ภคว สีสาทิ ทิ คณฺเณ ทิ อสฺมํ อุตฺตมํ อสฺมํ อุตฺตมํ อุตฺตมํ อุตฺตมํ - อิติ ปสฺสทฺติ.

เตสํ ตถาคตฺสสฺส คุณํ กถเณตํ, มุขํ นปฺปโหติ.

[พระนางรูปนันทาเถรีเข้าเฝ้าทรงสดับธรรม]

รูปนันทา ภิกขุณีนญเจะ อุปาสิกานญจ สนตีกา ตถาคตฺสสฺส คุณกถํ สุตฺวา จินฺเตสิ

“อติวिय เม ภาคิกสฺส วณฺณํ กถเณตฺยเยว, เอกทิวสํปี เม รูปเ ปโทสํ กถเณโต กิตฺตํ กถเสสฺสตี,

ยณฺนุนาหํ ภิกขุณี สหฺวี คณฺตฺวา อตฺตํ อทฺสเสตฺวาว ตถาคตํ ปสฺสิตฺวา ธมฺมํ^๑ สฺมุญฺจิตฺวา อากฺขเณยฺย -อิตฺติ.

สา “อหํ อชฺช ธมฺมสฺสวณฺณํ คมฺมสฺสามิ -อิตฺติ ภิกขุณีนํ อารโจะสิ.

ภิกขุณี “จิสฺสํ วต รูปนนฺทาย สตฺถุ อปฺปญฺจํ คณฺตฺกามตา อปฺปนฺนา, อชฺช สฺตถา อิมํ นิสฺสา ย จิจิตฺตํ ธมฺมเทสนํ เทเสสฺสตี -อิตฺติ ตฺถุจฺจมานสา ตมาทาย นิกฺขมฺมิสุ.

สา นิกฺขนฺตกาโล ตปฺปญฺจาย “อหํ อตฺตํ เนว ทเสสฺสสามิ -อิตฺติ จินฺเตสิ.

[พระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่พระนาง]

สฺตถา “อชฺช รูปนันทา มยํ อปฺปญฺจํ อากมฺมสฺสตี. กิทิสฺสิ นุ โข ตสฺสา ธมฺมเทสนา สปฺปายา -อิตฺติ จินฺเตตฺวา

“รูปคฺรฺกา เอสา อตฺตภาเว พลวสีเนหา, กณฺณกเณ กณฺณกฺุทฺธธมฺมํ วिय รูปเนวสฺสา รูปมทนิมมทํ สปฺปายํ -อิตฺติ สนฺนิฏฺฐานํ กตฺวา ตสฺสา วิหารํ ปวิสฺนสมเย เอกํ อภิรฺูปํ อิตฺถิ โสฬสฺวสฺสุทฺเทสิกํ รตฺตวตฺถนฺวตฺถํ สพฺพภาภณปฏฺิณฺฑิตํ วิชฺณี คเหตุวา อตฺตโน สนฺติเก รุตฺวา วิชฺมานํ อธิธิพฺเลน อภินิมฺมิ.

ตํ โข ปน อิตฺถิ สฺตถา เจว ปสฺสนฺตี รูปนนฺทา จ.

ภิกขุณี สหฺวี วิหารํ ปวิสิตฺวา ภิกขุณีนํ ปญฺจิปฺสเส รุตฺวา ปญฺจปตฺติฏฺฐิตเณ สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ภิกขุณีนํ อนฺตเร นิสินฺนา ปาทโต ปญฺจาย สตฺถารํ โอลเณตฺติ ลกฺขณวิจิตฺตํ อนฺพยุยชนสมฺมุขลํ พยามปฺปภาปริกฺขิตฺตํ สตฺถุ สรีรํ ทิสฺวา ปุณฺณจหนสฺสสิริกํ มุขํ โอลเณตฺติ สมิเป รุตฺติ อิตฺถิรูปํ อทฺทส.

สา ตํ โอลเณตฺวา อตฺตภาวํ โอลเณตฺติ สฺวณฺณราชหฺสิยา ปฺรโต กากิสิทิสํ อตฺตํ อวมนฺญ.

อธิมยรูปํ ทิฏฺฐกาโล ตปฺปญฺจาย อชฺช นิกฺขมฺมิสุ.

สา “อโห อิมิสฺสา เกสา โสภา, อโห ลลภา โสภํ -อิตฺติ” สพฺเพสํ สรีรปฺเบทฺसानํ รูปสิริยา สมากฺขณฺนิทฺติจิตฺตา ตสมิ รูปํ พลวสีเนหา อโหสิ.

สฺตถา ตสฺสา ตถถ อภิรตี ญตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโตว ตํ รูปํ โสฬสฺวสฺสุทฺเทสิกา วตฺถกมิตฺวา วิสฺตฺวสฺสุทฺเทสิกา กตฺวา ทเสสฺสิ.

รูปนันทา โอลเณตฺวา “น วตฺติ รูปํ ปุริมสทิสํ -อิตฺติ โลกํ วิรตฺตจิตฺตา อโหสิ.

สฺตถา อญฺกเกเนว ตสฺสา อิตฺถิยา สกิ วิชาตวณฺณํ มชฺฉิมิตฺถิวนฺณํ มหฺลลกิตฺถิวนฺณํ ชราชฺฉณมฺหลลกิตฺถิวนฺณํ -อิตฺติ.

สา ปิ อญฺพุพฺเพเนว “อหํ อนฺตรทิตํ, อหํ อนฺตรทิตํ -อิตฺติ ชราชฺฉณกาเล ตํ วิรชฺชมานา

ขณฺททนต์ํ ปลิตฺสิริ โอบกคํ โคปานสิวํกํ ทณฺทปรายนํ ปเวธมานํ ทิสฺวา อติวिय วิรชฺช.

อถ สฺตถา ตํ พยาธินา อภิภูตํ กตฺวา ทเสสฺสิ.

๑ ส. ย. ธมฺมสส.

๒ ส. ย. นลาภา โสภา -อิตฺติ.

สา ตัณฑณญเฐว ทณฺหญจ ตาลปณฺณญจ ฉชฺเขตฺวา มหาวีรวิ วีรวมาณา ภูมียํ ปติตฺวา สเก มุตฺตกรีสเส นิมุคฺคา อปฺราปํ ปรีวตฺติ.

รูปนันทา ตํ ทิสฺวา อติวีย วิรชฺชิ.

สตถา ตสฺสา อิตฺถิยา มรณํ ทสฺเสสิ.

สา ตัณฑณญเฐว อุทฺธมาตกภาวิ อापฺชฺชิ.

นวทิวณฺมุเขหิ ปุปฺพวภูมฺมฺโย เจว ปุฬฺวา จ ปคฺขริสฺสุ.

กาทโย สนนิปตฺติวาท วิลุมฺปีสฺสุ.

รูปนันทา ตํ โอลเกตฺวา “อโย อิตฺถิ อิมสฺมีเยว ฐาเน ชริ ปตฺตา พยาธิ ปตฺตา มรณํ ปตฺตา,
อิมสฺสาปิ อตฺตภาวสฺส เอวเมว ชราพยาธิมรณานิ อากมฺิสฺสนติ -อิตฺติ อตฺตภาวํ อนิจฺจโต ปสฺสิ.

อนิจฺจโต ทิฏฺฐตฺตาเอว ปน ทุกฺขโต อนตฺตโต ทิฏฺฐเวยว โหติ.

อถสฺสา ตโย ภาว อาทิตฺตา วีย คิวาย พทฺธกฺณปํ วีย จ อุปฺภูทฺธิสฺสุ.

กมฺมภูฏานาภิมฺขํ จิตฺต ปกฺขนฺทิ.

สตถา ตาย อนิจฺจโต ทิฏฺฐภาวํ ญตฺวา “สฺกฺขิสฺสตี นุ โข สยเมว อตฺตโน ปติฏฺฐํ กาทํ -อิตฺติ โอลเกนโต

“น สฺกฺขิสฺสตี, พหิทฺธา ปจฺจยํ ลทฺธิ วภูฏตี -อิตฺติ จินฺเตตฺวา ตสฺสา สปฺปายวเสน ฌมฺมํ เทเสนโต อีมา คาคา อภาสิ

“อาตุริ อสุจํ ปูตี	ปสฺส นนฺเท สฺมฺสสยํ
อุคฺขรณตํ ปคฺขรณตํ	พาลานํ อภิปตฺถิตํ;
ยถา <u>อิทํ</u> ตถา <u>เอตํ</u> ,	ยถา <u>เอตํ</u> ตถา <u>อิทํ</u> ;
ธาตุโย สฺยญฺโต ปสฺส,	มา โลกํ ปุนฺราคมิ;
ภเว ฉนฺทํ วิราเชตฺวา	อุปฺสนฺตา จริสฺสตี -อิตฺติ.

[พระนางนันทาสำเร็จโสดาปัตติผล]

อิตถํ สุทํ ภควา นนฺทํ ภิกฺขุณี อารพฺภ อีมา คาคาโย อภาสิตถ -อิตฺติ.

นันทา เทสนานุสาเรณ ญฺาณํ เปเสตฺวา โสตาปัตติผลํ ปาปุณฺนิ.

[พระศาสดาทรงแสดงวิปัสสนา]

อถสฺสา อุตฺตริ ตินฺณํ มคฺคผลานํ วิปสฺสนาปริวาสตถาย สตถา สฺยญฺตกมฺมภูฏานํ กเถตุํ

“นนฺเท มา ‘อิมสฺมี สรีเร สาโร อตฺถิตี สยญํ กริ, อปฺปมตฺตโกปิ ทิ เอตถ สาโร นตฺถิ,

ตีณิ อภูฏิสฺตานิ อสฺสาเปตฺวา กตํ อภูฏีณํ นครเมตฺตํ -อิตฺติ วตฺวา อิมํ คาคมาห

“อภูฏีณํ นครํ กตํ	มํสฺโลทิตฺเตปนํ,
ยตถ <u>ชรา</u> จ <u>มจฺจุ</u> จ	<u>มาโน</u> <u>มกฺโข</u> จ โอยฺโต -อิตฺติ.

[แก้อรธ]

ตสสโต “ยเถว हि पुपुण्णमाप्रणमाहिं โอทหนตถาย กุฏฐานิ อุสสาเปตวา วลลิตี พนธิตวา มตติกาย ลิมปีตวา
นครสงขาท พิพิทธา เคหิ กโรนติ,

เอวมิทอ อชมตติกปี ตีณิ อฏฐิสทานิ อุสสาเปตวา นหารูวินทอ มัสโสหิตเลปนัง ตจปฏิจณนัง ซีรณลกขณาย ขราย มรณลกขณสส มจจุโน
อาโรหสมปทาहिณี ปฏิจจ มชชนลกขณสส มานสส สุกตกรณวินาสนลกขณสส มกขสส จ โอทหนตถาย นคร กต.

เอวรูปเอว हि เอตถ กายิกเจตสีโก อาพาโร โอททิตโต. อิตอ อุทอ กัญจ คยหุคัง นตถิ -อิติ.

เทสนาวसान เอริ อรหตตัง ปาปุณิ.

มหาชนสส สาดถิกา ธम्मเทสนา อโหสิ -อิติ.

รูปนันทเถรีวตถุ.

๖. มลลิกาเทวีวตถุ.

“ชีเรนติ เว ราชรธา สัจจิตตา -อิตติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เซตวเน วิหรนโต มลลิกั เทวี อารพภ กเถสิ.

[พระนางมัลลิกาทำสนทนากับสุนัช]

สา กิร เอกทิวสั นหานโกฏฐกั ปวิฏฐา มุขั โหวิตวา โอนตสรีรา ชงฆา โหวิตุ อารภิ.

ตาย จ สหิเียว ปวิฏฐุ เอโก वलลภสุนัช อตถิ.

โส ตั ตถา โอนตั ทิสวา อสทฐมมสนถวั กาคุ อารภิ.

สา ตสส^๑ ผสสั สาทิยนตี อฏฐาสิ.

ราชา อูปริปาสาเท วาตปาเนน โอลเณโต ตั ทิสวา ตโต อาคตกาเล “นสส วสลิ, กสมมา เอวรูปมกาสิ -อิตติ อาห.

[พระราชารู้พระนางมัลลิกา]

“กี มยา กตั เทว -อิตติ.

“สุนเชน สหิ สนถวั -อิตติ.

“นตเถต เทว -อิตติ.

“มยา สามั ทิฏฐุ, นาห ตว สทททิสสามิ, นสส วสลิ -อิตติ.

“มหาราช โย โกจิ อิมั โภฏฐกั ปวิฏฐุ อิมินา วาตปาเนน โอลเณตสส เอโกว ทริธา ปญญาติ -อิตติ.

“อฏฐตั กเถสิ ปาเปติ.

“เทว^๒ สเจ เม น สทททสิ, เอตั โภฏฐกั ปวิส, อหนตั อิมินา วาตปาเนน โอลเณตสามิ -อิตติ.

ราชา มนุชธาตุโก ตสสา วจัน สทททิตวา โภฏฐกั ปาวิสิ.

สาปิ โช เทวี วาตปาเน รุตวา โอลเณตติ “อนฐพาล มหาราช กิณนาเมต อชิกาย สหิ สนถวั กโรสิ -อิตติ อาห,

“นาห ภทเท เอวรูป กโรมิ -อิตติ วุตเตปิ, “มยาปิ สามั ทิฏฐุ, นาห ตว สทททิสสามิ -อิตติ อาห.

ตัสสุวา ราชา “อทธา อิมั โภฏฐกั ปวิฏฐุ เอโกว ทริธา ปญญาติ -อิตติ สททท.

มลลิกา จินเตสิ “อัย ราชา อนฐพาลตาย มยา วญจิตโต, ปาป เม กตั, อญญจ เม อฏฐเตน อพภากิจิโต,

อิตถญจ เม กมม สตถาปิ ชานิสสตี, เทว อคคสาวกาปิ อสตี มหาสาวกาปิ ชานิสสนตี, อโห วต เม ภาริย กम्म กตั -อิตติ.

[พระนางมัลลิกาเกิดในอเวจี]

อัย กิร รมญเญ อสทิสทาเน สหายิกา อโหสิ.

ตตถ จ เอกทิวสั กตปริจจาโค ฌนสส จุททสโกฏฐกณโก อโหสิ.

๑ ส. ย. “ตสส -อิตติ นตถิ.

๒ ส. ย. “เทว -อิตติ นตถิ.

ตถาคตสฺส เสตจจตฺตํ นีสีนทปฺลลจโก อาธารโก ปาทปัฐ -อิตี อิมานิ ปน จตตารี อนคฺฆาเนว อหฺเส.

สา มรณกาลเ เอวรूपิ महाप्रिज्जाकं อนनुสฺสรตี ตत्त्वा पापकम्मं อนुสฺสรती กาลं กตฺวา อวิจิมฺหิ นิพฺพตฺติ.

รณญเ ปน สา อติวिय ปิยา อโหสิ.

[พระราชาทูลถามสถานที่พระนางเกิด]

โส พลวโส กาภิภูโต ตสฺสา สรริกัจจ กาเรตฺวา “นิพฺพตฺตภูฏานํ มฺสฺสา ปุจฺฉิสฺสามิ -อิตี จินฺเตตฺวา สฺตถุ สนฺติกํ อคฺมาสิ.

สฺตถา, ยถา โส อาคตฺการณํ น สรฺติ, ตถา อกาสิ.

โส สฺตถุ สนฺติเก สาราณียํ ธมฺมกถํ สุตฺวา ปมฺุสฺสิ,

เคหํ ปริภฺรูกาเล สรฺติว

“อหํ ภณ ‘มฺลลิกาย นิพฺพตฺตภูฏานํ ปุจฺฉิสฺสามิ สฺตถุ สนฺติกํ คณฺตฺวา ปมฺุสฺสุ, เสว^๑ ปุณ ปุจฺฉิสฺสามิ -อิตี ปุณฺทิวเส ปิ อคฺมาสิ.

สฺตถา ปิ ปฏฺิปาภฺวียา สฺตต ทิวसानิ, ยถา โส น สรฺติ, ตถา อกาสิ.

สา ปิ สฺตต อาหเมว นिरเย ปจฺิตฺวา อภฺรุม ทิวเส ตโต จฺูตา ตุสฺสิตฺถวเน นิพฺพตฺติ.

กสฺมา ปน สฺส สฺตถา^๒ อสรณภาวํ อกาสิ?

สา กิสฺส อติวिय ปิยา อโหสิ มน าปา, ตสฺมา ตสฺสา นिरเย นิพฺพตฺตภาวํ สุตฺวา

“สเจ เอวรูปา สทฺธา สมฺปนฺนา นिरเย นิพฺพตฺตา, ทานํ ทตฺวา กิ กิสฺสามิ -อิตี มิจฺฉา ทฺิฏฺฐิ คเหตฺวา

ปญฺจนํ ภิกฺขุสฺตานํ เคเห ปวตฺตํ นิจฺจกตฺตํ หฺรา เปตฺวา นिरเย นิพฺพตฺเตยฺย,

เตน สฺส สฺตถา สฺตต อาห อสรณภาวํ กตฺวา อภฺรุม ทิวเส ปิณฺฑาย จฺรนฺโต สยเมว ราชทวารํ อคฺมาสิ.

ราชา “สฺตถา อาคโต -อิตี สุตฺวา นิภฺขมิตฺวา ปตฺตํ อาทาย ปาสาทํ อภฺริหิตุํ อารภิ.

สฺตถา ปน รตฺสาลาย นีสิ ทิตุํ อาการํ ทสฺเสสิ.

ราชา สฺตถารํ ตตเถว นีสิ ทา เปตฺวา ยา คฺชชฺเคน ปฏฺิมาเนตฺวา วณฺทิตฺวา นีสินฺโนว

“ภนเต อหํ ‘มฺลลิกาย เทวียา นิพฺพตฺตภูฏานํ ปุจฺฉิสฺสามิ อาคณฺตฺวา ปมฺุสฺสุ, กตถ นุ โซ สา ภนเต นิพฺพตฺตา -อิตี.

“ตุสฺสิตฺถวเน มหาราช -อิตี.

“ภนเต ตาย^๓ ตุสฺสิตฺถวเน อนิพฺพตฺติยา“ โก อญฺญ นิพฺพตฺติสฺสตี, ภนเต นตฺถิ ตาย สทิสฺสา อิตฺถิ.

ตสฺสา ทิ นีสินฺน ภูฏานา ทิสฺสุ ‘เสว ตถาคตสฺส อิหํ ทสฺสามิ, อิหํ กิสฺสามิ ตี ทาน สฺวิธานํ ฐ เปตฺวา อญฺญ กิจฺจเมว นตฺถิ,

ภนเต ตสฺสา ปรโล กํ คต กาลโต ปฏฺุาย สฺริ เม น วหตี -อิตี.

[ธรรมของสัตว์บุรุษไม่เท่าเหมือนของอื่น]

อถ น สฺตถา “มา จินฺตยิ มหาราช, สพฺเพ ส ฐวธมฺโม อญ -อิตี วตฺวา “อญ มหาราช รโถ กสฺส -อิตี ปุจฺฉิ.

๑ ส. ย. เสวทานิ.

๒ ส. ย. เอตถนตฺเร ‘สฺตตอาห’ -อิตี อตฺถิ.

๓ ตสฺส -อิตี ยฺตุตฺตร.

๔ อนิพฺพตฺตาย -อิตี ปเทน ภวิตฺพ.

ราชา สิริสิ อณชลี ปติภูฏาเปตวา “ปิตามหสส เม ภาเนเต -อิติ [อาห.]

“อัย กสส -อิติ.

“ปิตุ เม ภาเนเต -อิติ.

“อัย ปน รโถ กสส -อิติ.

“มม ภาเนเต -อิติ.

เอวํ วุตเต สุตถา “มหาราช ตว ปิตามหสส รโถ เกน การณน ตว ปิตุ รณํ น ปาปุณิ, ตว ปิตุ รโถ ตว รณํ น ปาปุณิ,
เอวรूपสส นาม กภูฏกสิงครสสาปี ชรา อากจฉติ, กิมงคํ ปน อตตภาวสส,
มหาราช สปุริสธมมสเสว हि चरा नत्ति, सुत्ता पन ओशिरनका नाम नत्ति -อิติ वत्ता इमं काठमाह

“ซีรนต์ เว ราชรธา สุจิตตา,
อโถ สรีรมปี ชรํ อุเปติ,
สตุยจ รมโม น ชรํ อุเปติ,
สนโต หเว สพฺภิ ปเวทยนฺติ -อิติ.

[แก้รรถ]

ตตถ เว -อิติ:° นิปาโต.

สุจิตตา -อิติ: สตุตฺตี รตนฺนํ อปเรหิ จ รถาลงกาเรหิ สฺภุจฺ จิตตา ราชนํปี รธา ซีรนต์.

สรีรมปี -อิติ: น เกวลํ รธาเอว, อิํ สฺภุจฺคคิตํ สรีรมปี ขณฺจิจจาทีนํ ปาปุณฺนํ ชรํ อุเปติ.

สตุยจ -อิติ: พุทฺธาทีนํ ปน สนฺตานํ นววิธํ โลกุตฺตรธมฺโม จ กิลฺยจํ อุปะฆาตํ น กโรติ ชรํ น อุเปติ นาม.

ปเวทยนฺติ -อิติ เอวํ สนโต พุทฺธาทโย สพฺภิ ปณฺตฺเตหิ สหฺธิ กเถนฺติ -อิติ อตฺโถ.

เทสนาวสานे पपु षोडापत्तिफलानि पापुणीसु -อิติ.

มลลิกาเทวีวตถุ.

๗. โสฬสทนายิตเถรวตถุ.^๑

“ออปสสุตตยา ย ปุริโส -อิตติ อิมม ฐมมเทสนน สตถา เขตวเนน วิหรนโต โสฬสทนายิตเถร อารพภ กเถสิ.

[พระเถระกล่าวธรรมไม่เหมาะแก่งาน]

โส กิร มงคัล กโรนตานิ เคหิ คนตวา “ติโรกขเทสุ ตัญญุนติ -อิตติ อาทินา นเยน อวมงคัล กเถสิ,
อวมงคัล กโรนตานิ เคหิ คนตวา, ติโรกขทาทิสู กเถตพเพสุ,

“ทานญจ ฐมมจริยา จ -อิตติ อาทินา นเยน มงคลคาคา วา “ยงกิลจิ วิตต อธิ วา หุริ วา -อิตติ รตนสุตต วา กเถสิ.

เอว เตสุ เตสุ ฐาเนสุ “อณญ กเถสสามิ -อิตติ อณญ กเถนโตปิ “อณญ กเถมิ -อิตติ น ชานาติ.

[ถึงกาลก่อนก็เลอะเหมือนกัน]

ภิกขุ ตสส กถ สุตวา สตถุ อารโจะสุ “กี” ฆนเต โสฬสทนายิต มงคลามงคลฐาเนสุ, อณญสมิ กเถตพเพ, อณญเมว กเถสิ -อิตติ.

สตถา “น ภิกขเว อิทาเนเวส เอว กเถสิ, ปุพเพปิ อณญสมิ กเถตพเพ อณญเมว กเถสิ -อิตติ วตวา เตหิ ยาจิโต” อตตี อารหิ:

[บุรพกรรมของพระโสฬสทนายิต]

อตีเต พาราณสิย อคคิตตตสส นาม พราหมณสส ปุตโต โสภมตตตุมาริ นาม ราชาน อูปภุหิ.

โส ตสส ปิโย อโหสิ มนาโป.

พราหมโณ ปน กสิกมม นิสาย ชิวติ.

ตสส เทว โคณ อหะสุ, เตสุ เอโก มโต.

พราหมโณ ปุตต อาร “ตาด โสภมตต ราชาน เม ยาจิตวา เอกิ โคน อาร -อิตติ.

[โสมทตสอนให้พ่อทูลขอโค]

โสมทตโต “สจัน ราชาน ยาจิตสามิ, ลหุภาโว เม ปณญายิสสตี -อิตติ จินเตตวา “ตุมเหเวว ตาด ราชาน ยาจถ -อิตติ วตวา,
“เตนหิ ตาด ม คเหตวา ยahi -อิตติ วุตเต, จินเตสิ “อัย พราหมโณ ทนสปลโย ‘อภิกกม ปฏิกมาตี วจนมตตีปี น ชานาติ,
อณญสมิ วตตพเพ อณญเมว วทติ, สิขขาเปตวา ต เนสสามิ -อิตติ.

โส ต อาทาย วีรณตถมภก นาม สุตาน คนตวา ตินกลาเป พนธิตวา “อัย ราชาน, อัย อูปราชาน, อัย เสนาปตี -อิตติ” กตวา
ปฏิปาฏิยา ปีตุ ทสเสตวา “ตุมเหหิ ราชกุล คนตวา เอว อภิกกमितพพิ, เอว ปฏิกกमितพพิ, เอว นาม ราชาน วตตพพิ,
เอว อูปราชาน, ราชาน อูปสงกมิตวา ‘ชยตุ มหาราชวตี’ เอว วตวา อิม คาล วตวา โคน ยาเจยยาถ -อิตติ คาล อุกคณหาเปสิ

๑ ส. ย. ลาฬสทนายิตเถรวตถุ.

๒ กิ -อิตติ อติเรกปเทน ภวิตพพิ.

๓ ส. ย. “เตหิ ยาจิโต -อิตติ นตถิ.

๔ ส. วุตโต.

๕ ส. เสนาปตี -อิตติ นามานิ กตวา.

๖ ส. ย. ‘ชยตุ ภว มหาราช -อิตติ วตวา เอว ฐตวา ...

“เทว เม โคณา มหาราช, เยหิ เขตต์ กสาม เส,
เตสุ เอโก มโต เทว, ทุตยิ เทหิ ขตติย -อิตติ.

[โสมทตพาพ้อเข้าเฝ้าพระราชทาน]

โส สัจจธรรมตเตน ตั คาลิ ปคุณิ กตวา ปคุณภาวึ ปุตตสส อาโรเจตวา,
“เตนหิ दात กถจิเทว ปณณาการึ อาทาย อาคจณ, อหิ ปุริมตริ คนตวา รณโย สนติเก รุสสามิ -อิตติ วุตเต,
“สาธ दाต -อิตติ ปณณาการึ คเทตวา โสมทตสส รณโย สนติเก รุสสามิ อุตสาหปตโต ราชกุลิ คนตวา,
รณญา ตุฏฐจิตเตน กตปฏิสมโมเทโน “दात जिस्सि वत आकत्त, อิทมาสนิ. นิสสิทิตวา วท, येनโต -อิตติ วุตเต, อิมิ คากมา

“เทว เม โคณา มหาราช, เยหิ เขตต์ กสาม เส,
เตสุ เอโก มโต เทว, ทุตยิ คณห ขตติย -อิตติ.

[โสมทตได้รับพระราชทาน]

รณญา “กั วเทสิ दात, पुन वथेहि -อิตติ วุตเตปิ, ตเมว คากมา.

ราชา เตน วิรัชมิตวา กถิตภาวึ ญตวา สิติ กตวา “โสมทตต ตุมหากิ เคเท พหุ มณเญ โคณา -อิตติ วตวา,
“ตุมเหหิ ทินนา พหุ ภาวิสสนติ เทว -อิตติ วุตเต, โพธิสตตสส ตุสสิตวา
พราหมณสส โสฬส โคณ อลงการณทกั นีวาसनคามญจสส พรหมเทยยิ ทตวา มหนเตน ยเสน พราหมณิ อูโยเชสิ.

[ผู้มีสุตระน้อยเหมือนโคถึก]

สตถา อิมิ ธรรมเทสนิ อาหริตวา “ตทา ราชา อานนุโเท อโหสิ, พราหมโณ โลกุทายิ, โสมทโต อหเมว -อิตติ ซาตักิ สโมธานตวา
“น ภิกขเว อิทาเนว, पुपुपेपेस อตตโน อปัสสุตตาย, อญญสมิ วตตพเพ, อญญเมว วทิติ,^๑
อปัสสุตปุริโส หิ พลิตททสทิสเ นาม โหติ -อิตติ วตวา อิมิ คากมา

“อปัสสุตตาย ปุริโส พลิตทโทว ชีรติ,
มัสานิ ตสส วทณนติ, ปญญา ตสส น วทณนติ -อิตติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ อปัสสุตตาย -อิตติ: เอกสส วา ทวินัน วา ปณณาสกานิ อถวา ปน สุตตวคคานิ^๒

สพพนติเมเน ปริจเจเทน เอกสส วา ทวินัน วา สุตตานปิ อภาเวเน อปัสสุตโต อัย.

อปปิ^๓ กम्मภูฏานัน ปน อุกคเทตวา อนุญญชนโต พหุสสุโตว.

พลิตทโทว ชีรติ -อิตติ: ยถา หิ พลิตทโท ชีรมาโน วทณมาโน เนว มาตาปิตุณิ, น เสสญาทกานิ อตถาย วทณนติ, อถโย นีรตถกเมว ชีรติ,
เอวเมว อัยปิ น อูปชฌายวตตัง กโรติ, น อาจริยวตตัง, น อาคนตุควตตาทินิ, น ภาวนามตตมปิ อนุญญชติ, นีรตถกเมว ชีรติ.

๑ วเทสิ -อิตติ. ยุตตตริ.

๒ ส. ย. วคคานัน.

๓ อปปิ -อิตติ อติเรกปเทเน ภาวิตพพิ.

มंसานิ ตสฺส วฑฒนติ -อิติ:

ยถา พลิตททสฺส “ยฺคนงฺคลาทีนึ วหิตฺ อสมตฺโถ เอโส -อิติ อรณญเญ วิสสุภูตฺตสฺส ตตฺเถว วิจฺรณตฺสฺส ขาทนตฺสฺส ปิวนตฺสฺส มंसานิ วฑฒนติ,
เอวเมว อิมสฺสาปิ อุปชฌายาทีหิ วิสสุภูตฺตสฺส สงฺฆํ นิสฺสาย จตฺตาริ ปจฺจเย ลภิตฺวา อุทฺทวิเรจฺนาทีนึ กตฺวา กายํ โปเสนตฺสฺส มंसานิ วฑฒนติ,
ถุสฺสรึโร หุตฺวา วิจฺรติ.

ปณฺญา ตสฺส -อิติ: โลกียโลกุตฺตรา ปนสฺส ปณฺญา เอกงฺคฺลิมตฺตปิ น วฑฒติ.

อรณญเญ ปน คจฺจลตฺตาทินึ วีย^๑ ฉทฺวารานึ นิสฺสาย ตณฺหา เจว นวิจฺมานิ จ วฑฒติ -อิติ อตฺถโถ.

เทสนาวสาเน มหาชฺโน โสตาปตฺติผลาทินึ ปาปุณฺนิ -อิติ.

โลกุตตยิตถะวตถุ.

๘. ปฐมโพธิวัตถุ.

“อเนกชาติสังสาร - อิติ อิมั ฆมมเทสนั สตถา โพธิรุกขมูลเ นิสินโน อุทานวเสน อุทานตวา อปรภาเค อานนุทเถเรน ปุณฺณั ๑ กเถสิ.

[ทรงกำจัดมารแล้วเปล่งอุทาน]

โส ติ โพธิรุกขมูลเ นิสินโน, สุริเย อนตถงคเตเยว, มารพลั วิธมิตวา

ปฐมยามเ ปุพเพนิวาสปฏิจาทกั ตมั ปทาเลตวา

มชฌิมยามเ ทิพพจกขุ วิโสเธตวา

ปัจฌิมยามเ สตเตสุ การุญญตั ปฏิจจ ปจจยาการเ ญาณั โอตาระตวา ตั อนุโลมปฏิโลมวเสน สมมสนโต

อรุณคคมนเวลาย สห อจฉริเยหิ^๒ สมมาสมโพธิ อภิสมพุชฌิตวา

อนเเกหิ พุทตสทสเสหิ อวิหิตั อุทานั อุทานนโต อิมา คาธา อภาสิ

“อเนกชาติสังสาร	สนธาวิสสั อนิพพิสั
คหการั คเวสนโต,	ทุกขา <u>ชาติ</u> ปุนปปุณั;
คหการก ทิฏฐิสสิ,	ปุณ เคหั น กาทสิ,
สพพา เต <u>ผาสูกา</u> ภคคา,	<u>คหภูมึ</u> วิสงขตั,
วิสขารคตั <u>จิตตั</u> ,	ตณหานั ขยมชฌมคา - อิติ.

[แก้อรธ]

ตตถ คหการั คเวสนโต - อิติ: อหึ อิมสส อตตถาวสงขาทสส เคหสส การกั ตณหาจตุมกั คเวสนโต,

เยน ญาณเณน สกกา โส ฏฐึ, ตสส โพธิญาณสสตถาย ทีปงกรปาทมูลเ กตานิหารเ

เอตตกั กาลั อเนกชาติสังสารั อเนกชาติสทสสสงขยั อิมั สัสารวภูมึ อนิพพิสั ตั ญาณั อวิหนโต อลภนโตเยว สนธาวิสสั สัสิริ

อปรารปริ อนุวิจริ - อิติ อตโถ.

ทุกขา ชาติ ปุนปปุณั - อิติ อิทั คหการกคเวสนสส การณวจณั.

ยสมมา ชราพยาธิมรณมิสสตาย ชาติ นามเสา ปุนปปุณั อุปคนตึ ทุกขา,

น จ สา ตสมึ อทิฏฐเ นิตตติ, ตสมมา ตั คเวสนโต สนธาวิสสั - อิติ อตโถ.

ทิฏฐิสสิ - อิติ: สพพญตถญาณั ปฏิวิชฌนเตเนว มยา อิทานิ ทิฏฐเ อสิ.

ปุณ เคหั - อิติ: ปุณ อิมสมึ สัสารวภูมึ อตตถาวสงขาทั มม เคหั น กาทสิ.

สพพา เต ผาสูกา ภคคา - อิติ: ตว สพพา อวเสสสิเลสมผาสูกา มยา ภคคา.

คหภูมึ วิสงขตั - อิติ: อิมสส ตยา กตสส อตตถาวเคหสส อวิชชาสงขาทั กณณิกามณทลปิ มยา วิทธีสิตั.

วิสขารคตั จิตตั - อิติ: อิทานิ มม จิตตั วิสงขารั นิพพานั อารมมณกรณวเสน คตั อนุปฏิภูมึ.

ตณหานั ขยมชฌมคา - อิติ: ตณหานั ขยสงขาทั อรหตตั อธิคโตสมิ - อิติ อตโถ.

๑ ส. ย. อานนุทเถรสส อุทานคาถาวตถุ.

๒ ส. ย. “สห อจฉริเยหิ - อิติ นตถิ.

ปฐมโพธิวัตต.

๙. มหาชนเสฏฐิปุตตวตถุ.

“อจริตวา พรหมจรรย์ -อติ: อิมิ ฌมมเทสนิ สุตถา อสิปตเน มิคทาเย วิหรนโต มหาชนเสฏฐิปุตต อารพภ กเถสิ.

[พวกนักเลงชวนเศรษฐีบุตรให้ดื่มเหล้า]

โส กิร พาราณสิยิ อสิตีโกฏิวิภเว กุเล นิพพตติ.

อถสส มาตาปิตโร จินเตสุ “อมหากิ กุเล มหาโกคกชนโร, ตํ ปุตตสส โน หตเถ ฐูเปตวา ยถาสุขิ ปริโณคิ กิริสสาม,
อถญเณน กมเมเน กิจจํ นตถิ -อติ, ตํ นจจคิตวาทิตมตตเมว สิษาเปสุ.

ตสมิเยว นครเอ อถญสมิ อสิตีโกฏิวิภเว กุเล เอกา ชิตาปี นิพพตติ.

ตสสาปี มาตาปิตโร ตเถว จินเตตวา ตํ นจจคิตวาทิตมตตเมว สิษาเปสุ.

เตสิ วยปปตตานิ อวาทวิวาโ อโหสิ.

อถ เนสิ อปรภาเค มาตาปิตโร กาลมกิส.

เทวอสิตีโกฏิฐิ เอกสมิเยว เคเห อโหสิ.

เสฏฐิปุตโต ทิวสสส ติกุขตตุ รณโณ อุปฏฐานํ คจจติ.

อถ ตสมิ นครเอ รุตตา จินเตสุ “สจายิ เสฏฐิปุตโต สุราโสณโฑ ภาวิสสติ, อมหากิ ผาสุกิ ภาวิสสติ, อุคคณหาเปเม นํ สุราโสณทภาวํ -อติ.

เต สุริ อาทาย ขชขมเส เจว โลณสกุขรา จ พุสสนเต พนธิตวา มุลกนเท คเหตุวา

ตสส ราชกุลโต อากจณตสส มคคิ โอลอยมานา นิสิติตวา ตํ อากจณตํ ทิสวา สุริ ปิวิตวา โลณสกุขริ มุখে ขิปิตวา มุลกนทํ ทิสิตวา

“วสสสตี ชิว สามิ เสฏฐิปุตต, ตํ นิสสาย มยิ ขาทนปิวณสมตถา ภาเวยาม -อติ อาหสิ.

โส เตสิ วจณํ สุตวา ปจจโต อากจณตํ จุฬุปฏฐากํ ปุจจิ “กิ เอเต ปิวณติ -อติ.

“เอกํ ปานกํ สามิ -อติ.

“มณาปชาติกิ เอตี -อติ.

“สามิ อิมสมิ ชิวโลเก อิมินา สทิสํ ปาตพพุตตกํ นาม นตถิ -อติ.

[บุตรเศรษฐีหมดตัวเพราะประพตติอบายมุข]

โส “เอวํ สนเต มยาปี ปาตุ วฏฐติ -อติ โลกํ โลกํ อาหาราเปตวา ปิวติ.

อถสส น จิรสเสว เต รุตตา ปิวณภาวํ ญุตวา ตํ ปริวารยิส.

คจจณเต กाले ปริวารโ มหา อโหสิ.

โส สเตนปี สตทเวณปี สุริ อาหาราเปตวา ปิวณโต อนุกเมเน นิสินนฏฐานาทิสุ กหาปณราสิ ฐูเปตวา สุริ ปิวณโต

“อิมินา มาลา อาหารถ, อิมินา คนริ, อยิ คีเต เณโก, อยิ นจเจ, อยิ วาทิต, อิมสส สหสสิ เทถ, อิมสส เทว สหสสานิ -อติ.

เอวํ วิกกัรณโต น จิรสเสว อตตโน สนตํ อสตีโกฏิธนํ เขเปตวา,

“ซีณ เต สามิ ธนํ -อติ วุตเต, “กั กริยาย เม สนตํ นตติ -อติ, “อติ สามิ -อติ, “เตนทิตํ ออาหารถ -อติ,
ตีปี ตเถว เขเปตวา อนุปุพเพน เขตตอารามุขยานโยคคาทิกปิ อนุตมโส ภาชนภณทกปี อตถรณปาฐรณนีสีนปี
สพพํ อตตโน สนตํ วิกกัณตีวา ขาทิ.

[เศรษฐิต้องเที่ยวขอทาน]

อถสส มหุลลกาเลเยว ปริหีนโภคสส อตตโน เหนํ วิกกัณตีวา คหิตเคหา นีหริสุ.

โส กริยํ อาทาย ปรชนสส เคหิตตี นิสสาย วสนโต กपालขณทํ อาทาย ภิกขาย จริตวา ชนสส อัจฉิฐฐภตํ ภุชิตุํ อารภิ.

อถ นํ เอกทิวสํ อาสนสาลาเย ทวารे ฐตวา ทหสามณเรทิตี ยีมานํ อัจฉิฐฐโภชนํ ปฏิกคณหนตํ ทิสวา สตถา สิตํ ปาตวากาสิ.

อถ นํ อานนทตเถโร สิตการณํ ปุจฉิ.

สตถา สิตการณํ กเถนโต

“ปสสานนท อิมํ มหาชนเสฏฐิปปุตตํ อิมสมิเยว นครเ ทเวอัสตีโกฏิธนํ เขเปตวา กริยํ อาทาย ภิกขาย จรณตํ.

- สเจ ทิ อัยํ ปฐุมเว โภเค อเขเปตวา กมมนเต ปโยชิสส, อิมสมิเยว นครเ อคคเสฏฐิ อภวิสส,
สเจ ปน นิกขमितวา ปพพชิสส, อรหตตํ ปาปณิสส, กริยาปิสส อนาคามีผล ปติฐฐทิสส;
- สเจ มชฉิมเว โภเค อเขเปตวา กมมนเต ปโยชิสส, ทุตติเยสเสฏฐิ อภวิสส,
นิกขमितวา ปพพชนโต อนาคามี อภวิสส, กริยาปิสส สกทาคามีผล ปติฐฐทิสส;
- สเจ ปจฉิมเว โภเค อเขเปตวา กมมนเต ปโยชิสส, ตติเยสเสฏฐิ อภวิสส,
นิกขमितวา ปพพชนโตปิสส สกทาคามี อภวิสส, กริยาปิสส โสตาปตติผล ปติฐฐทิสส:

อิทานิ ปเนสสิ คีทโภคปิ ปริทีน สามณญโตปี ปริทีน, ปริทายิตวา จ ปน สุขขปลลเล โภณจสกุโณ วีย ขาโต -อติ วตวา
อิมา คธา อภาสิ

“อจริตวา พรหมจริยํ	อลทธา โยพเพน ธนํ
ซีณณโภณจาวณายนติ	ซีณมจเจว ปลลเล.
อจริตวา พรหมจริยํ	อลทธา โยพเพน ธนํ
เสนติ จาปาตีซีณาว	ปุราณานิ อนุตถุณํ -อติ.

[แก้รรถ]

ตตถ อจริตวา -อติ: พรหมจริยวาสํ อวสิตวา.

โยพเพน -อติ: อนุปปนเนน วา โภเค อุปปาเทตุํ อุปปนเนน วา โภเค อนุรทชิตุํ สมตถกาเล ธนปี อลภิตวา.

ซีณมจเจ -อติ: ๑) เต เอวรुปา พาลา อุกทสส อภาวา ซีณมจเจว ปลลเล ปริกซีณปตตะวา ซีณณโภณจาว วีย อวชณายนติ.

